

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**"Politika morálky" jako předmět kulturních válek v
zemích V4**

Bc. Anna Šochová

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**"Politika morálky" jako předmět kulturních válek v
zemích V4**

Bc. Anna Šochová

Vedoucí práce:

Doc. PhDr. Vladimír Naxera, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, 2023

.....

Obsah

Obsah	4
1. Úvod.....	6
2. Kulturní války a jejich stručný vývoj.....	11
2.1 Kulturní války.....	11
2.2 Historie kulturních válek v USA a jejich témata	16
2.3 Kulturní války ve státech V4	20
3. Postoj Evropské unie k otázce legálních interrupcí a nadnárodní doporučení pro reprodukční práva	28
4. Problematika interrupcí ve státech V4	32
3.1 Problematika interrupcí v České republice	32
3.1.1 Legislativa v České republice	33
3.1.2 Interrupce jako téma pro neziskové organizace a další aktéry v České republice	35
3.1.2.1 Vybraní aktéři pro-life v České republice	35
3.1.2.2 Vybraní aktéři pro-choice v České republice	39
3.2 Problematika interrupcí na Slovensku	42
3.2.1 Legislativa na Slovensku.....	42
3.2.2 Interrupce jako téma pro neziskové organizace a další aktéry na Slovensku	46
3.2.2.1. Vybraní aktéři pro-life na Slovensku	46
3.2.2.2. Vybraní aktéři pro-choice na Slovensku	50
3.3 Problematika interrupcí v Maďarsku	52
3.3.1 Legislativa v Maďarsku.....	52
3.3.2. Interrupce jako téma pro neziskové organizace a další aktéry v Maďarsku	55

3.3.2.1. Vybraní aktéři pro-life v Maďarsku	55
3.3.2.2. Vybraní aktéři pro-choice v Maďarsku.....	56
3.4 Problematika interrupcí v Polsku	57
3.4.1 Legislativa v Polsku	58
3.4.2 Interrupce jako téma pro neziskové organizace a další aktéry v Polsku.....	64
3.4.2.1. Vybraní aktéři pro-life v Polsku	64
3.4.2.2. Vybraní aktéři pro-choice v Polsku	67
5. Srovnání stavu situace legálních interrupcí v zemích V4.....	71
6. Závěr	74
7. Zdroje.....	77
8. Resumé	102
9. Přílohy.....	103

1. Úvod

Kulturní války jsou označením pro společenský konflikt způsobený politickými a společenskými aktéry, založený na rozdílnosti názorů vztahujících se k základním hodnotám, chování a společenskému řádu (Von Dohlen 1997, 1). Samotný pojem pochází z konfliktu mezi konzervativci a liberály ve Spojených státech v sedmdesátých letech dvacátého století (Hesová 2021). Dnes je toto slovní spojení používáno často velmi volně a označuje více či méně vyostřené neshody napříč množstvím témat. Společným faktorem je neochota ke kompromisu a vyjednávání a to, že každá z názorových skupin tvrdí, že prosazovatelé opačného názoru mají nesprávné morální hodnoty nebo porušují lidská práva (Von Dohlen 1997, 2).

Témata, která kulturní války zahrnují, se v průběhu času mění a jsou závislá na diskurzu a politické, kulturní a mezinárodní situaci. Vývoj kulturních válek reflektuje konkrétní společnost ve specifické časové periodě s ohledem na to, jaké morální hodnoty jsou prioritou. Jednotlivá témata se neustále cyklí a to, co dnes považujeme za bizarní, může být za několik let vnímáno jako samozřejmost. Naopak něco, co aktuálně vnímáme jako základní lidské právo, může být kdykoliv zpochybněno, odsunuto na okraj diskuze a případně tabuizováno.

Téma této diplomové práce, politika morálky jako předmět kulturních válek, je interdisciplinární a propojuje velkou část sociálně vědních oborů. Prostupuje skrze právní vědy, sociologii, psychologii, politologii a nevyhýbá se mezinárodním vztahům. V posledních letech je ve střední Evropě konzervativními skupinami negativně vnímána takzvaná *genderová ideologie*, zahrnující liberální přístup k otázkám spojeným primárně s právy žen a sexuálních menšin. Nepřekládané slovo *gender* působí v národních jazycích cize, což podporuje narativ, že se jedná o přístup vnucovaný vnějšími aktéry navzdory vnitřnímu uspořádání jednotlivých zemí (Kováts 2017).

V rámci diskusí mezi konzervativními a liberálními přístupy kulturní války často vznikají a bývají ovlivňovány tím, v jaké zemi a jakém prostředí se jednotlivá témata diskutují. Ve střední Evropě, kde v rámci integrace stále probíhají spory o tom, které otázky by se měly řešit celounijně a které by měly zůstat v kompetenci jednotlivých států, je ideální prostředí pro vznik kulturních konfliktů založených na morálních otázkách. Střet národně konzervativních proudů s liberálními proevropskými názory je velmi plodným prostředím pro vznik hodnotových konfliktů. Právě rozpor mezi národním a mezinárodním vnímáním nabízí zajímavou perspektivu pro obor mezinárodních vztahů.

Kulturní války se vedou o velké množství témat. James Davison Hunter dělí tyto témata do pěti základních okruhů. Prvním okruhem je rodina. Tento okruh obsahuje otázky ohledně rovnoprávnosti pohlaví, práv dětí, reprodukčních práv a témata spojená se sexualitou. Druhým okruhem je vzdělání, třetím média a kultura, čtvrtým právo a v neposlední řadě má svůj vlastní okruh také volební politika. První okruh Hunter považuje za klíčový determinant pro všechny ostatní okruhy (Hunter 1991, 173–175). Vzhledem k tomu, že předmětů kulturních válek je hodně, zabývám se kvůli rozsahu práce pouze jedním jejich segmentem. Jedná se o reprodukční práva, kterými se budu zabývat ve vztahu ke čtyřem evropským zemím – České republice, Slovensku, Maďarsku a Polsku. Zatímco se Spojené státy potýkaly s otázkami společenských norem a reprodukčních práv téměř od poloviny minulého století, v Evropě se situace vyostřila až po roce 2000 (Hesová 2021).

Jedná se o téma, které má vliv na životy všech a s tímto problémem se nečekaně může setkat každý bez ohledu na sociální determinant či národnost. Komukoliv ženského pohlaví se může stát, že nechtěně otěhotní nebo mu plánované těhotenství způsobí zdravotní komplikace. Případně se s takovouto situací setká člen rodiny či jiná blízká osoba. Otázka interrupcí

je tématem pro celou společnost a jejich politizace má potenciál způsobit kulturní, bezpečnostní i zdravotní rizika.

K problému je v jednotlivých zemích přistupováno různě a zabývá se jím množství aktérů prosazujících různé názory. Přesto, že evropské tendence a doporučení jsou směřovány spíše liberálním směrem, v jednotlivých státech V4 je možné pozorovat diametrálně rozdílný pohled na situaci a také různou míru vyhocenosti kulturních válek. Téma je také aktuální s ohledem na zrušení federálního práva na potrat ve Spojených státech v létě 2022 (Glenza 2022). V reakci na tuto událost se na sociálních sítích po celém světě začaly objevovat vzkazy pro ženy, které přišly, nebo v blízké budoucnosti přijdou, o možnost podstoupení legálního přerušování těhotenství. Lidé ze zemí, kde je interrupce legální, začali skrze online platformy nabízet například ubytování těm, kteří budou muset problém řešit potratovou turistikou (Julieevlorentzen 2022). Vlnu podpory ale střídaly také hlasy těch, kteří se zrušením práva na interrupci souhlasí (Realashleymartin 2022).

Kulturní války vystupují v menších či větších rolích při eskalaci konfliktů a mohou se promítat i do jejich pozadí. Ukázkou provázanosti kulturních a vojenských konfliktů může být situace z dubna 2022. Pomoc ženám znásilněným při konfliktu na Ukrajině, která měla přijít v podobě postkoitální antikoncepce, vyvolala kulturní a hodnotové vyhocení nejen v České republice. *Pro-life* Hnutí pro život, které má relativně velkou podporu a vliv, situaci okomentovalo tím, že by se měla větší pozornost věnovat prevenci znásilnění a efektivnější by bylo Ukrajině poslat pepřové spreje (Humpálová 2022). Komentář vyvolal množství reakcí na sociálních sítích a v diskuzních vláknech. Část reakcí v tomto případě byla naladěna proti výrokům Hnutí pro život (př. AdelaHorakova_cz 2022).

Debaty spojené s otázkami reprodukčních práv zapadají do širšího kontextu kulturních válek spojených s tématem genderu. Analýza konfliktů spojených se sexualitou a genderovou rovností může být klíčem k odhalení

logiky současné krize demokracie a důvodů úspěchu konzervativních politických uskupení v některých regionech. Pravicová uskupení úspěšně demonizovala termín gender a vše s ním související. Zaměření na oblast reprodukčních práv staví odpůrce genderu do pozice nikoliv nových, ale tradičních obránců hodnot a bojovníků proti feminizmu (Graff, Korolczuk 2022, 4).

Cílem této práce je zmapování stavu reprodukčních práv a diskuzí vedených kolem této problematiky v zemích V4. V rámci zpracování tématu zodpovídám několik výzkumných otázek. Jaký je stav právních norem a legislativy týkající se interrupcí v jednotlivých zemích V4 a jaká je aktuální snaha o změnu situace? Jaká je aktivita aktérů zabývajících se problematikou legálních interrupcí jednotlivých zemích V4 a jakou roli hrají?

Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části rozebírám princip kulturních válek a jejich provázání s politikou morálky. Představuji kulturní válku jako formu snahy o vytvoření identity skupiny lidí, kteří sdílejí konkrétní hodnoty a hledají hrozbu, vůči které by se mohli vymezit (Campbell 1998; 23), a zároveň také v kontextu 21. století jako důsledek polarizace společnosti a rozdílnosti strategií politických elit (Vargovčíková 2022). Mezi autory, se kterými v této části pracuji, patří například James Davison Hunter (1991), John Rawls (1971) a David Campbell (1998). Jelikož jsou kulturní války tématem, které je ve vztahu ke střední Evropě řešeno často, mám možnost pracovat s množstvím dobře zpracované akademické literatury (př. Zuk, Paczesniak 2023; Hesová 2021, Graff 2003).

V empirické části se zabývám doporučeními Evropské unie pro oblast genderu a reprodukčních práv a dále situací v jednotlivých státech V4 se zaměřením na téma potratů. Pro každý stát jsou zpracovány dvě podkapitoly. První se věnuje primárně legislativnímu vývoji v zemi. Obsahuje popis změn a úprav zákonů včetně návrhů na úpravy zákonů

vztahujících se k tématu, které nevešly v platnost. Data jsou čerpána z legislativních materiálů přímo ovlivňujících přístup k interrupcím, platných zákonů a návrhů na legislativní změny. Druhá podkapitola se zabývá činností nestátních aktérů, neziskových organizací a jednotlivců, kteří se v tématu reprodukčních práv angažují. Zde jsou aktéři rozděleni podle zaměření na *pro-life* a *pro-choice*. Podkapitoly na sebe navazují a tematicky se překrývají, jelikož změny zákonů jsou propojeny se společenským děním a nevládní aktéři jsou v mnoha případech navázáni na politické strany a vládní struktury. Práce vychází také z veřejně dostupných materiálů neziskových organizací, novinových článků a příspěvků na sociálních sítích. Informace z empirické části práce jsou následně shrnuty do podoby tabulky, která shrnuje dílčí závěry jednotlivých kapitol.

2. Kulturní války a jejich stručný vývoj

Tato kapitola obsahuje tři podkapitoly, přičemž první z nich odpovídá na otázku, co jsou to kulturní války a zmiňuje díla vybraných autorů zkoumajících morální a etické dimenze veřejné politiky, chování společnosti a tvorbu identity. Jedná se o Davida Campbella, Johna Rawlse a Michaela Sandela, který Rawlsovo dílo kritizuje. Další dvě podkapitoly se věnují stručnému popisu některých témat, které jsou nebo byly v minulosti předmětem kulturního válčení jak v Evropě, tak ve Spojených státech. Tato kapitola poskytuje stručný vhled do tématu kulturních válek pro lepší pochopení kontextu této práce.

2.1 Kulturní války

Pojem kulturní války pochází z konfliktu mezi konzervativci a liberály ve Spojených státech v sedmdesátých letech dvacátého století (Hesová 2021). Před nástupem Donalda Trumpa na post prezidenta se zdálo, že se tento typ společenských neshod vytrácí. Slogan *“Make America Great Again”* ale navrátil intenzitu problematiky spojené s barvou pleti, sexuální orientací a právy různých menšin do větších rozměrů. Otázky základních lidských práv se přesunuly z pozice společenského tématu opět do sfér vysoké politiky (Hartman 2018).

Samotný princip kulturních válek je ale mnohem starší. Hunter ve své knize *Culture Wars: The Struggle To Define America* začíná popis původu takové situace už v šestnáctém století ve sporu katolíků a protestantů. Napětí mezi těmito dvěma skupinami totiž zdaleka nebylo pouze náboženské, ale zahrnovalo také mnoho společenských faktorů (Hunter 1991, 35). Na základě rozdílností se obě skupiny vůči sobě vymezily a díky tomu došlo k upevnění jejich identity.

David Campbell se zabývá procesem tvorby identity, kterou považuje za výsledek vymezení se vůči potenciální či reálné hrozbě. Ve středověku byla

sjednocovacím prvkem církev, přičemž hrozbou bylo peklo, proti kterému se lidé mohli vymezit dodržováním předepsaných pravidel. Po třicetileté válce úlohu hlavního tvůrce identity převzal stát, který musel najít nové nepřátele za účelem jejího konstruování (Campbell 1998, 43-44).

Kulturní válka, jakožto vymezení skupiny lidí proti jiné skupině na základě vztahu ke konkrétním hodnotám (Von Dohlen 1997), by se dala vnímat podobnou optikou. Pokud jedna skupina vnímá hodnoty jiné skupiny jako ohrožující, tak v případě, kdy navíc dostane pocit, že má vůči takové skupině slabší postavení ve společnosti, může dojít ke snaze mobilizovat své členy a prosadit své kulturní a mravní hodnoty ve veřejné sféře. Podoby takového projevu mohou být různé. Od politických kampaní, mediálního a sociálního aktivismu až k uměleckým projevům, jako je hudba, malba a literatura.

Příkladem je vyjádření podpory hnutí Black Lives Matter, neboli BLM, pomocí street artových projektů v New Yorku. Žlutý nápis doplněný jmény obětí policejní brutality se objevil na Bed-Stuy Street (Paolicelli 2020), později na Foley Square (Jacobs 2020) a mnoha dalších místech. Umělecké výstupy na podporu BLM vznikly na mnoha místech jako vyjádření solidarity. Street artové malby obsahují silné výjevy a vzkazy. Vyzývají k ukončení systémového rasismu a policejní brutality. Pomocí občanských aktivit dochází ke zviditelnění konkrétních témat, která se tak dostávají do politiky nejen v rámci jednotlivých států, ale také té mezinárodní. K hnutí Black Lives Matter se vyjádřilo v průběhu let množství politických aktérů z celého světa, jako bývalý prezident Spojených států Donald Trump (Greenberg 2015), bývalý premiér Velké Británie Boris Johnson (Prime Minister's Office, 10 Downing Street 2020), nebo bývalý český prezident Miloš Zeman. Ten o hnutí řekl, že jeho slogan je rasistický a že by mělo záležet na všech životech (Augusta 2020).

Role identity v kulturních válkách může být dále komplikována širšími sociálními, ekonomickými a politickými faktory, jako je globalizace, migrace a technologické změny. Jelikož tyto faktory zpochybňují tradiční představy o národní, etnické a kulturní identitě, mohou prohloubit stávající kulturní konflikty a vést ke vzniku nových kulturních válek.

Podle Campbella je tvorba identity nikdy nekončící proces (Campbell 1998; 15). Tomu by odpovídala tendence vývoje kulturních válek, které stále obměňují a recyklují témata. Určité sociální a politické problémy mají tendenci se v průběhu času znovu objevovat jako ohniska kulturního konfliktu a politické debaty. Cyklický charakter kulturních válek lze přičíst řadě faktorů, včetně měnících se společenských norem a postojů, posunu dynamiky politické moci a měnící se demografii dané společnosti.

Mladší nastupující generace často řeší rozdílná témata a mladí lidé vnímají jako klíčové jiné priority než jejich rodiče. Jednotlivé generace mají rozdílné přístupy k práci, vedení lidí (Weber 2017), ale i seberozvoji a spiritualitě. Například v Číně je nastupující generace mnohem více materiálně zaměřená než jejich rodiče, přestože rodina je důležitá pro všechny generace průřezově (Sun, Wang 2010). Podle průzkumu firmy Deloitte jsou hlavními obavy generace mileniálů i generace Z životní náklady a klimatická změna. Generace Z ale na rozdíl od mileniálů prioritizuje také témata psychického zdraví a sexuálního obtěžování. Tyto generace od sebe nejsou věkově daleko, a i přesto je možné pozorovat posun v hodnotách (Deloitte 2022).

Témata, která jsou několik dekád zapomenuta se tak mohou kdykoliv vrátit do diskuze. Ve chvíli, kdy je jeden problém považován za vyřešený, objevuje se další. Identita se totiž potřebuje stále formovat a vyvíjet. Campbell píše, že po skončení studené války Spojené státy potřebovaly novou hrozbu. Došlo proto k démonizaci drog. Objevil se názor, že marihuana způsobuje homosexualitu a následně AIDS. Boj proti drogám způsoboval také

nenávist vůči Latinoameričanům a Afroameričanům. Ti byli obviňováni z distribuce drog a šíření nemocí (Campbell 1998; 172-186).

Příkladem proměny tématu může být poupravení již zmíněného hesla Black Lives Matter, které se během několika měsíců přizpůsobilo dalšímu společenskému rozporu. Odpůrci interrupce začali propagovat zprávu Baby Lives Matter. Je jasné, že se jedná o reakci na BLM, která staví práva nenarozeného dítěte na stejnou úroveň, jako problematiku rasové diskriminace (Carter 2020).

Dalším autorem, jehož dílo považuji za užitečné pro uvažování o etických, morálních a politických otázkách spojených s kulturními válkami, je John Rawls. Jeho nejznámějším dílem je kniha *A theory of Justice* z roku 1971. V tomto díle je představeno Rawlsovo vnímání spravedlnosti, morálního postavení jednotlivců a spravedlivé společnosti.

Rawlsova teorie spravedlnosti tvrdí, že spravedlivá společnost je taková, ve které je základní struktura společnosti uspořádána tak, aby maximalizovala svobodu a blahobyt i nejméně zvýhodněných členů společnosti. Tvrdí také, že jednotlivci mají morální status, který vyplývá z jejich schopnosti rozumu a schopnosti mít smysl pro spravedlnost. Používá termín *veil of ignorance*. Ten označuje stav nevědomosti, ve kterém si jednotlivci bez ohledu na svou výchozí pozici¹ určují společenské uspořádání (Rawls 1971).

Rawls se snaží vyvážit svobodu jednotlivce a společné dobro a zdůrazňuje důležitost nalezení společné řeči i přes hluboké morální a politické neshody. Rozděluje tři základní prvky rovnosti ve společnosti, a to rovnost občanských svobod, rovnost při přerozdělování zdrojů a rovnost příležitostí. Richard Von Dohlen Rawlsovu teorii interpretuje jako *Hru na život*, kterou přirovnává k Monopolům ve smyslu, kdy cílem je vlastnění majetku, který může v tomto případě reprezentovat množství hodnotných statků, jako například vzdělání, společenský status a možnost

¹ Barva pleti, pohlaví, vzdělání, majetkový status (Rawls 1971).

sebevyjádření. Pravidla hry tvoří samotní hráči před začátkem hraní, včetně určení toho, čeho musí hráč dosáhnout, aby vyhrál a co je tedy tou největší hodnotou. Pro Rawlse neznamena získání všeho nutně vítězství, protože jednotlivci mají odlišné priority a rozdílné cíle. Ty se ale hráči dozvědí až poté, co si sami ustanoví pravidla hry (Von Dohlen 1997, 154–157).

Rawlsova teorie *veil of ignorance* vytváří svět, který vzniká bez ohledu na pohlaví, věk vzdělání, majetek a další faktory rozdělující společnost. Společnost vytvořená tímto způsobem by byla podle něj nejspravedlivější pro všechny. V takové situaci by nedocházelo ke vzniku kulturních válek. Rawlsovy myšlenky jsou ale spíše abstraktní a nejsou aplikovatelné v realitě. Z tohoto důvodu je také John Rawls kritizován.

Jedním z Rawlsových kritiků je Michael Sandel, americký politický filozof. Tvrdí, že je obtížné aplikovat Rawlsovy principy v reálném světě a že je jeho dílo příliš abstraktní. Kniha Michaela Sandela *Justice: What's the Right Thing to Do?* je jeho nejdůležitější dílo v rámci kritiky teorie spravedlnosti Johna Rawlse. V této knize kritizuje Rawlsovu myšlenku *veil of ignorance*. Rawls tvrdí, že kdyby nebyl brán ohled na aktuální společenský status jednotlivce, utilitarismus ani *laissez faire* by nepřípadaly pro nikoho v úvahu. Důležité by byly v takovéto situaci dva principy. Rovné základní svobody pro všechny občany, jako je svoboda slova a náboženského vyznání a sociální a ekonomická rovnost². Sandel v návaznosti na tato východiska pokládá otázku. Jak můžeme odvozovat principy spravedlnosti na základě procesu, který je v praxi neproveditelný (Sandel 2009, 76–77)?

Sandel také tvrdí, že pouhá skutečnost toho, že se někdo s někým na něčem domluví neznamena, že výsledek dohody bude spravedlivý. Smlouvy nejsou morálními nástroji, protože by musely odpovídat nějakému vyššímu rámci spravedlnosti, který je ale nemožné odvodit z jiné smlouvy, například

² Rawls nevyžaduje rovnoměrné rozdělení majetku, ale vítá využití pouze těch ekonomických nerovností, které by zvýhodnily chudší část společnosti (Sandel 2009, 76).

ústavy³. Consent⁴ není zárukou spravedlnosti situace, ani morálního závazku (Sandel 2009, 78).

Kritika Rawlsovy teorie ukazuje na komplexní problematiku tématu a rozdílnost řešení v teorii a v praxi. Otázka, jakým způsobem by měly být stanoveny principy spravedlnosti v různých společenských a kulturních kontextech, nemá jednoznačné řešení. Rawlsova teorie je neaplikovatelná v realitě, a nebere v úvahu to, že se jednotlivec nedokáže oddělit od životní situace, ve které se nachází.

V posledních padesáti letech došlo ke změnám v chápání významu pojmu kulturní válka. V minulosti docházelo k rozporům ve společnosti primárně v náboženských, zvykových a rodinných hodnotách, které byly klíčové pro fungování společnosti i států. V současné době se za rozdělovací kulturní problémy považují práva různých menšin, etnických, národnostních, sexuálních a dalších. Postupující trend globalizace a digitalizace tyto problémy neřeší, pouze přesouvá kulturní války na jiné platformy. Současné kulturní války se tak odehrávají nejvíce na mediálním poli a v online prostoru pomocí informací a dezinformací.

2.2 Historie kulturních válek v USA a jejich témata

Výraz kulturní války je primárně spojen se Spojenými státy a jejich historií. Za jednu z prvních kulturních válek v USA se dá považovat už takzvaná americká revoluce na konci osmnáctého století, během které třináct kolonií vyhlásilo nezávislost na britské nadvládě a založilo Spojené státy americké.

³ Ústavy jsou měněny z různých důvodů, nelze je považovat za zdroj nějakého řádu, když je nutnost je měnit v důsledku společenských změn (Sandel 2009, 77). V roce 2022 byl předložen návrh na změnu turecké ústavy, která měla změnou podpořit konzervativní přístup k sexuálním menšinám (iRozhlas.cz 2022 b). Na Slovensku zase v roce 2023 dochází ke změně ústavy z důvodu nutnosti vyhlášení předčasných voleb (Podlešák, 2023). Sandel zmiňuje příklad americké ústavy z roku 1787, která byla také produktem dohody více stran, přitom akceptovala otroctví a nedávala ženám volební právo (Sandel 2009, 77). Na těchto příkladech je možné vidět, že i přesto, že ústavy vznikaly dohodou, neznamená to, že jsou bezchybné, a přesto, že jejich změny by měly být také zaváděny dohodou, tudíž by měly být spravedlivé, tak v mnoha případech nerespektují preference všech členů společnosti.

⁴ Consent nebo počestně konsent znamená v překladu z anglického jazyka souhlas. V posledních letech ale dochází ke změně kontextu, přičemž slovo je spojováno primárně s tématy sexuálního násilí, soukromí a dalšími lidskoprávními otázkami (Konsent.cz 2021).

Tato událost nebyla jen politickou nebo ekonomickou událostí, ale byla také hluboce zakořeněna v kulturním a ideologickém posunu, ke kterému došlo v koloniálním období. Bernard Bailyn tvrdí, že myšlenky šířené pomocí pamfletů pomohly ovlivnit celou společnost a motivovat ji ke změně hodnot. Klade důraz na kulturní a ideologické faktory, které odstartovaly historii USA jak je známe dnes (Bailyn 1967). Radikalizace části společnosti a odtržení se od Británie díky médií šířeným myšlenkám se dá považovat za první americkou kulturní válku.

V šedesátých a sedmdesátých letech minulého století, během války ve Vietnamu, se hlavní témata kulturních válek ve Spojených státech soustředila na otázky morálky, autority a role vlády ve společnosti. Válka ve Vietnamu byla problémem, který intenzivně zasáhl průřezově všechny vrstvy společnosti a mobilizoval masy k politickému aktivismu. Došlo ke vzniku mnoha hnutí⁵, která se snažila o nápravu nedostatků, které nebyly řešeny institucionálně (Hayden 2009).

Jedna z hlavních kulturních debat éry války ve Vietnamu se týkala role vlády a rozsahu, v jakém by se měl stát podílet na utváření společnosti. Jedna část společnosti byla pro omezenější roli státu a větší individualitu, zatímco druhá podporovala aktivní stát a jeho silnou roli v oblasti sociální politiky (Hayden 2009). Dalším tématem kulturních válek šedesátých let byla debata ohledně užívání návykových látek a kontroverze takzvané volné lásky, kterou vyznávali mladí lidé. Výrazný byl také odpor k válce a pacifismus (Hayes 2022). Obraz tehdejší společnosti je možné vidět například ve filmu *Vlasy* Miloše Formana, který sleduje příběh mladého muže, povoláného do vietnamské války (*Vlasy* 1979).

Kulturní války v 80. letech ve Spojených státech byly zaměřeny na témata morálních hodnot, spojených často se sexualitou. Jednou z nejznámějších událostí je případ *Roe versus Wade* z roku 1973. Mezi argumenty pro

⁵ Příkladem může být hnutí hippies, které ovlivnilo společnost v mnoha ohledech a přineslo podněty, které pronikly až do mainstreamové kultury (Hayes 2022).

legalizaci interrupcí patřily zdravotní rizika spojená s podstoupením nelegálního potratu⁶. Argumenty, které byly využívány pro obhajobu umělého ukončení těhotenství před tímto případem, byly nejčastěji kontrola růstu populace, boj proti chudobě a snížení znečištění životního prostředí. Tyto argumenty ale byly využívány oběma stranami, jak demokraty souhlasící s legalizací interrupcí, tak protipotratovými republikány (Ziegler 2009, 281-283), jelikož se dají upravit tak, aby vyhovovaly oběma. Nejvyšší soud v roce 1973 rozhodl o tom, že ukončení těhotenství je součástí soukromí žen, a že o této věci mohou rozhodovat samy, bez jakýchkoliv právních následků (Linton 1989, 227).

Silná pozice konzervativního hnutí v osmdesátých letech byla způsobována mimo jiné také silnou pozicí Ronalda Reagana, který v té době stál v čele USA. Jeho konzervativní politika nebyla populární u menšin, především Afroameričanů, kterých třetina i přes celkový ekonomický růst země dostávala příjem pod hranici chudoby (Ronald Reagan Presidential Library and Museum nedatováno). Masivní rozšíření AIDS, které v osmdesátých letech přišlo, bylo konzervativci využito pro politické účely. Právce, zastávající židovsko-křesťanské rodinné hodnoty, označila za původce nemoci homosexuály, prostitutky, uživatele drog a imigranty (Witcher 2019, 70-82).

Podle Campbella došlo na přelomu osmdesátých a devadesátých let k šoku způsobenému koncem studené války a kolapsem SSSR. Společnost se musela začít věnovat jiným hrozbám, a tak došlo ke vzestupu důležitosti boje proti drogám. Nejednalo se o nový problém, který by se po konci studené války náhle objevil. V mysli vyšších společenských tříd došlo ke zvýšení potenciální kauzality témat AIDS, homosexuality a drog. Problematika se postupně přesunula skrze etnickou nesnášenlivost až na úroveň mezinárodní politiky, kdy za příčinu pašování drog nemohli pouze

6 V kinematografii je nelegální potrat zmiňován například ve filmu *Hříšný tanec*, jehož děj se odehrává v roce 1963 a jedná se mimo jiné o kritiku tehdejší společnosti (*Hříšný tanec* 1987).

imigranti, ale i státy, ze kterých pocházeli (Campbell 1998; 172-186). Kulturní válka v rámci jednoho státu se tak přesunula do mezinárodní politiky.

Po roce 2001 se hrozbou na mezinárodní úrovni stal terorismus a boj proti státům, ze kterých měly pocházet drogy dostávající se na americký trh byl upozaděn. Do vnitřní politiky USA a centra diskuze se začaly vracet témata, která byla řešena již dříve. O interrupci se například v této době opět začíná mluvit jako o vraždě. Konkrétně toto téma oživilo působení papeže Jana Pavla II. pocházejícího z Polska. Ten už od svého vstupu do papežské funkce na konci sedmdesátých let propagoval omezení možností přerušování těhotenství v Polsku a postupně se jeho názory dostaly i do dalších států (Population Council 1995). V roce 2007 proběhlo vysílání dokumentu z *pro-life* demonstrace v Illinois⁷. Nejen díky této medializaci se téma po letech vrátilo zpět do centra diskuze (Packer 2013, 89). Situace eskalovala v létě 2022 zrušením federálního práva na potrat v USA (Glenza 2022).

Dalším tématem kulturních válek po roce 2000 je cenzura. Vzestup internetu a sociálních sítí zintenzivňuje debaty o svobodě projevu, projevech nenávisti, dezinformacích a soukromí. Marjorie Heins ve svém článku z roku 2014 označila sociální síť Facebook za aktéra, který v oblasti cenzury disponuje větší mocí než kterýkoliv státník. Zablokování uživatele nebo zveřejněného obsahu není v rukou jakékoliv právní struktury, rozhodují o něm cenzoři zaměstnaní Facebookem a umělá inteligence (Heins 2014, 325-326). Dat získaných od uživatelů může být zneužíváno a v minulosti už k takovýmto incidentům⁸ došlo (Criddle 2020). Aktuálně řešeným tématem spojeným s cenzurou na sociálních sítích, je otázka zakrývání ženských bradavek. Ty jsou na rozdíl od těch mužských

7 V tomto dokumentu je protestujícím pokládána otázka, jaký trest by měla dostat žena, která prodělala potrat, v případě, že by nebyl legální. Odpovědi jsou různé, ale většina dotázaných se nad takovou otázkou nikdy nezamýšlela (Packer 2013, 89).

8 Facebook využil data osmdesáti sedmi milionů lidí a použil je k reklamě v rámci voleb. Podobnému obvinění čelila také společnost Google (Criddle 2020).

nepovoleným obsahem⁹. To by se mělo pro síť společnosti Meta, tudíž primárně Facebook a Instagram, v roce 2023 změnit (Jones 2023).

V neposlední řadě mezi aktuální témata patří také policejní brutalita a rasismus. Na tato témata reaguje především hnutí #BlackLivesMatter, které vzniklo v roce 2013 jako reakce na násilnou smrt sedmnáctiletého Afroameričana Trayvona Martina. Postupem času rozšířilo toto hnutí svou působnost a obhájí práva všech menšin (BLM nedatováno).

Kulturní války ve Spojených státech jsou často v centru pozornosti na mezinárodní scéně nejen kvůli jejich vyhrocenosti, ale především také kvůli globálnímu vlivu USA. Podobné konflikty se vyskytují a v minulosti vyskytovaly různými způsoby a v různé míře i v jiných zemích.

2.3 Kulturní války ve státech V4

Kulturní války ve střední a východní Evropě se vyvíjely v důsledku specifického historického konfliktu jinak než ty americké. Po rozpadu Sovětského svazu dochází k integraci širší Evropy, včetně zemí východního bloku, které byly se SSSR úzce spojeny. Po jeho rozpadu se tyto státy potýkaly se změnou konvencí v rámci politického a společenského života a vznikem nové politické kultury (Goldfarb 1992, 28–29).

V roce 1991 došlo ke vzniku Visegrádské čtyřky, kterou tvoří státy Česká republika, Maďarsko, Polsko a Slovensko. Jedná se o státy středovýchodní Evropy, které spadaly do sféry vlivu SSSR. 15. února 1991 podepsali v maďarském Visegrádu¹⁰ zástupci tří zemí¹¹ deklaraci o úzké spolupráci na cestě k evropské integraci. Od rozpadu Československa jsou členy uskupení čtyři státy (MPSV 2020). V roce 2004 se všem státům V4 podařilo stát členy Evropské unie. Spolupráce ale nebyla po dosažení tohoto cíle

9 Umělá inteligence rozlišuje ženské a mužské bradavky podle několika faktorů, jedním z nich je objem tukové tkáně pod bradavkou. Rozlišení ale nerespektuje trans osoby a jiné specifické případy a přispívá k sexualizaci žen (Jones 2023).

10 Visegrád je město na severu Maďarska, 35 kilometrů vzdálené od Budapešti.

11 Jednalo se o Václava Havla za Československo, Józsefa Antalla za Maďarsko a Lecha Walesa za Polsko (MPSV 2020).

ukončena. Na několik let došlo k útlumu společných aktivit, ale v roce 2016 se státy vrátily k opětovnému zintenzivnění spolupráce v rámci Visegrádské čtyřky (MVCR 2019).

Přesto, že se jedná o rozlohou nepříliš velké území a jednotlivé státy sdílejí signifikantní části historie, jsou tyto země rozdílné v mnoha otázkách společenských a kulturních postojů. Kulturní války probíhají v každém ze států V4 odlišně a jako důležitá jsou vnímána vždy jiná témata. Debaty o sociálních a kulturních hodnotách, jako je migrace, multikulturalismus a role náboženství ve veřejném životě, se dostaly do centra pozornosti politického diskurzu, na rozdíl od jiných regionů, až po roce 2000 (Hesová 2021).

Zora Hesová ve své analýze rozděluje problematiku vzniku kulturních válek do tří segmentů. Prvním segmentem je *politics of memory* neboli politika paměti, který zahrnuje politizaci vzpomínkových akcí a zdůrazňování konkrétních částí historie za účelem posílení legitimacy určitých aktérů. Druhým segmentem je *politics of identity* čili politika identity, který se zabývá konflikty týkajícími se vnímání a definování kolektivní identity skupin a jednotlivců. Třetím segmentem je *politics of morality* nebo politika morálky, kde se diskutuje o etických otázkách, hodnotách a normách, které formují společnost a vedou k neshodám a střetům (Hesová 2021, 136).

Ve střední Evropě v posledních letech probíhalo množství kulturních válek způsobených instrumentální politizací historie a konfliktem různých perspektiv. V roce 2018 byl například v Polsku ustanoven zákon trestající spojování země s nacistickými zločiny. Podle tohoto zákona mělo být například spojování Polska s koncentračními tábory trestáno několikaletým odnětím svobody (Dz.U. 2018 poz. 369 2018).

V České republice se dlouhodobě řešila aféra spojená se sochou sovětského maršála Ivana Koněva na Praze 6. Někteří aktéři bojovali za její ochranu před aktivitami vandalů (Aliance národních sil 2019), jiní trvali na jejím

přesunutí. Socha byla nakonec v dubnu 2020 z veřejného prostranství odstraněna (Šafhauser 2020). Političtí aktéři mohou ovlivnit veřejné mínění prezentováním konkrétního pohledu na historické události. Právě stržení sochy Koněva je příkladem změny výkladu historických události v reakci na změnu politického kontextu. Zdůraznění specifických historických události může pomoci legitimizovat současné autority a postupy (Kaasik-Krogerus, Čeginskas, Säaskilahti 2020).

Dalším z pozoruhodných příkladů kulturního konfliktu ve střední a východní Evropě jsou debaty o migraci a multikulturalismu patřící do segmentu *politics of identity*, které byly živeny obavami o národní identitu, kulturní integraci a vnímanou hrozbu terorismu. Tyto debaty vedly k vzestupu populistických a nacionalistických politických hnutí v několika evropských zemích a přispěly k rostoucímu pocitu kulturního konfliktu a politické polarizace napříč kontinentem. Státy střední Evropy, které za udržení své národní kultury bojovaly v rámci národních a jazykových obrození, se staví k některým mezinárodním otázkám s nejistotou. Potenciální hrozbu, kterou pro ně představuje migrace, tak vnímají velice vážně (Vargovčíková 2022, 14:03).

V roce 2015 přišlo do Evropy více než milion migrantů. Osoby mířící do severních států s liberální migrační a sociální politikou se musely nejprve dostat přes chudý a nestabilní Balkánský poloostrov a anti uprchlicky naladěnou střední Evropu, která proti uprchlické vlně zaujala jasné stanovisko. To bylo vyjádřeno například postavením plotu na maďarských hranicích (Dragostinova 2016). Migrační krize z roku 2015 dopomohla ke vzestupu některým konzervativním populistickým uskupením. V České republice došlo v roce 2015 například ke vzniku hnutí SPD, jehož předseda Tomio Okamura se o uprchlické krizi vyjadřoval takto: „...*takzvaná uprchlická krize je ve skutečnosti řízená islamizace Evropy, ze které těží neziskové organizace...*“ (Tomio Okamura 2017, 0:15).

EU iniciovala v září 2015 plán na přerozdělení uprchlíků mezi členské státy. Pro země střední Evropy byly v rámci tohoto postupu také určeny doporučené kvóty (Kalmar 2018). Plán Evropské unie na přerozdělení uprchlíků mezi členské státy byl ale Visegrádskou čtyřkou zamítnut (Lidovky.cz 2017). Západní státy tento krok vnímaly jako pokračování netolerantního přístupu východního bloku a znamení, že tyto státy odmítají překonat historické zvyky (Kalmar 2018).

V roce 2022 se téma uprchlíků opět vrátilo společně s novou migrační vlnou. V tomto případě došlo už k rozbrojům mezi jednotlivými státy V4 v podobě uzavření hranic mezi Slovenskem a Českou republikou. Další otázkou, která vyvstala ve spojení s touto událostí, je, jak se uprchlíci přes Maďarsko na území Slovenska vůbec dostávají, když jsou jižní hranice Maďarska už od migrační vlny v roce 2015 oplocené (iRozhlas 2022 a).

Problematika spojená s migrací zasáhla všechny čtyři země. Každý z těchto států ale řeší množství dalších specifických otázek, spojených nejen *s politics of memory* a *politics of identity*, ale také *politics of morality*. V Polsku přišlo jedno z prvních vyhocení ve společnosti v roce 2013 ve spojitosti s Istanbulskou úmluvou¹². Konzervativní politici vystoupili proti slovu gender, které je v úmluvě několikrát použito, pomocí parlamentního výboru s názvem „Stop gender-ideology“ (Hesová 2021, 138). Polská společnost se dlouhodobě potýká s problematikou pozice LGBT komunity a genderových otázek ve společnosti.

Některé konzervativní a náboženské skupiny se proti této členům LGBT komunity ostře vymezily s názorem, že jde proti tradičním polským

¹² Celým názvem Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí je smlouva z roku 2011, jejíž cíle jsou: chránit ženy před veškerými formami násilí a dosáhnout prevence, stíhání a potlačení násilí vůči ženám a domácího násilí; přispět k eliminaci veškerých forem diskriminace žen a podpořit skutečné zrovnoprávnění žen s muži také posílením pravomocí žen; navrhnout zevrubný rámec, strategie a opatření pro ochranu a pomoc veškerým obětem násilí vůči ženám a domácího násilí; podpořit mezinárodní spolupráci ve snaze o eliminaci násilí vůči ženám a domácího násilí; poskytnout podporu a pomoc organizacím a složkám účastným na prosazování zákonnosti, aby mohly efektivně spolupracovat a dohodnout se na integrovaném postupu při eliminaci násilí vůči ženám a domácího násilí (Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí 2011).

hodnotám a učení katolické církve, která je v Polsku dominantním náboženstvím. Příkladem takové konzervativní organizace je institut Ordo Iuris, nezávislá právní organizace sdružující akademiky a právníky s cílem podporovat právní kulturu založenou na respektu k lidské důstojnosti a právům (Ordo Iuris nedatováno a). Tato organizace se vymezila například proti LGBT Equality Strategy Evropské unie (Ordo Iuris 2020). K politizaci tématu LGBT došlo primárně díky vládnoucí konzervativní straně Prawo i Sprawiedliwość¹³, která téma použila pro mobilizaci své konzervativní voličské základny. Předseda strany, Jarosław Kaczyński, při svých projevech opakovaně zesměšňoval transgender osoby a tolerantní názory přisuzoval pouze politické levici (Kazimierczuk 2022).

Na Slovensku se také, stejně jako v Polsku, vyskytl problém se slovem gender v rámci Istanbulské úmluvy. Stejně jako v Polsku zde jsou totiž vlivná křesťanská hnutí, kterým se nelíbí politiky rovnoprávnosti genderových rolí (Vargovčíková 2022, 4:00). Příkladem je Slovenský dohovor za rodinu, který vznikl v reakci na Istanbulskou úmluvu. Na webových stránkách tohoto hnutí se nacházejí články na různá témata, od odpočinkové četby, která vysvětluje, proč by křesťané neměli cvičit jógu (Krejčík, Krejčíková 2022), až po zamyšlení o duchovním odebírání dětí skrze sexuální výchovu (Ocilková 2022).

Slovenská společnost je podle politoložky Jany Vargovčíkové názorově rozdělená na Bratislavu a obyvatele menších měst a obcí (Vargovčíková 2022, 35:10). S ohledem na přetlak konzervativních stran na slovenské politické scéně se konzervativní Křesťanskodemokratické hnutí (KDH) potřebovalo v rámci své působnosti vymezit tak, aby bylo odlišitelné mezi ostatními konzervativními aktéry. Pro získání monopolu pro reprezentaci křesťanského názoru na Slovensku se muselo stát ultrakonzervativním (Vargovčíková 2022, 43:20). KDH prošlo po volbách v roce 2016 velkými změnami. Nezískali totiž poprvé v historii své činnosti v tomto roce žádné

13 Právo a Spravedlnost

zastoupení v parlamentu. Hnutí si proto zvolilo nového předsedu, který dříve nebyl s KDH přímo spojován (Sekerák 2019, 236). Podle průzkumů agentury AKO z února 2023 se jedná o stranu, kterou by volilo přibližně 7 % voličů (AKO 2023). Celková podoba slovenské politické scény se v poslední dekádě začala přiklánět ke konzervativismu. To zahrnuje nejen důraz na slovenské lidové tradice, mytologizaci historie národa, ale také například odmítání práv některých menšin (Sekerák 2019, 236).

Rozdělenost slovenské společnosti je možné pozorovat v rámci přístupu k LGBT komunitě. Na podzim roku 2022 došlo k vraždě dvou lidí před gay barem v Bratislavě, přičemž byl tento útok označen za čin z nenávisti (Hovorková 2022). Jako projev solidarity se zasaženou komunitou se několik dní po incidentu uskutečnil pochod proti nenávisti vůči LGBT, kterého se účastnili také političtí představitelé země, prezidentka Zuzana Čaputová a premiér Eduard Heger. Ve svých projevech se vymezili vůči aktérům, kteří tuto nenávist ve společnosti podněcují (Winklerová 2022).

Přesto, že Istanbulská úmluva nebyla ratifikována ani Českou republikou, objevují se v české společnosti silné liberální a tolerantní tendence vůči LGBT komunitě (Slačálek 2021, 159). Společnost ale není v rámci tohoto tématu jednotná. O tom svědčí činnost některých organizací bojujících za ústavní definici manželství jako svazku muže a ženy, které se tím snaží zabránit odhlasování zákona o manželství pro homosexuální páry. Registrované partnerství bylo v České republice přijato v roce 2006. O další rozšiřování možností pro sexuální menšiny se ale dále nijak příliš neusilovalo. Návrh zákona o manželství osob stejného pohlaví byl projednáván v roce 2016, ale v důsledku konce volebního období zůstala otázka nedořešena (Guasti, Bustikova 2023, 5). Téma se vrátilo do diskuse v letech 2021 a 2022. Prezident Miloš Zeman ale oznámil, že by zákon umožňující manželství párů stejného pohlaví vetoval (Aktuálně.cz 2022).

Katolická církev má v Česku mnohem menší význam než v Polsku a na Slovensku (Slačálek 2021, 158). Při sčítání lidu v roce 2021 nevyplnilo více

než 30 % lidí otázku ohledně náboženství. Ze zbylých sedmdesáti procent více než dvě třetiny odpověděly, že jsou bez náboženské víry (Sčítání 2021). Tato skutečnost pravděpodobně také patří k důvodům, proč se česká společnost staví k některým morálním otázkám tolerantněji.

Maďarsko v roce 2009 přijalo možnost registrovaného partnerství pro homosexuální páry. O rok později se ale politika začala ubírat spíše směrem restrikcí k těmto osobám. To lze pozorovat například na ústavě z roku 2012, která omezuje sňatky na heterosexuální páry a na zákonu z roku 2016, který zakazuje změnu pohlaví. Dále v roce 2021 Maďarsko představilo nový zákon o sexuální výchově, který zakazuje zařazení LGBT témat do školních osnov (Guasti, Bustikova 2023, 5).

Bývalý spoluzakladatel a místopředseda vládnoucí maďarské konzervativní politické strany Fidesz József Szájer, který se na některých zákonech omezujících homosexuály sám podílel, byl podle médií v listopadu roku 2020 přistižen na nedovoleném¹⁴ gay večírku (Havlická, 2020). Následně odstoupil jak z funkce europoslance, kterou v té době vykonával, tak také ze strany Fidesz. V maďarských médiích, stejně jako na oficiálním webu strany, se ale zmínka o důvodu jeho odstoupení nejprve vůbec neobjevila. Web strany Fidesz se s politikem rozloučil komentářem o jeho rozhodující roli v průniku maďarského konzervatismu na evropskou politickou scénu (Fidesz 2020) a média jako důvod odchodu z funkce uvedly, že na něj byla kladena příliš velká psychická zátěž (Kurkó 2020). Informace o proběhlém skandálu se do maďarských médií dostaly až později (Index.hu 2021).

Celkově kulturní války ve státech V4 odrážejí přetrvávající napětí mezi konkurenčními kulturními, politickými a morálními hodnotami a pravděpodobně budou v nadcházejících letech nadále utvářet politický diskurz v regionu. Sledovat můžeme nespočet témat a situací, které s kulturními válkami přímo souvisí. Následující část práce se věnuje

¹⁴ Večírek se odehrál v listopadu roku 2020 v Bruselu, kde v té době platily omezení kvůli nákaze koronavirem (Havlická 2020).

primárně situaci reprodukčních práv, konkrétně problematice s legálním podstoupením interrupce. V jednotlivých členských státech Evropské unie je k nim přistupováno různě a podléhají různým legislativním úpravám. Ne všichni aktéři s názory doporučovanými touto organizací souhlasí což vede k nesouladu hodnot mezi státy a EU.

3. Postoj Evropské unie k otázce legálních interrupcí a nadnárodní doporučení pro reprodukční práva

Všechny státy Visegrádské skupiny jsou současně členskými státy Evropské unie, což znamená, že evropské politiky mají v těchto zemích vliv. Jedná se o postsocialistické státy, v nichž existuje různá míra působení konzervativních aktérů se specifickými názory týkajícími se reprodukčních práv. V kontextu této práce je důležité představit i doporučení Evropské unie ohledně tématu reprodukčních práv, abychom mohli pozorovat odlišnosti mezi názory EU a politikami v jednotlivých zkoumaných státech V4.

V roce 2013 vydal Evropský parlament rezoluci s odvoláním na článek 168 Smlouvy o fungování Evropské unie týkající se veřejného zdraví. Ta v článku 7 pověřuje Evropskou unii respektem ke zdravotním politikám jednotlivých států. Politiky spojené s otázkami sexuálního a reprodukčního zdraví, včetně sexuální výchovy ve školách jsou tak čistě v pravomoci členských států. Evropská unie může pouze přispívat k podpoře ověřených postupů v jednotlivých státech, doporučovat, nemá ale pravomoci v těchto politikách rozhodovat (European Parliament 2013).

Ženská práva a genderová rovnost jsou ale tématem, které na půdě EU rezonuje v posledních letech často. Téma bylo diskutováno například v roce 2019 a následně Evropský parlament přijal usnesení, které upozorňuje na znepokojující odpor vůči právům žen a rovnosti pohlaví v EU. Usnesení identifikuje klíčové body problému, které jsou genderový mainstreaming, vzdělání, sexuální a reprodukční zdraví a práva, boj proti násilí vůči ženám, práva LGBTI+ osob a zastoupení žen v politickém rozhodování. Zároveň vyjádřil obavy z vlivu odpůrců reprodukčních práv a vyzval ke zvýšení financování, ochrany a podpory organizací zaměřených na práva žen. Parlament zdůraznil potřebu veřejného povědomí, vzdělávání a odstranění

genderových stereotypů. Vyzval Komisi a členské státy k prosazování rovnosti pohlaví a práv žen, dále k tomu, aby zvýšily financování, přezkoumaly mechanismy rozdělování prostředků, bojovaly proti násilí, podporovaly organizace zaměřené na práva žen a zlepšily stav sexuálního a reprodukčního zdraví a práva (European Parliament 2019).

Parlament odsoudil politiky týkající se rodiny a mateřství v některých členských státech. Vyjádřil obavy, že odpůrci reprodukčních práv v nich mají významný vliv na národní právo. Tito aktéři mohou ohrozit zdraví žen a jejich reprodukční práva, zejména pokud jde o přístup k plánování rodiny a antikoncepci. Cílem je často omezení nebo úplné zrušení práva na dobrovolné legální ukončení těhotenství (European Parliament 2019).

Ve výročním reportu Situace v oblasti základních práv v Evropské unii z let 2018 a 2019 je na organizovaný odpor proti právům žen také upozorňováno. Zavedení některých opatření, jako povinné čekací lhůty a další překážky, přístupu k bezpečným a legálním interrupcím brání a komplikují je. V některých členských státech došlo také k pokusům omezit nebo úplně zakázat sexuální výchovu a genderová studia a zároveň také odmítání a kampaním proti podpisu Istanbulské úmluvy. Odpor proti právům žen a rovnosti pohlaví je podle rezoluce Evropského parlamentu z 26. listopadu 2020 často spojen s širším zhoršováním situace v oblasti demokracie, právního státu a základních lidských práv (Eur-Lex 2020).

Na základě tohoto EU vyzvala členské státy k zaručení komplexní sexuální výchovy, zajištění přístupu k plánovanému rodičovství, zpřístupnění moderních antikoncepčních metod a možnosti bezpečného ukončení těhotenství. Potvrzuje, že odpírání takovýchto služeb může být interpretováno jako forma násilí na ženách. Připomíná rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, který tyto postupy v několika případech odsoudil jako porušování lidských práv (Eur-Lex 2020).

V dokumentu The EU Strategy for Gender Equality z roku 2021 přijímá Evropský Parlament rezoluci o strategii EU pro rovnost žen a mužů. Jedná

se o reakci na množství podkladů, včetně již zmiňovaného reportu z roku 2020. Znovu se zde opakují některá východiska, jako například, že bezpečné a legální potraty jsou zásadní pro dosažení rovnosti žen a mužů a odstranění násilí na základě pohlaví a svobodná rozhodnutí o vlastních tělech jsou předpokladem ekonomické nezávislosti žen a dívek (European Parliament 2021).

Jak již bylo zmíněno, postoje Evropského parlamentu nemohou přímo ovlivnit legislativu spojenou se zdravotnictvím v jednotlivých členských státech. Jedná se tak pouze o doporučení, kterými se státy nemusejí řídit. Evropská unie tak nemá na vývoj dostupnosti interrupce pravomoce a může pouze vyjadřovat podporu jednotlivým aktérům. Aktuálně ale více než 80 % rozpočtu EU přispívá nebo má potenciál přispět k genderové rovnosti (European Commission 2023).

V některých státech EU se konzervativní aktéři stavějí do pozice obránců obyčejných lidí proti globálnímu nátlaku v podobě genderové rovnosti a sexuálních témat. V širším rámci boj proti genderu symbolizuje boj proti přílišnému vlivu Západu a ztrátě národní identity. Konkrétně omezování interrupcí je formulováno jako usilování o základní lidské právo narodit se, které je implikováno jako forma důstojnosti v rámci Všeobecného indexu lidských práv (Graff, Korolczuk 2022, 7-46). Na feministické myšlenky celkově je převážně v Polsku, ale i v dalších postsocialistických zemích, pohlíženo jako na ideologii implementovanou do střední a východní Evropy ze Západu (Łapniewska 2018).

Diskurz, který je v zemích V4 v posledních letech úspěšný, předkládá opoziční vztah mezi takzvanou globální elitou prosazující genderové politiky a místním obyvatelstvem. Jako součást této elity je vnímána i Evropská unie. Koncept sám o sobě není nacionalistický, ale snadno s nacionalistickými tendencemi souzní a doplňuje je. Lokální anti-genderové politiky, přicházející také v podobě omezování přístupu

k legálním interrupcím, mohou tak být interpretovány jako obrana proti tlaku liberalismu (Graff, Korolczuk 2022, 92).

V průběhu devadesátých let byl v postsocialistických a rozvojových zemích financován západními dárci vznik mnoha nevládních organizací. Tato podpora byla pohledem konzervativních aktérů často vnímána negativně. Důvodem byly politiky, které prosazovaly antikoncepci a umožňovaly legální interrupce, které byly konzervativci označovány jako depopulační (Graff, Korolczuk 2022, 93-98).

V současnosti je financování genderových politik probíhající v rámci EU zaměřené na strategii pro rovnost žen a mužů pro období 2020 až 2025 zajišťováno mimo jiné pomocí nástroje NextGenerationEU. Tyto finanční zdroje ovlivňují ekonomickou situaci žen a mají tak širší působení, než pouze v rámci kulturního sektoru (European Commission 2023).

Dle International Planned Parenthood Federation (IPPF, nedatováno) je dosažení genderové rovnosti nemožné bez zajištění přístupu ke službám podporujícím sexuální a reprodukční práva, včetně interrupcí. Tento cíl se v členských státech prosazuje zejména prostřednictvím neziskových organizací, které však čelí řadě výzev, včetně odporu ze strany konzervativních aktérů (Cullen 2014). Financování těchto organizací převážně pochází od zahraničních donorů, což někdy vyvolává obvinění z uplatňování západních norem a hodnot (Łapniewska 2018).

V dalších kapitolách se práce věnuje konkrétním situacím v zemích V4 spojených primárně s legislativní úpravou reprodukčních práv se zaměřením na legální interrupce a neziskové organizace angažující se v této oblasti.

4. Problematika interrupcí ve státech V4

V této části diplomové práce se zaměřuji na jednotlivé země Visegrádské skupiny, Českou republiku, Slovensko, Maďarsko a Polsko. Ve čtyřech kapitolách rozebírám tyto státy, přičemž každému státu jsou věnovány dvě podkapitoly. Jedna je věnována vývoji legislativy v oblasti interrupcí a druhá činnosti státních i nestátních aktérů v oblasti reprodukčních práv.

Legislativa je popsána s důrazem na období od devadesátých let do současnosti. Dřívější zákony jsou zmíněny spíše stručně. V rámci posledních dvou desetiletí jsou popsány i důležité návrhy na změnu zákonů o přístupu k interrupci, které legislativním procesem neprošly. Četnost návrhů na změnu zákonů totiž o přístupu k tématu také mnohé vypovídá. Činnost vybraných aktérů v jednotlivých zemích je popsána stručně s ohledem na rozsah práce a na legislativu přímo reaguje.

3.1 Problematika interrupcí v České republice

V České republice podle výzkumu Pew Research Centra z let 2015 až 2017 více než 80 % obyvatel souhlasí s tím, že by přístup k potratu neměl být omezován. Česká republika je v této statistice pátou nejvíce tolerantní zemí ze 34, které byly do průzkumu zahrnuty (Pew Research Center 2018, 13). V rámci průzkumu veřejného mínění o interrupci, eutanazii a prostituci z května 2019 se přibližně sedm z deseti českých občanů vyjádřilo, že právo rozhodnout o přerušení vlastního těhotenství má mít žena sama. Úplný zákaz interrupcí by podpořily pouze 3 % dotázaných (Čadová 2019).

Celkový počet uměle přerušovaných těhotenství v Česku dlouhodobě klesá. Mezi lety 2011 až 2019 například jejich počet poklesl průměrně o 1000 ročně (Potraty ČR 2019, 11). Nedošlo přitom k žádným legislativním změnám, které by možnost vykonání legální umělé interrupce zkomplikovaly.

3.1.1 Legislativa v České republice

V České republice je ve vztahu k interrupcím aktuálně platný zákon o umělém přerušení těhotenství ze dne 20. října 1986. Tento zákon nahradil do té doby platný zákon 68/1957 ze dne 19. prosince 1957. Za dobu fungování České republiky jako samostatného státu nedošlo ke změně v zákonu o interrupcích.

Do srpna 1957, kdy vešel v platnost trestní zákon 68/1957 (Sbírka zákonů republiky Československé 1957, 289), byl platný § 218 zákona 86/1950. Ten umožňoval umělé ukončení těhotenství pouze v případě, že by „...donošení plodu nebo porod vážně ohrozily život těhotné ženy nebo že by jí způsobily těžkou a trvalou poruchu zdraví anebo že některý z rodičů trpí těžkou dědičnou nemocí...“ (Sbírka zákonů republiky Československé 1950, 246). O interrupci se v tomto zákoně mluví výlučně pouze jako o *usmrcení lidského plodu*. Žena, která své nenarozené dítě usmrtí, nebo někomu jinému dovolí, aby její plod usmrtil, by podle § 218 měla být potrestána odnětím svobody až na jeden rok. Osoba, která by jí s tímto činem pomohla by ale mohla být trestána až pět let (Sbírka zákonů republiky Československé 1950, 245).

V roce 1957 došlo k úpravě zákona a v Zákoně o umělém přerušení těhotenství z roku 1957 už není žádná zmínka o trestání ženy, která těhotenství přerušila. Paragraf 6 dokonce přímo ustanovuje její beztrestnost: „...těhotná žena, která si své těhotenství sama uměle přeruší nebo někoho o to požádá, není trestná...“ (Sbírka zákonů republiky Československé 1957, 290). Osoba, která ženu k interrupci nutí, nebo jí dopomůže k usmrcení plodu neoficiální cestou může stále být trestána odnětím svobody až na pět let. Oficiální cesta určená tímto zákonem zahrnuje schválení provedení zákroku speciální komisí (Sbírka zákonů republiky Československé 1957, 289). V této verzi zákona tedy alespoň došlo k osvobození žen od strachu z perzekuce za chtěnou i nechtěnou ztrátu nenarozeného dítěte.

Aktuálně platný zákon z roku 1986 je už na první pohled koncipován mnohem komplexněji než zákony předchozí. Obsahuje například paragraf o sexuální a rodinné výchově a užívání antikoncepce jako správnému způsobu předcházení nechtěného těhotenství. Do dvanáctého týdne těhotenství může dojít k jeho umělému přerušení téměř bez jakýchkoliv administrativních obtíží. Stačí pouze, aby žena podala písemnou žádost. Zákon také obsahuje detailně popsany postup toho, jaké kroky je potřeba při podání takové žádosti vykonat a na koho je nutné se obrátit (Zákon České národní rady 1986, 484).

Problematickým paragrafem tohoto zákona je § 10, který řeší umělé přerušení těhotenství cizinkám. „Umělé přerušení těhotenství podle § 4¹⁵ se neprovede cizinkám, které se v České socialistické republice zdržují pouze přechodně.“ (Zákon České národní rady 1986, 485). Česká lékařská komora v roce 2022 varovala lékařská zařízení, že pokud vykonají umělé přerušení těhotenství cizinkám, mohou se kvůli tomuto paragrafu ocitnout v právním riziku. Společně s rostoucí evropskou integrací ale roste také množství mezinárodních smluv, které by potratovou turistiku v Česku umožnily (Lauder 2022). Například Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU ze dne 9. března 2011 o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči zmiňuje: „Na pacienty z jiných členských států se vztahuje zásada zákazu diskriminace z důvodu státní příslušnosti.“ (Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU 2011).

V reakci na tuto situaci byl předložen návrh na novelu zákona o interrupcích, která měla zrušit platnost paragrafu 10. Tento návrh byl ale později stažen z důvodu obavy, že by přes konzervativně složenou Poslaneckou sněmovnu návrh neprošel (Lauder 2022).

Celkově ale aktuální zákon, zařazením Paragrafu o způsobech předcházení nechtěného těhotenství, stejně jako vynechání slovního spojení *usmrcení*

¹⁵ „Ženě se uměle přeruší těhotenství, jestliže o to písemně požádá, nepřesahuje-li těhotenství dvanáct týdnů a nebrání-li tomu její zdravotní důvody.“ (Zákon České národní rady 1986, 485).

nenarozeného dítěte nestigmatizují nechtěné těhotenství jako vinu jednotlivce, ale prezentují jej spíše jako společenský problém. Pokud tedy žena splňuje základní zdravotní podmínky¹⁶, může o umělé přerušení těhotenství v prvních dvanácti týdnech bez obav požádat. Problematické je ale provedení zákroku občanům jiného státu. To je povoleno v rámci unijní legislativy, ale český zákon ho zakazuje. Vzniká tak prostor pro diskuzi a zároveň důvod pro změnu platného zákona.

3.1.2 Interrupce jako téma pro neziskové organizace a další aktéry v České republice

Tato podkapitola popisuje aktivitu vybraných *pro-life* a *pro-choice* aktérů v České republice. Uvádí konkrétní příklady jejich činnosti a vlivu na společnost v zemi. Organizace *pro-life* deklarují ochranu lidského života od početí až po přirozenou smrt (Railsback 1982, Driedger, Halli 1997). Tito aktéři často organizují veřejné akce s cílem prosazovat toto stanovisko. Jejich činnost má ovlivňovat veřejné mínění a politické rozhodování.

Pro-choice aktéři se zasazují o zachování reprodukčních práv žen a svobodnou volbu ohledně ukončení těhotenství (Betzig, Lombardo 1992). Jejich činnost je v Česku spíše zaměřena na osvětu a vzdělávání. S ohledem na nastavení české legislativy aktuálně nemusejí prosazovat žádné výrazné právní změny.

3.1.2.1 Vybraní aktéři *pro-life* v České republice

Nejvýraznější organizací, která se ve veřejném prostoru k interrupcím v Česku z perspektivy *pro-life* vyjadřuje, je Hnutí pro život. Jedná se o nestátní neziskové sdružení působící v rámci České republiky už od roku

¹⁶ Za zdravotní důvody, pro které nelze na žádost ženy uměle přerušit těhotenství (kontraindikace), se považují: zdravotní stav ženy, kterým se podstatně zvyšuje zdravotní riziko spojené s umělým přerušením těhotenství, zejména zánětlivá onemocnění, umělé přerušení těhotenství, od něhož neuplynulo šest měsíců, s výjimkou případů, kdy žena alespoň dvakrát rodila nebo dovršila 35 let věku nebo je důvodné podezření, že žena otěhotněla v důsledku trestné činnosti, která vůči ní byla spáchána (Vyhláška č. 75/1986 Sb.).

1992. Od roku 2000 pořádá akci s názvem Pochod pro život. První ročníky této akce se netajily propojením s církevními organizacemi. V průvodu Prahou, který měl „...veřejně připomenout, že zabíjení dětí před narozením je zlem, jež ubližuje ženám i jejich dětem a noří společnost do temnoty a mrazivého sobectví.“ (Heczko 2009), totiž účastníci nesli velké bílé kříže¹⁷. Křesťanská iniciativa v rámci *pro-life* akce byla tak na první pohled zřejmá. Náboženský tlak ale v zemi, kde se většina obyvatel nehlásí k žádné církvi (Sčítání 2021), pravděpodobně nepřinášel dostatečnou odezvu. Hnutí tak změnilo komunikační strategii. Viditelnou změnu v komunikaci tohoto hnutí komentoval například europoslanec a člen KDU-ČSL Tomáš Zdechovský, když na Twitteru sdílel video spot „Miláčku, já jsem těhotnej.“ (Tomáš Zdechovský 2018). Ve svém příspěvku chválí spolupráci České televize a Českého rozhlasu s Hnutím pro život při vytváření kampaně Nesoudíme pomáháme¹⁸.

V tomto spotu, který má upozornit na důležitost role otce při rozhodování o osudu dítěte, vystupují herci Ester Geislerová a Matouš Ruml a byl vysílán 12. do 18. listopadu 2018 v České televizi. Podle Hnutí pro život se téměř 80 % žen cítí donuceno k potratu partnerem, který dítě nechce (HPŽ ČR 2018). V rámci kampaně se objevilo také množství billboardů¹⁹, které jsou k vidění převážně na zastávkách MHD. Nová strategie využívá moderní způsoby marketingové komunikace. V rámci televizního spotu byl použit humor a bizarní situace, což je trend používaný v postmoderním marketingu. Vtipné reklamy zvyšují míru pozornosti diváka a pozitivní dojem z reklamy. Přesto, že použití humoru v reklamě podle sociologických výzkumů neovlivňuje vztah diváka k inzerentovi (Eisend 2008) rozhodně se jedná o způsob, jak se vymanit z náboženského stigma, které na sobě toto hnutí mělo.

17 Viz. Obrázek číslo 1

18 Viz. Obrázek číslo 2

19 Viz. Obrázek číslo 3

S ohledem na to, že vtip funguje mnohem lépe v televizní reklamě než v tištěné, dává smysl, že billboardy jsou pojaty seriózněji (Eisend 2008, 193). Většinu plochy tištěných reklam zabírá fotografie usměvavého ženského obličeje. Využití lidské tváře v reklamě silně stimuluje mozek diváka a ten tak věnuje sdělení větší pozornost. Reklamní sdělení zahrnující obličej je také zapamatovatelnější a více diváků si jej zpětně vybaví (Adil, Lacoste-Badie, Droulers, 2018, 9-10).

Také vizuální podoba akce Pochod pro život se změnila. Zmizely bílé kříže a namísto nich se objevily zářivé barvy a balónky²⁰. Projevují se tendence z pochodu udělat rodinnou událost například pozitivními a pohodově naladěnými nápisy na transparentech, které oslavují radost ze života (Beláňová 2020, 404). Podle výzkumu Andrey Beláňové ale ženy, které se na hnutí obrátí s tím, že potřebují pomoc, Hnutí pro život přemlouvá výhradně k tomu, aby na potrat nešly (Postránecká 2022).

Další organizací, která je velmi výrazná v rámci České republiky, je Aliance pro rodinu. Tato organizace se zabývá primárně problematikou LGBT komunity a definice manželství, angažuje se ale i v rámci potratové politiky. Jana Jochová, předsedkyně Aliance pro rodinu, například ve videu na sociální síti Facebook zve na Pochod pro život jako na událost, která „...není obyčejný rodinný den, jako je spousta dalších...“ (Hnutí pro život ČR 2017, 0:07). Podporuje tak narativ, že se jedná o významný den pro české rodiny.

Pole působnosti těchto organizací není pouze veřejný prostor, ale daří se jim pronikat také do politiky. Příkladem z roku 2022 je spolupráce ministra práce a sociálních věcí Mariana Jurečky právě s Hnutím pro život. Po kontroverzním příspěvku, který se objevil na sociálních sítích hnutí jako reakce na žádost o zaslání takzvaných *pilulek po* na Ukrajinu, která tou dobou intenzivně řešila problém žen znásilněných při válečném konfliktu, začala být spolupráce Ministerstva práce a sociálních věcí s tímto hnutím neúnosná pro pětici nevládních organizací. Vyzvaly tedy ministra k jejímu

²⁰ Viz. Obrázek číslo 4

ukončení. Jednalo se o Českou ženskou lobby, Amnesty International, Konsent, Aperio, proFem a Prague Pride.

Důvodů pro ukončení spolupráce je v dopise zmíněných hned několik. To, že „hnutí postrádá základní lidskou empatii vůči ženám v těžké životní situaci (...) a jejich ideologické cíle (...) jsou nadřazené utrpení žen, jejich zdraví a svobodě rozhodovat o jejich vlastních tělech“ (Otevřený dopis MPSV k ukončení spolupráce s Hnutím pro život 2022), dále, že „...cílem Hnutí je úplný zákaz interrupcí...“ (Otevřený dopis MPSV k ukončení spolupráce s Hnutím pro život 2022) a v neposlední řadě, že „...Hnutí skrývá informace o svých cílech a činnosti (...) a [jeho] postupy vzbuzují důvodnou nedůvěru vůči tomu, zda Hnutí vždy jedná se svými partnery a s veřejností otevřeně a upřímně.“ (Otevřený dopis MPSV k ukončení spolupráce s Hnutím pro život 2022).

Ministerstvo na tento dopis reagovalo v tiskové zprávě slovy: „Názor odborné veřejnosti je v rámci přípravy legislativy a strategií důležitý. Resort proto nějakou formou, která ale nemusí znamenat například přímý podíl na tvorbě legislativy, spolupracuje s desítkami různých organizací. Mezi takovými subjekty ale není Hnutí pro život. Výroky představitelů této organizace směrem ke zneužitým ženám na Ukrajině opakovaně MPSV jasně odsoudilo.“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2022). Jakoukoliv váhu spolupráce s tímto hnutím tak ministerstvo popřelo.

V tiskové zprávě dále uvedlo příklady organizací, se kterými spolupracuje. Mezi nimi se objevila mimo jiné Aliance pro rodinu, která ale spolupracuje s Hnutím pro život. Alianci pro rodinu byla ale přiznána pouze účast na dílčích konzultacích. „O možnost přidat se k diskusi o rodinné politice požádala i Aliance pro rodinu, která bude mít možnost dílčích konzultací. Neznamená to, že by měla tato organizace automaticky dostávat všechny legislativní úpravy, které resort chystá. Ani Aliance pro rodinu není připomínkovým místem, může se ale zapojit do diskuse ke konkrétním tématům.“ (Ministerstvo práce a sociálních věcí 2022).

Hnutí pro život je propojeno ale i s mnohem radikálnějšími organizacemi, než je ono samo. Spolek Stop genocidě například odkazuje v záhlaví své webové stránky na infolinku projektu *Nesoudíme. Pomáháme* Hnutí pro život. Spolek popisuje interrupci jako nepopsatelné zlo a genocidu podporovanou státem. Jako umělý potrat označuje také použití některých druhů antikoncepce, konkrétně vyjmenovává hormonální antikoncepci, nitroděložní tělíska a postkoitální antikoncepci. Dramatičnost sdělení je podtržena drastickými obrázky²¹. Slovní obraty tohoto spolku mnohdy používají úderná slova, čtenář ale může mít problém pochopit, co se jimi vlastně snažili říci. Příkladem může být část obsahující vyjádření: „Každá vražda dítěte před narozením ale zvyšuje míru násilí ve společnosti. (...) Ale i dítě před narozením má právo na přirozenou smrt.“ (Stop genocidě nedatováno).

Organizací zabývajících se umělým ukončením těhotenství je v České republice mnoho. Většina z nich je navzájem provázaná a často odkazují na Hnutí pro život ČR, které je mezi nimi nejvýraznějším aktérem. Tyto hnutí se snaží získat politickou moc a prosazovat své cíle. V české společnosti ale odkazy na náboženské tradice a hodnoty, ke kterým se často *pro-life* organizace uchylují, příliš nefungují. Proto se v posledních letech snaží měnit svou strategii a uzpůsobit ji povaze prostředí.

3.1.2.2 Vybraní aktéři *pro-choice* v České republice

Společně s *pro-life* aktéry v České republice působí také množství *pro-choice* aktérů. Někteří z nich jsou již zmíněni dříve v této kapitole jako autoři výzvy na ukončení spolupráce Mariana Jurečky s Hnutím pro život. Česká ženská lobby je síť organizací bojující celkově ze práva žen v České republice. Jedná se o spojení třiceti sedmi organizací, mezi nimiž jsou například Český svaz žen, Fórum žen a Česká komora porodních asistentek. Mezi členy patří také organizace APERIO – Společnost pro zdravé

²¹ Viz. Obrázek číslo 5

rodičovství i Konsent, věnující se primárně prevenci znásilnění (Česká ženská lobby nedatováno). Dalším aktérem je proFem. Primární agendou této organizace je domácí a sexuální násilí. V České republice také působí mezinárodní hnutí Amnesty International.

V oblasti sexuální výchovy a vzdělávání se angažuje Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu. Jedná se o nevládní nevýdělečnou organizaci, která se zabývá podporou populačního zdraví a plánováním rodiny jako základním lidským právem (Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu nedatováno). Tato organizace pořádá každoroční kongres k sexuální výchově, kde jsou diskutována témata nejen sexuální výchovy, ale také reprodukčního zdraví (Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu 2022). Dalšími portály aktivními v oblasti vzdělávání o reprodukčních tématech jsou například Fórum antikoncepce nebo web Ženské zdraví, který obsahuje množství informací garantovaných odborníky v tématu. Reprodukčním zdravím, a především prevencí rakoviny reprodukčních orgánů se zase zabývá organizace Loono.

Pro-choice aktérem s mezinárodní působností je například Ciocia Czesia, kolektiv založený v roce 2020 působící v Česku. Je zaměřen na polské ženy, které nemohou podstoupit potrat v Polsku. Pomáhá s podstoupením procedury v České republice a upozorňuje na rizika nelegálních interrupcí (Ciocia Czesia nedatováno). Jedná se o skupinu žen, které nejen radí, jak legálně podstoupit interrupci v jiné zemi, ale dokážou také poradit ke kterému gynekologovi v Polsku se po podstoupení potratu mohou bezpečně obrátit. Ciocia Czesia za boj za práva žen obdržela Cenu Františky Plamínkové, organizovanou kolektivem Sdružený (Křížová 2021).

Organizace bojující za reprodukční práva nejsou v České republice příliš aktivní a většinou je jejich primární činnost zaměřena na jiné problémy, než je přímo interrupce. Je tomu tak pravděpodobně díky legislativní situaci příznivě nastavené pro možnost interrupce. Nejčastěji se tak

organizace zabývající se reprodukčními právy, sexuální výchovou a zdravím zabývají šířením informací, pořádáním workshopů a tvorbou výukových programů. Například Fórum antikoncepce má ve svém memorandu zmínku o snaze o snižování počtu interrupcí, snaží se toho ale docílit ne zákazem, ale šířením znalostí o správném používání antikoncepce a zamezení rizikového chování (Fórum antikoncepce 2019). Situace reprodukčních práv je v České republice aktuálně stabilní. I přes existenci a aktivitu *pro-life* aktérů ve společnosti a jejich snahu ovlivnit politické dění není aktuálně omezení podmínek pro podstoupení umělého přerušení těhotenství pravděpodobné.

3.2 Problematika interrupcí na Slovensku

Na Slovensku podle výzkumu Pew Research Centra z let 2015 až 2017 více než 70 % obyvatel souhlasí s tím, že by přístup k potratu neměl být omezován. Slovensko v rámci tohoto průzkumu skončilo těsně pod Maďarskem. Nachází se přímo v polovině žebříčku třiceti čtyř západoevropských a východoevropských zemí zařazených do průzkumu (Pew Research Center 2018, 13). Podle průzkumu veřejného mínění agentury AKO ve spolupráci s politickou stranou Sloboda a Solidarita, který probíhal v období 21. 10. až 25. 10. 2021 si zpřísnění podmínek pro podstoupení interrupce přeje pouze necelých 8 % dotázaných. Necelá třetina respondentů by zákon o přerušení těhotenství ponechala v aktuální verzi a dalších 30,5 % by podmínky ještě více zmírnila (AKO 2021).

V roce 2017 bylo na Slovensku zaznamenáno 14,5 tisíce potratů, v poměru přibližně 60 % umělých a 40 % spontánních²². Z každých 100 těhotenství bylo 20 ukončeno potratem, přičemž nejvyšší potratovost byla zaznamenána mezi neprovdanými ženami ve věku 30 až 34 let. V porovnání s rokem 2016 se počet potratů snížil o 756 (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2018, 33). Trend je podobný jako v České republice a počty interrupcí postupně klesají. Tuto skutečnost potvrzují i novější data z roku 2020 (Štatistická ročenka Slovenskej republiky 2020, 31).

3.2.1 Legislativa na Slovensku

Na Slovensku od roku 1957 platil zákon Národního shromáždění Československé republiky z 19. prosince 1957. Jedná se o stejný zákon, který je již detailněji popsán v předchozí kapitole, jelikož platil také na území dnešní České republiky. Podobně je tomu i u zákona z roku 1986.

Debata o změně přístupu k umělému přerušení těhotenství přišla na Slovensko po roce 2000. V listopadu tohoto roku byla totiž mezi

²² Konkrétně se jednalo o 9 083 umělých (62,6 %) a 5 438 spontánních (37,4 %) ukončení těhotenství (Štatistický úrad Slovenskej republiky 2018, 33).

Slovenskou republikou a Svatým stolicem podepsána smlouva, která ustanovuje pravomoci církve v několika oblastech. V rámci této smlouvy například Svatý stolec „garantuje, že Katolická církev využije všechny vhodné prostředky na mravní formování obyvatel Slovenské republiky ve prospěch společného dobra podle principů katolické nauky v souladu s právním řádem Slovenské republiky“²³ (Základná Zmluva medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou 2000). Dále se smlouva vyjadřuje k podpoře rodiny, vyučování náboženství na školách a dalším tématům.

První ze zákonů, který se k umělému přerušení těhotenství vyjadřuje v rámci existence samostatné Slovenské republiky je 576/2004 z roku 2004. Zde se k tématu váže část paragrafu 6 o informovaných souhlasech. Konkrétně se jedná o § 6b Informovaný souhlas při umělém přerušení těhotenství. Informovaný souhlas pacientky musí podle tohoto zákona obsahovat informace o: „účelu, povaze, průběhu a následcích umělého přerušení těhotenství, fyzických a psychických rizicích umělého přerušení těhotenství, aktuálním vývojovém stadiu embrya nebo plodu, jehož vývoj má být ukončen, a o jejím oprávnění získat záznam ze sonografického vyšetření, alternativách k umělému přerušení těhotenství, zejména o možnosti utajení její osoby v souvislosti s porodem (§ 11 odst. 11), osvojení dítěte po narození, finanční, materiální nebo psychologické pomoci v těhotenství, poskytované občanskými sdruženími, neziskovými organizacemi, nadacemi, církvemi a náboženskými společnostmi.“²⁴ (Zbierka zákonov Slovenskej republiky 2004, 12). Všechny tyto informace

23 Svätá stolica garantuje, že Katolícka cirkev využije všetky vhodné prostriedky na mravné formovanie obyvateľov Slovenskej republiky v prospech spoločného dobra podľa princípov katolíckej náuky v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky (ZÁKLADNÁ ZMLUVA medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou 2000).

24 „...účele, povaha, priebehu a následkoch umelého prerušenia tehotenstva, fyzických a psychických rizikách umelého prerušenia tehotenstva, aktuálnom vývojovom štádiu embrya alebo plodu, ktorého vývoj má byť ukončený, a o jej oprávnení získať záznam zo sonografického vyšetrenia, alternatívach k umelému prerušeniu tehotenstva, najmä o možnosti utajenia jej osoby v súvislosti s pôrodom (§ 11 ods. 11), osvojenia dieťaťa po narodení, finančnej, materiálnej alebo psychologickéj pomoci v tehotenstve, poskytovanej občianskymi združeniami, neziskovými organizáciami, nadáciami, cirkvami a náboženskými spoločnosťami.“ (Zbierka zákonov Slovenskej republiky 2004, 12).

mají být ženě předány a samotná interrupce může být provedena nejdříve 48 hodin od jejího obeznámení se všemi skutečnostmi. Lékař je povinen vše předat také písemně, včetně seznamu občanských sdružení, neziskových organizací, nadací, církví a náboženských společností (Zbierka zákonov Slovenskej republiky 2004, 12). Tento seznam je zmíněn v zákoně dokonce dvakrát, tudíž je jeho předání pravděpodobně opravdovou prioritou.

V roce 2020 byl podán návrh několika poslanců na úpravu zákona z roku 1986. Zde se jednalo primárně o doplnění detailů ohledně pojištění a reformulaci některých částí zákona. Návrh obsahoval také připomínky k zákonu o informovaném souhlasu. Poslanec Filip Kuffa ale později vzal za sebe i ostatní předkladatele návrh zpět (NRSR 2020 a).

Ve stejném roce byl podán další návrh na změnu zákona 73/1986 o umělém přerušení těhotenství. Tento návrh zcela vypouští § 4, který zaručuje přerušení těhotenství na základě písemné žádosti do 12 týdne. Dále v návrhu dochází k úpravě pátého paragrafu, který má být rozdělen na tři části. Relevantními důvody pro interrupci zůstává riziko ohrožení života ženy, důvodné podezření na otěhotnění v důsledku trestného činu a geneticky poškozený plod. Tento návrh nebyl Národní radou Slovenské republiky (NR SR) odsouhlasen a v jednání o návrhu zákona už po prvním čtení nebylo pokračováno (NRSR 2020 b). Dalším pokusem o změnu zákona o přerušení těhotenství byl návrh poslanců NRSR na zkrácení termínu, do kdy může žena požádat o interrupci z dvanácti na osm týdnů. Tento návrh také nebyl odhlasován a k úpravě zákona nedošlo ani v tomto případě (NRSR 2020 c).

K úpravě zákona 73/1986 došlo nakonec v únoru roku 2021, s platností od 1. března 2021. Jednalo se ale pouze o drobnou úpravu, která odstranila početí po čtyřicátém roku života ze seznamu zdravotních důvodů pro ukončení těhotenství (Zbierka zákonov Slovenskej republiky 2021). Další návrh na úpravu zákona o interrupcích byl podán k projednání v roce 2022.

Tento zákon o pomoci těhotným ženám, navržený skupinou poslanců, obsahuje úpravy pojištění a sociálních služeb. Zmiňuje návrh opatření na snížení potratovosti a podporu zodpovědného rodičovství a příznivého demografického vývoje obyvatelstva. Také prosazuje úpravu oficiální terminologie, která zákrok označuje jako *umelé prerušenie tehotenstva*, na *umelé ukončenie tehotenstva*. Projednání tohoto návrhu bylo posunuto do roku 2023 (NRSR 2022).

V lednu 2023 předložil poslanec NR SR Martin Čepček další návrh na změnu zákona 73/1986. V jeho návrhu dochází k úpravě paragrafu 4 na: Umělé ukončení těhotenství potratem se dovoluje provést pouze pokud nelze jinak zachránit život matky, nelze jinak zabránit trvalému a vážnému poškození zdraví matky, je nenarozenému dítěti jednoznačně diagnostikováno těžké poškození zdraví a trvání těhotenství nepřesáhlo 24 týdnů nebo je těhotenství následkem spáchání násilí na matce a trvání těhotenství nepřesahuje 12 týdnů.²⁵ (NRSR 2023). Opět zde chybí možnost ukončení těhotenství pouze na základě písemné žádosti ženy. Tento návrh byl Národní radou zamítnut a nebude znovu projednáván.

Na Slovensku je v posledních letech změna zákona o interrupcích častým tématem a dochází k předkládání mnoha různých verzí jeho aktualizace. Ve většině případů návrhy neprojdou legislativním procesem. Je zde ale vidět snaha o omezení přístupu k umělému přerušování těhotenství pro slovenské ženy.

²⁵ „Umelé ukončenie tehotenstva potratom sa dovoľuje vykonať iba ak nie je možné inak zachrániť život matky, nie je možné inak zabrániť trvalému a vážnemu poškodeniu zdravia matky, je nenarodenému dieťaťu jednoznačne diagnostikované ťažké poškodenie zdravia a trvanie tehotenstva nepresiahlo 24 týždňov alebo je tehotenstvo následkom spáchania trestného činu na matke a trvanie tehotenstva nepresahuje 12 týždňov.“ (NRSR 2023).

3.2.2 Interrupce jako téma pro neziskové organizace a další aktéry na Slovensku

Na Slovensku pro-life aktéři vykazují vysokou úroveň aktivity a opakovaně se snaží prosazovat své legislativní návrhy. Zatím však tyto návrhy nebyly schváleny a nepodařilo se jim stát se platnými zákony. Přestože *pro-life* hnutí intenzivně usiluje o změnu legislativy, jejich snahy zatím nebyly úspěšné. Legislativa ohledně interrupcí na Slovensku čelí častým snahám o změnu, což vyvolává obavy *pro-choice* hnutí. Aktivisté a organizace prosazující právo na volbu se snaží upozornit na rizika, která by případná změna legislativy mohla přinést.

3.2.2.1. Vybraní aktéři pro-life na Slovensku

Na Slovensku působí velká řada neziskových organizací a dalších aktérů, které se tématu interrupcí věnují. Výraznou postavou v rámci slovenského *pro-life* je poslankyně Národní rady Slovenské republiky MUDr. Anna Záborská. V Národní radě reprezentuje hnutí OBYČAJNÍ ĽUDIA a nezávislé osobnosti, zkráceně OĽaNO, původně je ale předsedkyní Křesťanské unie. Anna Záborská je spolupředkladatelkou některých výše zmíněných návrhů na úpravu legislativy. Je ale také spoluzakladatelkou občanského sdružení Fórum života a patronkou projektu *Zachráňme životy* (OĽaNO nedatováno).

Fórum života rozřazuje své cíle do tří částí. Prvním cílem je prevence, kterou popisuje jako poskytování informací o právu na život od početí, realitě umělého potratu a dále vztazích založených na lásce a důstojnosti. Druhým cílem této organizace je snaha prosazovat a podporovat legislativu, podporující důstojnost od početí až po přirozenou smrt. Tato část je naplňována prostřednictvím zakladatelky Anny Záborské a jejího působení na slovenské politické scéně. Třetím cílem je konkrétní pomoc při řešení těžkých životních situací (Fórum života nedatováno a).

V rámci prevence vyvinula organizace Fórum života v rámci edukativního projektu *Tlakový hrniec* deskovou hru Neviditelný člověk, která má hráče obeznámit s vývojem embrya v průběhu prvních dvaceti týdnů těhotenství (Tlakový hrniec, n. o. 2020). Dalšími projekty této organizace jsou například Den nenarozených dětí²⁶, který připadá na 25. březen, zvýrazňování hrobů nenarozených dětí a také každoročně uděluje cenu Antona Neuwirtha za ochranu života jedné slovenské osobnosti, jedné zahraniční osobnosti a jedné organizaci (Fórum života nedatováno b).

Další již zmíněnou iniciativou Fóra života je projekt *Zachráňme životy*. Ten vznikl v rámci spolupráce s občanským sdružením Pastor bonus²⁷. Jeho cílem je vybudování systému finanční pomoci pro těhotné ženy v nouzi, který funguje podobně, jako adopce zvířat v zoologické zahradě. Dárce si vybere ženu v nouzi na základě jejího příběhu. Tu si adoptuje a bude přispívat na záchranu jejího dítěte. Celý proces je samozřejmě složitější, ale princip je přesně takovýto. Slovo adopce je v popisu cíle projektu přímo použito. „Cílem je záchrana nenarozeného dítěte a pomoc matce, aby nemusela podstoupit umělý potrat, a tak ji ochránit před následky. (...) Dárce svým příspěvkem zachraňuje dva životy. Život dítěte a zkažený život matky. Dárcovský systém funguje na způsobu „adopce“ těhotné ženy a jejího nenarozeného dítěte²⁸.“ (Zachráňme životy 2007).

Dalšími organizacemi, které bojují za životy nenarozených dětí na Slovensku, jsou *40 dní za život* a *9 mesiacov za život*. Mezinárodní projekt *40 dní za život* iniciuje modlitební kampaň, pro kterou připravil speciální modlitbu²⁹, kterou mají věřící kombinovat s půstem. Doporučovaný půst neznamena pouze změnu jídelníčku, ale pro správný účinek je nutné také

26 Deň počatého dieťaťa.

27 Pastor bonus je křesťanské občanské sdružení, které vzniklo v roce 2005. Mimo své *pro-life* aktivity se věnuje například šíření náboženských textů skrze média, podpoře tradiční rodiny, boji proti korupci a dalším aktivitám (Pastor bonus 2008).

28 „Cieľom je zachrániť nenarodené dieťa a pomôcť matke nepodstúpiť umelý potrat, a ochrániť ju tak pred jeho následkami. (...) Darca svojím príspevkom zachraňuje dva životy. Život dieťaťa a pokazený život matky. Darcovský systém funguje na spôsobe „adopcie“ tehotnej ženy a jej počatého dieťaťa.“ (Zachráňme životy 2007).

29 Viz. Obrázek č. 6.

po dobu čtyřiceti dní omezit sledování televize (40 dní za život nedatováno a). Další činností, které se *40 dní za život* věnuje, je organizování modlitebních skupinek, které stojí v předem domluvených termínech před slovenskými nemocnicemi a modlí se za odpuštění pro ženy podstupující interrupci a zaměstnance zdravotnických zařízení, která interrupce provádějí³⁰ (40 dní za život nedatováno b). Tato organizace v létě roku 2022 pořádala setkání zástupců svých poboček³¹. Oslavili zde ukončení federálního práva na interrupci v USA a legislativní změny v Polsku jako začátek konce potratů (9 mesiacov za život 2022).

9 mesiacov za život se věnuje intenzivní činnosti v období mezi 25. březnem a 25. prosincem. Projekt tak začíná i končí symbolickými daty. 25. březen je dnem nenarozených dětí a Vánoční svátky zase oslavují narození Ježíše. Stejně jako v případě *40 dní za život* se jedná o křesťanskou organizaci, která ale v tomto případě působí pouze na Slovensku. V článcích o úspěších své činnosti používají slovní obraty jako *místa očištěná od potratů a srdce dítěte na ultrazvuku vypadá jako kříž* (9 mesiacov za život 2023).

Významným aktérem pro slovenskou *pro-life* scénu je také Konference Biskupů Slovenska. Jedná se o shromáždění biskupů Slovenské republiky, kteří prosazují hodnoty Katolické církve. Mezi ty patří i ochrana života od početí. Na svých stránkách odkazují například na Matku Terezu³². Tématem, kterému se v souvislosti s interrupcemi věnovali během pandemie COVID-19 je využívání buněk z embryí při vývoji vakcín. Argumentují tím, že veřejně prospěšný cíl není důvodem pro ospravedlnění potratu a využití buněčných řad z nenarozených plodů v rámci výzkumu léčiv je nemorální. Stejně tak nemorální je následná distribuce vzniklého

³⁰ Viz. Obrázek č. 7.

³¹ Účastnily se zástupci z těchto zemí: Německo, Rakousko, Maďarsko, Slovensko, Lotyšsko, Polsko, Švýcarsko, San Marino, Nizozemsko, Španělsko, Chorvatsko, Norsko, Skotsko, Irsko, Anglie, Portugalsko, Tchaj-wan, Kolumbie, Argentina a USA (9 mesiacov za život 2022).

³² Matka Tereza postavila interrupci do souvislosti se světovým mírem. Podle ní se jedná o zabití dítěte matkou, které předurčuje existenci všeho ostatního násilí na světě (Katolícka cirkev na Slovensku 2019).

produktu. Použití těchto vakcín ale neznamená spolupráci při umělém potratu (Katolícka cirkev na Slovensku nedatováno).

Téma bylo interpretováno také politickou stranou Kotlebovci – Ľudová strana Naše Slovensko. Tato strana prezentuje omezení přístupu k interrupcím jako liberální krok, který je v souladu s lidskými právy. Interrupce nazývají genocidou národa a zabíjení nenarozených dětí (Ľudová strana Naše Slovensko 2023, 0:09). V roce 2021 tato strana vyvěsila billboard³³ s textem „Víte, že vakcína proti koroně obsahuje buňky z potracených dětí?“³⁴ (Kysel’ 2021). Slovenské občanské sdružení Lékárnici za život³⁵ o tomto tématu vydalo knihu *Embryonální a fetální buněčné kultury a linie ve stínu epidemie nového koronavirusu*³⁶ (Cagáňová 2021). Tato kniha obsahuje čtyři části, přičemž první tři se věnují farmaceutickým a právním procesům při výrobě vakcín a čtvrtá, nazvaná Oddíl týkající se svědomí³⁷ řeší morální postoje. V prvních částech jsou řešeny například otázky, jestli finální verze vakcín obsahují části dětských těl (Cagáňová 2021, 70). Poslední část obsahuje kapitoly apelující na morální hodnoty, například *Mohou předvídatelné zdánlivě dobré důsledky špatného skutku změnit jeho mravní charakter? Lze za předmět mravního skutku uznat proces nebo výsledek výlučně fyzického řádu?*³⁸ (Cagáňová 2021 121).

33 Viz. Obrázek č. 8

34 „Víte, že vakcína proti koroně obsahuje buněk z potracených dětí?“ (Kysel’ 2021).

35 Mezi českou a slovenskou verzí Lékárníků pro život je na první pohled vidět rozdíl v komunikaci. Přesto, že obě verze upozorňují na morální problematiku spojenou s interrupcemi a užíváním antikoncepce, české webové stránky Lékárníků pro život působí spíše informativně. Uvádějí možné vedlejší účinky a rizika jednotlivých způsobů zabránění těhotenství a odkazují na další literaturu (Lékárnici pro život nedatováno). Webové stránky slovenských Lékárníků pro život na úvodní straně apelují na lékárníky, že by měli hrát klíčovou roli při omezování užívání nouzové antikoncepce a dávají důraz na křesťanskou morální povinnost ochraňovat život (Lékárnici za život nedatováno).

36 Embryonálně a fetálně buněkové kultúry a línie a vakcíny v tieni epidémie nového koronavírusu (Cagáňová 2021).

37 Oddiel týkajúci sa svedomia (Cagáňová 2021, 7).

38 Môžu predvídateľné zdánlivo dobré dôsledky zlého skutku zmeniť jeho mravný charakter? Možno za predmet mravného skutku uznať proces alebo výsledok výlučne fyzického poriadku (Cagáňová 2021 121).

3.2.2.2. Vybraní aktéři pro-choice na Slovensku

Na Slovensku existují mimo *pro-life* entity, snažící se o omezení přístupu k interrupcím, také *pro-choice* aktéři. Nejvýraznějším je organizace Možnost volby, prosazující implementaci a dodržování práv žen. Reprodukční práva patří společně s násilím páchaným na ženách a rodovou rovností mez stěžejní témata, kterým se v rámci svých aktivit věnuje. V rámci otázky interrupcí upozorňuje na to, že na Slovensku je přístup k interrupční péči v rozporu s mnoha pokyny Světové zdravotnické organizace (Možnost volby 2022). Dále na Slovensku působí Amnesty International, zasazující se o dodržování lidských práv po celém světě. Tato organizace například pořádá protesty za ochranu reprodukčních práv v různých městech a ve člancích na svých stránkách upozorňuje na snahy o změny zákonů (Amnesty International 2021).

V roce 2021 patřila Amnesty International mezi iniciátory otevřeného dopisu Národní radě Slovenské republiky ohledně předloženého návrhu na úpravu zákona o interrupcích. V tomto dopise nevládní organizace upozorňují na reálné dopady navrhovaných změn. Například se jedná o to, že poskytovatelé zdravotní péče by nemohli veřejně informovat o tom, za jakých podmínek interrupce poskytují, dále, že nutnost udání důvodu přerušování těhotenství je v rozporu s právem na soukromí a ochranou osobních údajů a několik dalších potenciálně problematických situací (Výzva 60 mimovládnych organizácií a iniciatív 2021).

Společně s Amnesty international a Možností volby tuto iniciativu podpořilo dalších 58 aktérů. Mezi ně patří feministická vzdělávací a publikační organizace ASPEKT, Spoločnosť pre plánované rodičovstvo, Aliancia žien Slovenska, zájmové sdružení žen MyMamy, a další aktéři, jejichž primární agendou není boj za reprodukční práva, ale prosazování zájmů sexuálních nebo etnických menšin (Výzva 60 mimovládnych organizácií a iniciatív 2021).

Organizace InTYMYta působila na Slovensku dříve pod názvem *Spoločnosť pre plánované rodičovstvo*. Jedná se o neziskovou organizaci pořádající workshopy týkající se vztahové a sexuální výchovy. Na svých stránkách pravidelně aktualizuje seznam zdravotnických zařízení, kde lze na území Slovenska podstoupit bezpečnou interrupci. InTYMYta spolupracuje například s organizací *Možnosť voľby* a *Nebudeme ticho* (InTYMYta nedatováno).

Tato organizace se, ještě pod názvem *Spoločnosť pre plánované rodičovstvo* neboli The Slovak Family Planning Association, jakožto člen sítě IPPF Europe angažovala v rámci kauzy spojené s dárcovstvím tkání pro výzkum. Pro life-organizace v USA šířily informace o nelegálním obchodu s lidskými embryi za účelem zisku. The Slovak Family Planning Association podpořila IPPF prohlášením pro Evropský parlament ohledně zkreslení šířených informací. Program dárcovství je podle Planned Parenthood Federation of America PPFa naprosto legální a je založený na neziskové dobrovolné bázi (Planned Parenthood 2015). Opačný názor v Evropském parlamentu také rezonoval skrze Miroslava Mikolášika, který na základě zmíněné kauzy požádal pozastavení financování projektů PPFa a IPPF skrze Evropskou unii, konkrétně financování EuropeAid. Kauza byla IPPF označena jako využívání zkreslených informací pro zpochybnění prána na interrupci a evropského financování podpory sexuálního zdraví a reprodukčních práv (Guieu 2015).

Celkově se v rámci Slovenské republiky v tématu reprodukčních práv a interrupcí angažuje velké množství aktérů. V posledních letech se díky provázanosti *pro-life* aktérů s politickými aktivními osobami dostává možnost omezení přístupu k umělému přerušování těhotenství více prostoru na politické scéně. Vliv Katolické církve na slovenskou společnost v tomto ohledu rozhodně není zanedbatelný a většina aktérů, snažících se o omezení či přímo zakázání interrupce, se na ni odvolává.

3.3 Problematika interrupcí v Maďarsku

V Maďarsku podle výzkumu Pew Research Centra z let 2015 až 2017 více než 70 % obyvatel souhlasí s tím, že by přístup k potratu neměl být omezován. Maďarsko se nachází těsně v horní polovině tabulky zemí, které byly do průzkumu zahrnuty. S podobnými výsledky skončilo sousední Slovensko a Španělsko (Pew Research Center 2018, 13). Podle průzkumu společnosti Ipsos z roku 2021 legální možnost přerušování těhotenství podporuje 79 % dotázaných v Maďarsku. Pro úplně volný přístup k interrupci bez jakýchkoliv podmínek je 59 % Maďarů (Ipsos 2021).

Počet vykonaných interrupcí se v Maďarsku každoročně snižuje. V roce 2001 jich bylo provedeno 56 404. V roce 2010 už pouze 40 449 a v roce 2021 počet klesl na 21 907 (KSH nedatováno). Trend je tedy podobný jako v České republice a na Slovensku.

3.3.1 Legislativa v Maďarsku

Před rokem 1956 v Maďarsku dominovala přísná populační politika, která vynucovala donošení a narození každého počatého dítěte. Ministerská rezoluce z roku 1952 totiž v Maďarsku potraty fakticky zakázala (Kozinsky 2006, 502). Zákon o potratech platící od roku 1953 přísně zakazoval interrupce, a to i ze zdravotních důvodů. V rámci politické liberalizace na počátku šedesátých let byl ale zrušen a přístup k interrupcím byl na chvíli neomezený. Počet potratů provedených po této liberalizaci se téměř vyrovnal počtu živě narozených dětí (Szalai 1988). Po zavedení rezoluce 1047/1956 umožňující provedení interrupce se potrat stal jedním z oblíbených prostředků antikoncepce (Kozinsky 2006, 502). Toto období však skončilo v roce 1973. Přístup k legálnímu potratu byl omezen a zákonem 1040/1973 byla ustanovena komise, která každý případ přehodnocovala podle zákonem daných kritérií. Kritéria pro umělé přerušování těhotenství byly omezené a jako důvody k přerušování těhotenství byly považovány pouze některé situace. S ženami, kterým se interrupce

prováděla se navíc nepracovalo v příliš důstojných podmínkách (Szalai 1988). Zaměření na distribuci antikoncepce společně s úpravou legislativy vedlo k poklesu počtu umělých přerušeni těhotenství v sedmdesátých letech (Kozinsky 2006, 503).

Maďarské národní shromáždění vytvořilo v roce 1992 zákon LXXIX o ochraně života plodu. Zákon definuje odpovědnost rodičů za zajištění zdravého vývoje plodu. Ukončení těhotenství by podle tohoto zákona nemělo být prostředkem kontroly porodnosti a místo toho má tento zákon podporovat odpovědnost rodičů plánovat své rodiny. Zákon nařizuje výchovu ke zdravému životnímu stylu, odpovědným vztahům a metodám antikoncepce na základních a středních školách. Zákon také poskytuje poradenské a krizové služby související s plánováním rodiny a těhotenstvím a podporuje organizace, které chrání nenarozené a pomáhají těhotným ženám. Vyžaduje, aby zaměstnavatelé poskytovali ochranu zaměstnání těhotným ženám a aby místní samosprávy poskytovaly služby sociální péče pomáhající rodičům při výchově dětí (1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről 1992).

Tento zákon umožňuje interrupci pouze v případech ohrožení zdraví těhotné ženy, krizových situacích³⁹ a dalších specifických podmínek definovaných v zákoně. Těhotenství lze přerušit při většině okolností do dvanáctého týdne, ve výjimečných případech až do osmnáctého týdne. V případě vyšší, než padesátiprocentní pravděpodobnosti genetického poškození plodu je podle tohoto zákona možné provést interrupci až do dvacátého týdne těhotenství (1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről 1992).

Z důvodu zdravotního rizika pro těhotnou ženu nebo při poškození plodu neslučitelném s jeho životem je zákrok možné provést kdykoliv během těhotenství. Pro ukončení těhotenství je nutné, aby těhotná žena či její

³⁹ Jako krizovou situaci lze například označit finanční tíseň, studijní povinnosti, příliš nízký nebo vysoký věk a jiné důvody, které může žena označit jako závažné (TASZ nedatováno).

zákonný zástupce podal písemnou žádost. Zákon také umožňuje některým cizincům, kteří jsou v zemi déle než dva měsíce, žadatelům o azyl, uprchlíkům a některým dalším jednotlivcům, aby o interrupci požádali (1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről 1992).

V roce 1998 tvořila největší procento počtu žadatelů o interrupci věková skupina mezi dvacátým a dvacátým devátým rokem života. Počet, kolikrát byla žena před interrupcí těhotná je také prvkem, který se v průběhu let vyvíjí. V roce 2003 volily ženy potrat často až po prodělání několika předchozích těhotenství, zatímco v devadesátých letech se jednalo spíše o ženy s prvním těhotenstvím (Kozinsky 2006, 504).

Zákon z roku 1992 platil v nezměněné formě až do roku 2022, kdy dne 15. září vstoupila v platnost vyhláška o změně formuláře pro žádost o interrupci. Tato vyhláška přidává do formuláře větu: „Z předložených lékařských nálezů vyplývá, že zdravotník těhotné jasně identifikovatelným způsobem předložil důkaz indikující fungování vitálních funkcí plodu.“⁴⁰ (MAGYAR KÖZLÖNY 147. szám 2022, 6103). Nyní musí být tak k žádosti přiložena zpráva gynekologa o tom, že těhotná žena před podpisem žádosti o interrupci poslouchala tlukot srdce plodu. Tuto změnu se snažila prosadit už v roce 2018 maďarská politička Dóra Dúró (H/1184 2018).

Maďarská legislativa věnující se reprodukčním právům zůstává v základě od devadesátých let stejná. V posledních letech nebylo předloženo ani žádné větší množství návrhů na její změnu. Téma interrupcí v Maďarsku je aktuálně mimo hlavní společenskou diskusi. Vzhledem k politickému vývoji v zemi ale není vyloučeno, že by mohlo v budoucnosti dojít k návrhu na úpravu legislativy směrem k omezení přístupu k umělému ukončení těhotenství.

40 „A bemutatott orvosi lelet rögzíti, hogy az állapotos nő számára az egészségügyi szolgáltató a magzati életfunkciók működésére utaló tényezőt egyértelműen azonosítható módon bemutatta.“ (MAGYAR KÖZLÖNY 147. szám 2022, 6103)

3.3.2. Interrupce jako téma pro neziskové organizace a další aktéry v Maďarsku

Jak je zřejmé z předchozí podkapitoly, problematika interrupcí aktuálně není v Maďarsku příliš diskutovaným tématem. I přesto ale existují neziskové organizace a aktéři, kteří se zde reprodukčními právy zabývají.

3.3.2.1. Vybraní aktéři pro-life v Maďarsku

Asociaci Shout for Life v Maďarsku založili Ed a Susan Bergsovi. Tato dvojice se pro založení organizace inspirovala v Izraeli v roce 1998 a poté v roce 2000 s pomocí LIFE International založila Shout for Life v rámci Maďarské společnosti křesťanských lékařů. Od roku 2003 působí jako nezávislá organizace bojující proti vysokému počtu potratů v Maďarsku. Funguje za podpory sdružení evangelikálních církví Calvary Chapel a dotací. Provozují telefonickou linku a centrum pomoci v Budapešti.

Podle článku Karen Ingle na webu Pregnancy Help News se jedná o striktní *pro-life* organizaci (Ingle 2019). Na stránkách samotné organizace *Kiálts az Életért – Shout for Life* jsou ale zmíněny také možnosti antikoncepce a poskytnutí informací o nich, takže organizace nepůsobí příliš vyhraněně (*Kiálts az Életért* nedatováno).

Organizace *Kiálts az Életért – Shout for Life* se aktivně účastní občanských fór pořádaných maďarskou vládou a prosazuje *pro-life* postoje. Maďarská vláda se ale spíše snaží o sociální zvýhodnění rodin než o omezování přístupu k interrupcím. Další oblast, ve které se maďarští *pro-life* aktivisté angažují je ovlivňování lékařské komunity, zejména gynekologů a sester zapojených do provádění interrupcí. Dalším z projektů je Bus 4 Life, který původně sloužil jako prostředek šíření křesťanství a výuky anglického jazyka. V roce 2017 se však k této misi přidala také *pro-life* myšlenka. Autobus navštívil množství škol a obeznamoval studenty s interrupčními postupy a vývojem lidského plodu (Ingle 2019).

Další organizací je například sdružení Gólyahír, které zařizuje pro těhotné ženy možnost utajit těhotenství a následně zprostředkovává adopci. Předseda sdružení Golyahír Lajos Mórucz se domnívá, že pro matku, která si dítě nechce nechat, je lepší dát jej k adopci než jít na potrat. Sdružení má aktuálně 500 zájemců, kteří čekají na adopci dítěte. Podle této organizace se až u poloviny žen, které podstoupí potrat, mohou rozvinout stavy, jako je posttraumatický stres, úzkost a deprese. Gólyahír nabízí ženám možnost těhotenství utajit a dát dítě k adopci (Gólyahír nedatováno).

3.3.2.2. Vybraní aktéři pro-choice v Maďarsku

Příkladem *pro-choice* aktéra v Maďarsku je asociace Patent. Tato organizace se soustředí na ochranu a prosazování občanských a lidských práv. Jejím cílem je mimo jiné chránit a podporovat reprodukční práva žen a zajistit jim přístup k informacím a reprodukční zdravotní péči.

Organizace věří, že každý jedinec by měl mít právo rozhodovat o svém reprodukčním zdraví a informovaně volit způsob, jakým s ním naloží. V tomto směru se zasazuje o to, aby byl přístup ke kvalitní reprodukční zdravotní péči a informacím zajištěn pro každého. Reprodukční práva jsou podle organizace základními lidskými právy, které musí být chráněny zákonem. Pomáhá ženám, kterým byl odepřen přístup k reprodukční péči nebo které utrpěly újmu v důsledku nedostatečné reprodukční péče. Kromě toho organizace nabízí různé programy a aktivity, které slouží k vzdělávání veřejnosti o reprodukčním zdraví a právech (Patent nedatováno).

TASZ je nevládní organizací zabývající se bojem o lidská práva a jejich dodržování. Tento program uznává, že reprodukční práva jsou základní lidská práva a jsou klíčová pro zdraví a pohodu jednotlivců, rodin a komunity. Zasazuje se o šíření informací a rozvoj opatření, které zajistí přístup ke kvalitní reprodukční zdravotní péči a informacím, včetně antikoncepce, interrupcí a komplexní sexuální výchovy.

Jednou z iniciativ této organizace je poskytování informací o interrupčních službách v Maďarsku. Provozuje webovou stránku

tasz.hu/terhessegmegszakitas, která poskytuje informace o interrupcích, jaké jsou podmínky k podstoupení přerušování těhotenství a co lze během procesu očekávat. Webová stránka také poskytuje informace o právním rámci týkajícím se umělého přerušování těhotenství v Maďarsku a zdůrazňuje důležitost přístupu k bezpečným a legálním interrupcím. Program se neomezuje pouze na poskytování informací o potratových službách, ale také se věnuje aktivitám jako je advokace, soudní spory a veřejné vzdělávání. Pořádá workshopy, školení a veřejné přednášky o reprodukčním zdraví a právech a snaží se bojovat proti stigmatizaci a diskriminaci spojené s problémy reprodukčního zdraví (TASZ nedatováno).

Existujících aktérů, kteří se zabývají dodržováním lidských práv je v Maďarsku mnoho. Aktuální diskuse se sice zabývá převážně jinými lidskoprávními problémy, na reprodukční práva se ale nezapomíná a stále zůstávají v agendě množství organizací. O tom, že situace není optimální svědčí nedávná legislativní změna. Nejedná se ale o výrazné zasahování do fungování platných zákonů, a tak je situace ohledně legálního přerušování těhotenství relativně stabilní. Počet provedených interrupcí navíc v posledních letech klesá pravděpodobně v důsledku aplikace politik podporujících rodiny (Zemplényi 2022).

3.4 Problematika interrupcí v Polsku

Polsko ve výzkumu Pew Research Centra z let 2015 až 2017 skončilo ze zemí Visegrádské čtyřky v žebříčku toho, kolik procent lidí tvrdí, že by přístup k potratům neměl být omezován, nejnižší. Se 41 % lidí souhlasících s legalitou umělého ukončení těhotenství skončilo na pátém místě od konce. Niž, než Polsko se nacházejí už pouze Rusko, Ukrajina, Moldavsko a Gruzie (Pew Research Center 2018, 13). Podle společnosti Ipos by 33 % polských respondentů povolilo interrupce bez jakýchkoliv podmínek a omezení. 41 % by povolilo umělý potrat ve specifických případech, jako je například znásilnění. Dohromady by tedy 74 % Poláků, kteří se průzkumu

účastnili, souhlasilo s interrupcí alespoň za omezených podmínek (Ipsos 2021).

Počet legálně provedených potratů v Polsku mezi lety 2010 až 2020 na rozdíl od ostatních zemí V4 pozvolna stoupal. V roce 2010 bylo uskutečněno 641 interrupcí, z čehož důvod k 614 z nich bylo genetické poškození plodu či podezření na vážnou nemoc. V roce 2015 počet překročil tisícovku. Na 43 případů, kdy těhotenství ohrožovalo život ženy, připadalo v tomto roce 996 případů poškození plodu a jeden případ těhotenství v důsledku trestného činu. V roce 2020 byl celkový počet legálních přerušování těhotenství 1076 a většinu opět tvořily případy podezření na poškození plodu nebo onemocnění ohrožující jeho život (Druk nr 2261 2022, 112).

3.4.1 Legislativa v Polsku

Od roku 1956 v Polsku platilo nařízení ministra zdravotnictví z 11. května 1956 o přípustném přerušování těhotenství. Žena, která plánovala ukončit těhotenství, musela podle nařízení získat potvrzení od lékaře o přípustnosti zákroku. Lékař musel ženu vyšetřit a zkontrolovat její zdravotní dokumentaci. Pokud žena potřebovala ukončit těhotenství z důvodu životní nouze, musela o této skutečnosti doložit písemné potvrzení. Lékař se mohl poradit s odborníkem a v případě potřeby provést další testy. Pokud lékař zjistil, že k výkonu není dostatečný důvod, nebo by interrupce ohrozila zdraví těhotné, musel ženu o svém rozhodnutí ústně nebo písemně informovat. Zákon neobsahoval žádný paragraf o kriminalizaci interrupce. Tato vyhláška tak neumožňovala trestní stíhání ženy, která chtěla potrat podstoupit, ani osoby, která jí při tom pomáhala (Dz.U. 1956 nr 12 poz. 61).

Ke zpřísnění došlo v roce 1993. Polský zákon o plánovaném rodičovství z tohoto roku omezil přístup k interrupcím a povolil legální interrupce pouze v případech, kdy těhotenství ohrožuje život nebo zdraví ženy, plod má vážné a nevratné vady nebo nevléčitelné život ohrožující onemocnění nebo když je těhotenství důsledkem trestného činu. U nezletilých a právně

nezpůsobilých žen byl nutný písemný souhlas zákonného zástupce. Tento zákon ukládá některým subjektům povinnost poskytnutí speciálních podmínek těhotné. Například „Škola je povinna poskytnout studentce volno a další pomoc k tomu, aby dokončila vzdělání (...) Pokud těhotenství nebo porod znemožňují včasné složení zkoušek důležitých pro kontinuitu vzdělávání, je škola povinna stanovit ženě další vhodný termín zkoušky...“⁴¹ (Dz. U. 1993 Nr 17 poz. 78). Tento zákon se k trestnosti provedení interrupce také nevyjadřuje.

Trestní zákoník z roku 1997 už ale interrupci mimo podmínky stanovené zákonem označuje za trestný čin. V článku 152 tohoto zákona v prvním a druhém paragrafu je za součinnost při vykonání interrupce uveden trest do výše tří let. Zde není trestně stíhatelná žena, ale pouze „Kdo se souhlasem ženy přeruší její těhotenství v rozporu s ustanoveními zákona, bude potrestán odnětím svobody až na 3 roky.“⁴² (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553) a stejný trest obdrží „...každý, kdo v rozporu s ustanoveními zákona pomůže těhotné ženě přerušit těhotenství nebo ji k tomu přiměje.“⁴³ (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553).

Dne 23. 2. 1998 došlo k ratifikaci Konkordátu mezi Apoštolským stolcem a Polskou republikou. Tato mezinárodní smlouva upevňuje pozici Katolické církve vůči polskému státu a jeho občanům. Potvrzuje významný přínos církve pro rozvoj lidské osoby a upevnění morálky. Na základě této mezinárodní smlouvy dochází také k úpravě některých polských zákonů. Jedná se například o zákon o manželství, který je upraven tak, aby měl církevní sňatek stejnou váhu jako civilní (Konkordát mezi Apoštolským

41 „Szkoła ma obowiązek udzielić uczennicy w ciąży urlopu oraz innej pomocy niezbędnej do ukończenia przez nią edukacji, w miarę możliwości nie powodując opóźnień w zaliczaniu przedmiotów. Jeżeli ciąża, poród lub połóg powoduje niemożliwość zaliczenia w terminie egzaminów ważnych dla ciągłości nauki, szkoła zobowiązana jest do wyznaczenia dodatkowego terminu egzaminu dogodnego dla kobiety, w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy.“ (Dz. U. 1993 Nr 17 poz. 78).

42 „Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.“ (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553).

43 „Tej samej karze podlega, kto udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerywaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania. (Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553).

stolcem a Polskou republikou 1998). V návrzích na úpravu legislativy je poté často odkazováno na názory Katolické církve.

V roce 2006 dochází ke snaze o změnu zákona o interrupcích. Cílem navrhované změny je upravit článek 38 polské ústavy z roku 1997 upřesněním, že "Polská republika zajišťuje právní ochranu života každé lidské bytosti od okamžiku početí."⁴⁴, namísto „Polská republika poskytuje každému člověku právní ochranu života.“⁴⁵ (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej 1997).

Jako odůvodnění tohoto návrhu byl použit argument, že ochrana života člověka by se měla vztahovat i na prenatální fázi a musí dojít k úpravě ústavy, protože v aktuálně závazných zákonech týkajících se lidského života v raných fázích vývoje chybí právní normy, které jednoznačně a přímo chrání život počatého dítěte. Dalším argumentem byla ratifikace Úmluvy o právech dítěte Polskou republikou v roce 1991. V posledních dvou odstavcích návrh cituje desatero přikázání, katechismus katolické církve a projevy církevních funkcionářů (Projekt Ustawa z dnia nedatováno).

Návrh byl podán poslanci stran Právo a spravedlnost, Ligy polských rodin a Polské lidové strany. Po prvním čtení byla formulace upravena na znění: „Zdrojem lidských a občanských práv a svobod je vrozená a nezcizitelná důstojnost člověka, která mu náleží od okamžiku početí. Je nedotknutelný a je povinností orgánů veřejné moci ho respektovat a chránit.“⁴⁶ (Kancelaria Senatu 2011, 6). Dne 13. dubna 2007 ale tato změna nezískala potřebný počet hlasů a k její implementaci nedošlo (Kancelaria Senatu 2011).

44 „Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia od momentu poczęcia” (Projekt Ustawa z dnia nedatováno)

45 „Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu człowiekowi prawną ochronę życia.“ (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej 1997).

46 „Źródłem wolności i praw człowieka i obywatela jest przyrodzona i niezbywalna godność człowieka, przynależna mu od chwili poczęcia. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych”(Kancelaria Senatu 2011, 6).

V roce 2016 došlo k dalšímu pokusu o změnu legislativy související s umělým přerušением těhotenství. Iniciativa Stop potratům⁴⁷ předložila návrh na změnu zákona o plánovaném rodičovství, ochrany plodu a podmínek ukončení těhotenství z roku 1993. Změna zahrnovala mimo jiné také článek jedna, který měl v aktualizované legislativě mít toto znění: „Každá lidská bytost má přirozené právo na život od okamžiku početí, to jest po sjednocení ženské a mužské reprodukční buňky.“⁴⁸ (Ustawa o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny 2016). Návrh zákona upravoval také podmínky sexuální a občanské výchovy ve školách. Největší změnou, kterou tento dokument navrhoval, byla změna trestů při provedení nelegální interrupce. Smrt počatého dítěte měla být trestána odnětím svobody na tři až pět let. Pokud by se tohoto činu dopustila matka dítěte, mohl by soud trest odpustit. V případě neúmyslného zabití nenarozeného dítěte vlastní matkou by k uložení trestu nedošlo (Ustawa o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny 2016).

Ve stejném roce předložila iniciativa Zachraňte ženy⁴⁹ úplně opačný návrh. Dle tohoto návrhu na úpravu měl „Každý právo na informované rozhodnutí ohledně své vlastní reprodukce.“⁵⁰ (Komitet Inicjatywy Ustawodawczej Ratujmy kobiety – ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie 2016). Tento návrh zákona umožňoval přístup k interrupci bez podmínek do dvanáctého týdne těhotenství a zároveň ponechával těhotným ženám

47 „Stop aborcji“

48 „Každý czło~iek ma przyrodzone prawo do życia od chwili poczęcia, to jest połączenia się żeńskiej i męskiej komórki rozrodczej.“ (Ustawa o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny 2016).

49 „Ratujmy Kobiety“

50 „Každý ma prawo do samostanowienia w dziedzinie rozrodczości w warunkach umożliwiających świadome decydowanie o rodzicielstwie.“ (Komitet Inicjatywy Ustawodawczej Ratujmy kobiety - ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie 2016).

výhody například při studiu. Legální ukončení těhotenství by bylo podle této změny možné i po uplynutí dvanácti týdnů za specifických podmínek, například ohrožení zdraví ženy či poškození plodu (Komitet Inicjatywy Ustawodawczej Ratujmy kobiety – ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie 2016).

Oba tyto návrhy byly při hlasování Sejmu zamítnuty. O zákonu o zpřísnění podmínek hlasovalo 428 poslanců, přičemž 352 z nich bylo proti (TVN24 2016). Snahy o změnu legislativy jak směrem ke zpřísnění, tak i k uvolnění těmito návrhy nekončí. Další návrh pro liberalizaci legislativy byl předložen v roce 2017 legislativní iniciativou Zachraňme ženy 2017. Tato verze návrhu na změnu zákona byla téměř totožná s verzí z roku 2016. (Druk nr 2060, 2017).

Federace pro ženy a plánování rodiny⁵¹ vydala 8. ledna 2018 prohlášení podpory tomuto legislativnímu návrhu. Mimo práva na interrupci v rámci dokumentu vyzdvihuje důležitost sexuální výchovy ve školách, která je v Polsku dlouhodobě zanedbávána. Tvrdí, že mladým lidem se nedostávají relevantní informace o možnostech antikoncepce a rizicích sexuálně přenosných chorob. Organizace vyzvala Sejm k projednání návrhu a debatě o reprodukčních právech v Polsku. Toto prohlášení podepsalo více než sedmdesát organizací působících v zemi (Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny 2018). Návrh byl však zamítnut při prvním čtení (TVN24 2018).

V listopadu 2017 byl předložen také návrh iniciativy Stop potratům na úpravu zákona z roku 1993 o plánování rodiny, ochraně plodu a možnosti interrupce. Tento návrh prosazoval vyškrtnutí genetického poškození plodu ze seznamu důvodů pro provedení zákroku. Argumentoval tím, že ústavní právo na ochranu života by nemělo být upíráno na základě zdravotního stavu. Stát, který je povinen poskytovat nemocným dětem léčbu a pomoc při zajištění jejich rozvoje a sociální integrace by tak neměl

⁵¹ Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny

povolovat zabíjení dětí, u kterých je podezření na nemoc či zdravotní postižení před jejich narozením (Druk nr 36 2019).

22. října 2020 polský Ústavní soud rozhodl o tom, že „Ústava Polské republiky tím, že legalizuje eugenické praktiky ve vztahu k právu na život dosud nenarozeného dítěte a podmiňuje ochranu práva na život dosud nenarozeného dítěte jeho zdravotním stavem, provádí přímou diskriminaci.“⁵² (Trybunał Konstytucyjny 2020). Došlo tak k úpravě zákona o interrupcích a k omezení legálních důvodů pro přerušlení těhotenství.

V březnu 2023 došlo k zamítnutí dalšího návrhu na zpřísnění zákona o interrupcích. Tento návrh měl zakázat jakékoliv aktivity spojené s propagací interrupcí prováděných v Polsku i v jiných zemích, včetně distribuce a držení materiálů poskytujících jakékoliv informace o způsobech přerušlení těhotenství. Za nabádání k podstoupení interrupce by na základě tohoto dokumentu měl hrozit trest odnětí svobody až na tři roky. V případě způsobení smrti těhotné ženy by pachateli hrozil trest až do výše dvanácti let odnětí svobody (Druk nr 3008 2023). Tato úprava cílila primárně na organizace zprostředkovávající polským ženám možnost podstoupení interrupce v zahraničí, jejichž činnost by se v případě jejího přijetí dostala za hranu zákona. Návrh byl zamítnut 300 hlasy při prvním čtení (Głosowanie nr 6 na 73. posiedzeniu Sejmu 2023).

Polská legislativa, upravující reprodukční práva, se v posledních dvou dekádách setkává s množstvím návrhů na úpravy, které pocházejí jak z konzervativních, tak liberálních stran. Většina těchto úprav ale legislativním procesem neprochází a dochází tak k jejich zamítnutí. Výjimkou byl návrh o změně zákona, který odstranil genetickou poruchu plodu ze seznamu důvodů pro podstoupení interrupce. Po této úpravě je

52 „Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej przez to, że legalizują praktyki eugeniczne w zakresie prawa do życia dziecka jeszcze nieurodzonego oraz uzależniają ochronę prawa do życia dziecka jeszcze nieurodzonego od jego stanu zdrowia, co stanowi zakazaną bezpośrednią dyskryminację.“ (Trybunał Konstytucyjny 2020).

podstoupit legální přerušování těhotenství v Polsku složité a možné pouze při omezeném množství případů.

3.4.2 Interrupce jako téma pro neziskové organizace a další aktéry v Polsku

Interrupce je v Polsku hojně řešeným tématem nejen v posledních letech. V rámci zemí V4 je v rámci legislativních změn týkajících se reprodukčních práv neaktivnější zemí. Působí zde velké množství aktérů, z nichž vybraní jsou zmíněni v následujících podkapitolách.

3.4.2.1. Vybraní aktéři *pro-life* v Polsku

Téma interrupce bylo v Polsku kontroverzní vždy, i před legislativním omezením přístupu k ní v roce 1993. Zájem o téma mezi politickými aktéry se ale zvýšil po nástupu Jana Pavla II. do funkce papeže. To, že se Polák Karol Józef Wojtyła stal papežem, bylo pro Polsko velkou událostí. Jeho osobní zájem na omezení interrupcí se proto začal odrážet v politických procesech a zrušení volného přístupu k umělému přerušování těhotenství v roce 1993 byl vnímán jako laskavost pro papeže. Přesto, že společnost s tímto krokem spíše nesouhlasila, k omezení i přes protesty došlo (Today in Focus 2020; Graff 2003, 18).

Výrazným *pro-life* aktérem v Polsku je institut Ordo Iuris pro právní kulturu. Jedná se o nezávislou právní organizaci, která je založena se statutem nadace. Sdružuje akademiky a právníky s cílem propagovat právní kulturu založenou na úctě k lidské důstojnosti a právům. Ordo Iuris své cíle sleduje prostřednictvím výzkumu a jiných akademických aktivit, stejně jako zastupování a soudních řízení. Tento institut se účastnil jako třetí strana v mnoha polských a mezinárodních soudních a správních řízeních

i před polským Nejvyšším soudem, Evropským výborem pro sociální práva a Evropským soudem pro lidská práva. Ordo Iuris figuroval v rámci

několika případů Evropského soudu pro lidská práva jako pozorovatel⁵³. Nadace je akreditována Evropským parlamentem a aktivně se účastní procesu tvorby zákonů. Navíc má Ordo Iuris konzultační postavení ECOSOC při Organizaci spojených národů (Ordo Iuris nedatováno). Institut Ordo Iuris přímo stojí za iniciativou Stop potratům a přijetím úpravy zákona o interrupcích v roce 2021 (Ordo Iuris nedatováno c).

Strana Právo a spravedlnost v roce 2019 vyhrála parlamentní volby podruhé a dostala tak příležitost etablovat svůj antiliberální a protievropský postoj (Zuk, Paczesniak 2023).

Aktivitám v souvislosti s reprodukčními právy se ale nevěnují pouze organizace, ale také jednotlivci. Radost z rozhodnutí Ústavního soudu o interrupcích z roku 2020, který ustanovil, že ústava Polské republiky tím, že podmiňuje ochranu práva na život dosud nenarozeného dítěte jeho zdravotním stavem, provádí diskriminaci, sdílela přes sociální sítě polská *pro-life* ultrakonzervativní aktivistka Kaja Godek, která je zakladatelkou organizace Život a rodina⁵⁴. Na sociální síti Facebook zveřejnila příspěvek, který obsahoval útržek z jejího rozhovoru se synem. Informuje ho zde o tom, že *Mumínci* jsou v bezpečí a nebudou zabíjeni. Podle redakce webu poptown.eu se jako *Mumínci* označují v hovorové polštině děti s postižením. Na příspěvek Kaji Godek reagovala oficiální facebooková stránka této animované pohádky s vyjádřením, že autorka a ilustrátorka příběhů o Mumíncích si vážila lidských práv a společnost spravující autorská práva nesouhlasí s politizací jimi vlastněných pohádkových postav (Poptown.eu 2020).

53 Příkladem je případ *Annen versus Německo*. Zde soud řešil distribuci letáků informujících o provádění nezákonných interrupcí německým lékařem. Malým písmem bylo pod prohlášením o údajně nelegální činnosti doplněno, že se nejedná o činy zakázané německou legislativou ale o morální prohřešek a přirovnává interrupci ke koncentračním táborem z druhé světové války (CASE OF ANNEN v. GERMANY 2018).

54 *Życie i Rodzina*

Konfliktu ohledně autorských práv v souvislosti využití grafických materiálů v souvislosti s *pro-life* propagací čelí nadace Naše děti⁵⁵, která použila v roce 2020 na svých billboardech kresbu ruské ilustrátorky Jekateriny Glazkové. Plakáty s grafikou zachycující matčino lůno ve tvaru srdce, ve kterém leží narůžovělé miminko ve fetální poloze, zaplavily koncem listopadu 2020 polská města. Byly k vidění na autobusových zastávkách nebo na zdech budov například ve Varšavě, Poznani a Krakově. Plakáty měly minimalistický design a neobsahovaly žádné nápisy (Kromer 2020). Ruská ilustrátorka později na svém Instagramu uvedla, že je proti takovému využívání svého díla. Přesto, že jsou její ilustrace volně k zakoupení na internetu, vymezila se proti postupům, které sama považuje za porušení lidských práv (glazkova_art 2020 a).

Reagovala také vytvořením grafiky s použitím symbolu protestujících polských žen, červeného blesku. Zobrazuje nahou ženu skrčenou právě ve tvaru blesku s tetováním tohoto symbolu na noze. V příspěvku na sociální síti zpřístupňuje použití této ilustrace zdarma (glazkova_art 2020 b). Organizace Naše děti ale dílo Jekateriny Glazkové přestávat nepoužila. I několik let po autorčině vymezení se proti cílům polských *pro-life* organizací se obrázek stále nachází na hlavní stránce webu⁵⁶ iniciativy (Fundacja „Nasze Dzieci” nedatováno).

Na konci roku 2022 předložila již zmíněná aktivistka Kaja Godek další občanský návrh zákona podpořený více než 150 000 podpisy. Tento dokument obsahoval návrh na další změnu zákona ze dne 7. ledna 1993 o plánovaném rodičovství, ochraně lidského plodu a podmínkách přípustnosti ukončení těhotenství, která uvalovala sankce za informace o možnosti ukončení těhotenství v Polsku a v zahraničí. Návrh zákona zakazoval veřejnou propagaci jakýchkoli aktivit ohledně možnosti ukončení těhotenství v tuzemsku i v zahraničí. Mimo jiné stanovoval

⁵⁵ Nasze Dzieci

⁵⁶ Viz. Obrázek č. 10.

sankce za poskytování informací o možnosti přerušení těhotenství doma i v zahraničí. Ze členů strany PiS pro zamítnutí návrhu hlasovalo 100 poslanců, 88 bylo proti, 21 se zdrželo a 19 nehlasovalo. Pro zamítnutí projektu z klubu PiS hlasovali mimo jiné prezident PiS Jarosław Kaczyński (Stelmach 2023).

V Polsku se v reakci na soudní procesy s Justynou Wydrzyńskou započaté v dubnu 2022 rozběhla kampaň, jejíž billboardy se objevily u silnic. Problémem bylo, že Justyna poskytla potratové pilulky ženě, mající v úmyslu podstoupit interrupci. Kampaň navazující na tuto situaci zobrazuje členky organizace Abortion Dream Team, mezi které patří i Justyna Wydrzyńska, jako postavy s lebkami namísto obličejů v tričkách s nápisy *Zabývím své dítě*. Ilustrace je doplněna fotkami mrtvého embrya v popelníku⁵⁷. Na svém webu vyzývá organizace Fundacja Pro polské občany, aby plakáty umístili na své pozemky, případně pomohli s vylepováním (Fundacja Pro 2023).

3.4.2.2. Vybraní aktéři pro-choice v Polsku

Feministické hnutí podporovalo na začátku tisíciletí vstup do Evropské unie a implementaci evropských politik pro genderovou rovnost. I přes to ale byly jejich akce prezentovány jako něco, co by mohlo vstup země do EU ohrozit (Graff 2003, 19). V roce 2003, před vstupem Polska mezi členské státy Evropské Unie, byl napsán Dopis 100 žen z Polska Evropskému parlamentu, jako veřejné prohlášení vydané skupinou polských žen. Úplný oficiální název dopisu je *Dopis 100 polských žen Evropskému parlamentu: Polsko patří do Evropy, Evropa patří ženám*. Tento dokument byl adresován poslancům Evropského parlamentu a vyjádřil znepokojení signatářů nad situací ženských práv v Polsku. V dopise byly zdůrazněny různé problémy, včetně nedostatečného přístupu k antikoncepci a interrupcím, genderově motivovanému násilí a nedostatečného zastoupení

⁵⁷ Viz. Obrázek č. 11.

žen v politice a veřejném životě. Signatáři tvrdili, že členství Polska v EU by poskytlo příležitost ke zlepšení postavení žen a prosazování rovnosti žen a mužů, ale EU musí o problému vědět a pomoci s jeho řešením. EU ale prioritizovala spíše ekonomické otázky, a tak se polské ženy žádného kroku ze strany Evropského parlamentu nedočkaly. Katolická církev podle Agnieszky Graff podpořila vstup Polské republiky do EU výměnou za to, že interrupce v Polsku zůstanou ilegální (Today in Focus 2020, 9:11; Graff 2003 20).

Po úspěchu nacionalistické strany Právo a spravedlnost ve volbách v roce 2015 došlo ke zmobilizování opozičních hnutí. V roce 2016 se protestů proti omezování reprodukčních práv účastnilo více než 100 000 lidí. Mnoho z těchto lidí dříve nebylo vůbec politicky angažovaných. V reakci na legislativní změny došlo k založení online sítě podporující práva žen. Celý projekt začal jako skupina na Facebooku a později nabyl celospolečenských rozměrů v rámci Polské republiky. *Dziewuchy Dziewuchom*, jak se skupina původně jmenovala, měla původně pouze mapovat situaci ohledně konaných protestů. Vznik skupiny nebyl iniciován žádnou politickou stranou, přestože postupem času s některými opozičními aktéry spolupráci navázali (Beaty 2017).

Opoziční strany KOD a Razem společně s některými menšími levicově orientovanými stranami v říjnu 2016 zorganizovali stávkou žen. Ta spočívala v tom, že si ženy měly vzít volno a nosit černé oblečení. Cílem bylo získání pozornosti obyvatel menších měst, kteří jsou z politiky unavení a příliš se jí nezabývají (Beaty 2017). Mezi mladou generací se informace o stávce šířily primárně přes Twitter s hashtagy #CzarnyPoniedzialek a #StrajkKobiet. Fotky z protestů z roku 2016 jsou pravidelně retweetovány a sdíleny na připomínku nezlepšující se situace v Polsku⁵⁸ (Anna Blus 2020).

Další demonstrace se uskutečnily v roce 2020 v reakci na výše zmíněné legislativní změny. V říjnu 2020 proběhly v Polsku největší demonstrace za

⁵⁸ Viz. Obrázek č. 9.

posledních několik dekad. Protesty byly směřovány nejen proti rozhodnutí Ústavního soudu, které téměř kompletně zakázalo provádění interrupcí, ale proti celkovému konzervativnímu směřování polské politiky (Zuk, Paczesniak 2023).

Pro ženy, které jsou v ohrožení zdraví těhotenstvím existují v Polsku působící podpůrné organizace, které monitorují situace, při kterých lékaři odmítají provést interrupci, protože se bojí aktuálního nastavení zákonů (Fundacja na Rzecz Kobiet i Planowania Rodziny 2021). Přesto dochází k úmrtím z důvodu toho, že lékaři raději s ukončením těhotenství počkají, až přestane bít srdce plodu, o kterém se už dopředu vědělo, že se vyvíjí abnormálně a nebude životaschopný, nebo dokud nebude život ženy v bezprostředním ohrožení, aby je nikdo nemohl obvinít z provedení nelegální interrupce. Po smrti ženy z důvodu pozdního zásahu lékaře vypukly v listopadu roku 2021 v polských městech protesty se sloganem Už ani jednu⁵⁹ a Její srdce také bilo⁶⁰ (Przyborska, Szafranski 2021). Další žena, označovaná za oběť protipotratové legislativy je Agnieszka, která zemřela na konci roku 2021 na následky ponechání mrtvého plodu v jejím těle (Przyborska 2022).

Dalším aktérem bojujícím za liberalizaci zákona o interrupcích v Polské republice je iniciativa Abortion Dream Team organizovaná čtveřicí žen od roku 2016. Jejich cílem je poskytnout přímou a okamžitou pomoc ženám, které potřebují přerušit těhotenství. Iniciativa je členem Abortion Without Borders, sítě skupin, které se zabývají svobodou a přístupem k potratům v Evropě. Abortion Dream Team vede kampaň proti potratovému stigmatu v Polsku a radí polským ženám, jak bezpečně sehnat a použít potratové pilulky (Front line defenders nedatováno). V dubnu 2022 poskytla jedna ze členek této organizace, Justyna Wydrzyńska těhotné ženě možnost užít potratovou pilulku. Manžel této ženy čin nahlásil a aktivistka byla souzena

59 Ani jednej więcej

60 Jej serce też było

za spáchání trestného činu napomáhání s vykonáním interrupce (Woźniak 2022).

Okresní soud Varšava-Praga uznal Justynu Wydrzyńskou vinnou z poskytnutí nelegálních potratových pilulek ženě, která měla v úmyslu podstoupit interrupci, a odsoudil ji k 8 měsícům veřejně prospěšných prací. Mimo to byla aktivistka obviněna z přechovávání léčiv za účelem jejich prodeje bez povolení. Soud začal v dubnu 2022 a procesu se účastnil také institut Ordo Iuris, který předložil zprávu, že neexistuje žádná polská ani mezinárodní právní norma, která by státu ukládala potraty povolovat. Polsko proto může trestat osoby napomáhající potratům v rozporu s platným zákonem (Ordo Iuris 2023). Proces s Justynou Wydrzyńskou byl odsouzen experty OSN, kteří vyzvali příslušné justiční orgány v Polsku, aby obžalovanou zprostilily všech obvinění (United Nations Human Rights Council 2023).

Justyna Wydrzyńska o potratové situaci v Polsku hovořila i na půdě Evropského parlamentu. V rámci panelu *Sexuální a reprodukční práva v sázce* promluvila o každodenní práci organizace Abortion Dream Team a podmínkách, v jakých se aktuálně ocitají polské ženy. Při prezentaci bylo také poukázáno na nedostatky v evropské legislativě. Podle aktivistek podmínky nastavené v jednotlivých členských zemích neodpovídají skutečným potřebám žen a situace by měla být řešena celoevropsky (Aborcysty Dream Team 2023).

Situace v Polské republice je, co se týče interrupcí, v posledních letech velmi vyhrocená. Silná pozice katolické církve v zemi poskytuje konzervativním stranám výhodu a aktuální nastavení legislativy neumožňuje legální provedení zákroku téměř za žádných podmínek. Aktivisté bojující za změnu situace čelí v některých případech trestnímu stíhání, a přesto, že mají zastání v zahraničí, Evropská unie, ani jiní mezinárodní aktéři, nemají možnost přímo zasáhnout.

5. Srovnání stavu situace legálních interrupcí v zemích V4

Tato kapitola poskytuje souhrn situace ve zkoumaných zemích, který vychází z tabulky porovnávající stav na základě informací uvedených v předešlých kapitolách. Srovnání je založeno na dvou výzkumných otázkách, které byly představeny v úvodu práce. Jaký je stav právních norem a legislativy týkající se interrupcí v jednotlivých zemích V4 a jaká je aktuální snaha o změnu situace? Jaká je aktivita aktérů zabývajících se problematikou legálních interrupcí jednotlivých zemích V4 a jakou roli hrají?

Tabulka 1: Srovnání stavu situace legálních interrupcí v zemích V4

Stát	Dostupnost legální interrupce	Legislativa v souladu s doporučeními EU	Aktéři iniciující změnu stavu	Aktéři prosazující zachování stavu	Pravděpodobnost změny aktuální situace
Česká republika	Ano	Spíše ano	Středně aktivní	Středně aktivní	Malá
Slovensko	Ano	Spíše ano	Velmi aktivní	Středně aktivní	Velká
Maďarsko	Ano s omezením	Spíše ano	Málo aktivní	Málo aktivní	Malá
Polsko	Ne	Spíše ne	Velmi aktivní	Velmi aktivní	Malá

Sloupce *Aktéři iniciující změnu stavu* a *Aktéři prosazující zachování stavu* popisují aktivitu aktérů zkoumaných v předchozích kapitolách. Sloupec *Pravděpodobnost změny aktuální situace* udává pravděpodobnost, že dojde k nějaké změně na základě interakce mezi dvěma typy aktérů z předchozích dvou sloupců. Hodnoty v těchto sloupcích jsou kategorizovány jako *málo aktivní*, *středně aktivní* a *velmi aktivní*.

Pro potřeby výpočtu byly hodnoty zjednodušeny následovně: A představuje hodnotu ve sloupci *Aktéři iniciující změnu stavu* (málo aktivní = 1, středně aktivní = 2, velmi aktivní = 3), B představuje hodnotu ve sloupci *Aktéři prosazující zachování stavu* (málo aktivní = 1, středně aktivní = 2, velmi aktivní = 3), a C představuje hodnotu ve sloupci *Pravděpodobnost změny aktuální situace* (*malá* nebo *velká*). Vzorec pro výpočet hodnoty C *Pravděpodobnost změny aktuální situace* na základě hodnot A a B je následující:

$C = \text{IF}(A = B, \text{"Malá"}, \text{IF}(A > B, \text{"Velká"}, \text{"Malá"}))$

Pokud $A = B$, pak je hodnota C *Pravděpodobnost změny aktuální situace Malá* (stejné hodnoty ve sloupcích *Aktéři iniciující změnu stavu* a *Aktéři prosazující zachování stavu*). Pokud je $A > B$, pak je hodnota C *Pravděpodobnost změny aktuální situace Velká* (hodnota ve sloupci *Aktéři iniciující změnu stavu* je větší než hodnota ve sloupci *Aktéři prosazující zachování stavu*). Pokud hodnota pro aktivitu aktérů iniciujících změnu stavu je menší než hodnota pro aktivitu aktérů prosazujících zachování stavu, tedy $A < B$, pak je hodnota C *Pravděpodobnost změny aktuální situace Malá*.

Legislativa, která upravuje dostupnost legální interrupce a její soulad s nadnárodními doporučeními, vytváří kontext a prostředí pro činnost jednotlivých aktérů ve zkoumaných zemích. Na jejich činnosti závisí pravděpodobnost změny aktuální situace a legislativy. Situace je nejnáchylnější ke změně na Slovensku, kde aktuálně platí legislativa, která přístup k interrupcím neomezuje. Aktéři, kteří prosazují změnu, jsou zde aktivnější než ti, kteří preferují zachování aktuálního stavu. Situace má tak pravděpodobnost se změnit, jelikož jsou neustále předkládány návrhy na změnu zákona.

Ostatní země jsou relativně stabilní ve stavu, ve kterém se nacházejí. Obě zájmové skupiny si v nich udržují podobnou intenzitu aktivity, tudíž změna není pravděpodobná. V České republice je legislativa nastavena liberálně a přístup k legálním interrupcím neomezuje. Zde se však vyskytuje problém v nesouladu v legislativě, kdy český zákon neumožňuje podstoupení interrupce cizinkám, které se v zemi zdržují pouze přechodně, zatímco Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči zmiňuje zákaz diskriminace pacientů z důvodu státní příslušnosti.

V Maďarsku je téma interrupcí řešeno spíše okrajově, a hlavním tématem v oblasti politiky morálky je LGBT komunita. Nedávno sice došlo k pozměnění legislativy v souvislosti s reprodukčními právy, ale aktuálně nejsou předkládány žádné návrhy na další změny. Maďarská legislativa je ohledně přístupu k legálním interrupcím stále dosti liberální a zájemci se setkávají pouze s několika omezeními. V Polsku je téměř nemožné podstoupit interrupci legální cestou a legislativa není plně v souladu s doporučeními EU. Aktéři z řad *pro-life* i *pro-choice* jsou zde velmi aktivní, ale s ohledem na velkou roli náboženství na straně *pro-life* není změna směrem k liberalizaci pravděpodobná.

6. Závěr

Tato diplomová práce se zabývá tématem politiky morálky jako předmětu kulturních válek v zemích V4. První kapitola se vyjma představení problematiky kulturních válek zabývá také uvedením příkladů témat, které jsou v rámci těchto společenských konfliktů v různých regionech řešeny. Ve střední a středovýchodní Evropě odráží témata kulturních válek a způsob snahy o jejich řešení rozpor mezi konzervativními a liberálními proudy, přičemž liberální aktéři například v Polsku podporují řešení některých témat celounijně. Konkrétní předmět válčení, který je v této práci detailně rozebrán, je otázka legálních interrupcí.

Cílem této práce je zmapování stavu reprodukčních práv a diskuzí vedených kolem této problematiky v zemích V4 a zodpovězení výzkumných otázek formulovaných v úvodu práce. Jaký je stav právních norem a legislativy týkající se interrupcí v jednotlivých zemích V4 a jaká je aktuální snaha o změnu situace? Jaká je aktivita aktérů zabývajících se problematikou legálních interrupcí jednotlivých zemích V4 a jakou roli hrají?

V průzkumech veřejného mínění se ve všech zkoumaných zemích s výjimkou Polska, tedy v České republice, Slovensku a Maďarsku, vyjádřila většina respondentů pro umožnění legálního provedení interrupce pro ženy téměř bez omezení. V Polsku bylo toto číslo znatelně menší než u ostatních států.

V Česku je platná legislativa v souvislosti s přerušением těhotenství od roku 1986 beze změny. Povoluje podstoupení legální interrupce Češkám bez udání důvodu až do dvanáctého měsíce těhotenství. Cizinky ale tento zákon vylučuje, což je problematické ve vztahu k legislativě Evropské unie, která takovouto diskriminaci odmítá. Na Slovensku jsou návrhy na změnu zákona povolujícího interrupce projednávány často. Zatím jsou ale stále zamítány a nedaří se jim projít zákonotvorným

procesem. Maďarská legislativa věnující se reprodukčním právům zůstává v základu od devadesátých let, stejně jako v České republice a na Slovensku, stejná. V posledních letech ale na rozdíl od Slovenska nebylo předloženo větší množství návrhů na její změnu. V Polsku je situace z těchto čtyřech zemí nejvyostřenější. Aktuálně zde není možné podstoupit legální interrupci téměř za žádných podmínek. To se snaží změnit aktivisté a opoziční politické strany, kteří prosazují implementaci některých politik Evropské Unie a liberalizaci platných zákonů. Velká část polské společnosti ale s *pro-life* myšlenkami sympatizuje skrze vztah s Katolickou církví, která má v zemi silnou pozici. Aktivisté bojující za změnu situace mohou být za svou činnost trestně stíháni a mezinárodní aktéři nemají možnost přímo do situace zasáhnout. V Maďarsku je v posledních letech ve vztahu ke kulturním válkám nejvíce řešeným tématem LGBT komunita. Interrupce nejsou v centru společenské diskuze a nejsou primární agendou sociálně angažovaných organizací. Na Slovensku je společenská diskuze ohledně umělého přerušení těhotenství oproti němu vyhocenější. Často se objevují argumenty a odkazování na Katolickou církev připomínají vývoj v sousedním Polsku. České prostředí je dlouhodobě nastaveno spíše tolerantně a náboženství nehraje při morálních otázkách velkou roli. Významným *pro-life* aktérem je zde Hnutí pro život, se kterým je provázáno množství dalších organizací a které je napojeno také na některé politiky.

Kulturní války se v každém státě vyvíjejí specificky a komparace jejich vývoje je velmi složitým procesem. Každý ze států přistupuje k otázce interrupcí jinak a rozdílně také vnímá roli národních a mezinárodních faktorů ve formování kulturních válek.

Současné společnosti se potýkají s množstvím kulturních a společenských témat a názory na ně je rozdělují. Kulturní války představují významné výzvy pro společenský řád a stabilitu a vytvářejí prostor pro omezování lidských práv v rozvinutých zemích. Zároveň

poskytují prostor pro zvýšení míry tolerance a otevřenosti ve společnosti a podporují solidaritu mezi jednotlivci. S ohledem na to, že vzniklé konfliktní situace se mohou vyvíjet mnoha způsoby, je důležité na jednotlivá témata upozorňovat a věnovat se jim. Pro některé případy může být jediným řešením vyvinutí strategií a politik podporujících vzájemnou soudržnost a komunikaci. Zabránilo by se tak možnosti vzniku bezpečnostních rizik, která mohou kulturní války způsobit. Například v Polsku aktuální nastavení legislativy spojené s interrupcí způsobilo v posledních letech smrt několika žen. Jedná se tedy o ohrožení lidské bezpečnosti vládou státu, což je klíčové téma pro obor mezinárodních vztahů.

Evropská unie se snaží zajistit, aby byla práva žen na reprodukční zdraví a rovnost pohlaví respektována v celé Evropě. Evropský parlament ve svých rezolucích deklaruje podporu práva žen na rozhodování o svém těle a na přístup k bezpečným a legálním interrupcím. Zároveň však EU respektuje právo jednotlivých členských států na samostatné rozhodování v této oblasti. Postoj EU k tématu interrupcí je v souladu s jejími zásadami, ale v některých členských státech se potýká s odlišnými lokálními hodnotami ovlivněnými kulturou, tradicemi a náboženstvím. Aktuálně Evropská unie ovlivňuje situaci reprodukčních práv a genderových otázek v členských státech skrze financování aktérů.

Rozpor mezi národním a mezinárodním vnímáním témat spojených s politikou morálky vytváří ideální prostředí pro vznik kulturních válek. Prvkem, který rozhoduje ohledně vývoje situace jsou aktéři a to, jak jsou aktivní v prosazování svých postojů. Tento faktor je klíčový pro vývoj legislativní situace i kulturních válek ve společnosti. Aktivitu aktérů je možné ovlivnit projevy podpory. Takovéto projevy mohou mít různou podobu, například názorovou či finanční. Jednotlivé otázky jsou silně provázány a problematika je natolik komplexní, že není možné ji řešit pouze v rámci jednoho oboru.

7. Zdroje

1992. évi LXXIX. törvény a magzati élet védelméről (1992). (<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99200079.tv>, 12. 3. 2023).

40 dní za život (nedatováno a). Modlitebná kampaň (<https://www.40dnizazivot.sk/modlitebna-kampan>, 3. 3. 2023)

40 dní za život (nedatováno b). Pokojná prítomnosť (<https://www.40dnizazivot.sk/pokojna-vigilia>, 3. 3. 2023)

9 mesiacov za život (2022). Európski pro-life lídri: Ukončenie potratov je možné. 22. 6. 2022 (<https://9mesiacovzazivot.sk/2022/06/10/europски-lidri-40-days-for-life-ukoncenie-potratov-je-mozne/>, 7. 4. 2023).

Aborcijny Dream Team (2023). Justyna Wydrzyńska mówi o aborcji w Europarlamentie, 1. 2. 2023 (<https://aborcyjnydreamteam.pl/en/euoparlament-justyna-wydrzynska/>, 1. 4. 2023).

Adelaborakova_cz (2022). (príspevek na Instagramu). 8. 4. 2022 (https://www.instagram.com/p/CcFmonGgSFY/?utm_source=ig_web_copy_link, 30. 10. 2022).

Adil, S., Lacoste-Badie, S., Droulers, O. (2018). Face Presence and Gaze Direction In Print Advertisements. *Journal of Advertising Research*.

AKO (2021). Práva ženy, Výsledky reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky medzi obyvateľmi SR (https://ako.sk/wp-content/uploads/2021/11/AKO_SAS_REPORT_-PRAVA-ZENY_NA_WEB_2021.pdf?fbclid=IwARoeEQc-Lrcvg-Y-nR6kQRolPpaDJ2tOLcRQcKNJpk4p72_kf8R-LP_BSmA, 10. 3. 2023).

AKO (2023). Volebné preferencie Február 2023 (<https://preferencie.teraz.sk/>, 19. 2. 2023).

Aktuálně.cz (2022). Poslanci znovu navrhnou svatby homosexuálů. Zákony by vetoval, oznámil Zeman, 7. 6. 2022 (<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/homosexualove-by-podle-novely-mohli-uzavirat-manzelstvi-od-p/r~c55d83dce64d11ecbe29ac1f6b220ee8/>, 21. 2. 2023).

Aliance národních sil (2019). Podání oznámení o podezření z trestné činnosti. 17. 9. 2019 (<https://aliancenarodnichsil.cz/podani-oznameni-o-podezreni-z-trestne-cinnosti/>, 4. 4. 2023).

Amnesty International (2021). Podporte reprodukční práva na Slovensku. 18. 10. 2021 (<https://www.amnesty.sk/podporte-reprodukne-prava-na-slovensku/>, 10. 3. 2023).

Augusta, J. (2020). Heslo Black Lives Matter je rasistické, záleží na všech životech, řekl Zeman, *iDnes* 30. 6. 2020 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/milos-zeman-heslo-black-lives-matter-rasismus-niceni-soch.A200630_181017_domaci_aug, 7. 4. 2023).

Bailyn, B. (1967). *The Ideological Origins of the American Revolution* (Cambridge, Massachusetts: Belknap Press).

Beaty, T. (2017). Strike to Win: Can Polish Feminists Turn Protest Into Power? *Dissent* 64(3), 125–133.

Beláňová, A. (2020). Anti-abortion activism in the Czech Republic and Slovakia: “nationalizing” the strategies. *Journal of Contemporary Religion* 35(3), 395–413.

Betzig, L., Lombardo, L. H. (1992). Who’s pro-choice and why. *Ethology and Sociobiology*, 13(1), 49–71.

Black Lives Matter (nedatováno). *About* (<https://blacklivesmatter.com/about/>, 8. 2. 2023).

Cagáňová, V. (2021). Embryonálne a fetálne bunkové kultúry a línie a vakcíny v tieni epidémie nového koronavírusu. *Lekárnici za život*, Slovensko o. z.

Campbell, D. (1998). *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity* (University of Minnesota Press: Minneapolis).

Carter, S. (2020) Why 'Baby Lives Matter' Messages Are Popping Up All Over the US. *Vice News*, 17. 9. 2020 (<https://www.vice.com/en/article/9354a5/baby-lives-matter-how-the-anti-abortion-movement-co-opted-the-language-of-racial-justice>, 31. 1. 2023).

CASE OF ANNEN v. GERMANY (2018). *European Court of Human Rights* (70693/11) - Court (Fifth Section) - Judgment (Merits and Just Satisfaction) - CASE OF ANNEN v. GERMANY (No. 5) 20. 9. 2018 (https://www.stradalex.eu/en/se_src_publ_jur_eur_cedh/document/echr_70693-11, 28. 3. 2023).

Ciocia Czesia (nedatováno). Aborcja w Czechach. (<https://ciociaczesia.pl/aborcjawczechac/>, 10.3. 2023).

Criddle, C. (2020). Facebook sued over Cambridge Analytica data scandal. *BBC*, 28. 10. 2020 (<https://www.bbc.com/news/technology-54722362>, 8. 2. 2023).

Cullen, P. (2014). Feminist NGOs and the European Union: Contracting Opportunities and Strategic Response. *Social Movement Studies*, 14(4), 410–426.

Čadová, N. (2019). Tisková zpráva Veřejné mínění o interrupci, eutanazii a prostituci – květen 2019, *Sociologický ústav AV ČR* (https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4954/f9/ov190617.pdf, 10. 3. 2023).

Česká ženská lobby (nedatováno). Členské organizace (<https://czlobby.cz/cs/clenske-organizace>, 10. 3. 2023).

Deloitte (2022). The Deloitte Global 2022 Gen Z and Millennial Survey. *Deloitte Touche Tohmatsu Limited* (<https://www.deloitte.com/content/dam/assets-shared/docs/deloitte-2020-Journal-of-Business-Ethics/143322-genz-millennial-survey.pdf>, 30. 1. 2023).

Dragostinova, T. (2016). Refugees or Immigrants? The Migration Crisis in Europe in Historical Perspective, *Origins* 9(4).

Driedger, L., Halli, S. S. (1997). Pro Life or Pro Choice: Politics of Career and Homemaking. *Population Studies*, 51(2), 129–137.

Druk nr 2060 (2017). 24. 11. 2017 (<https://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/o/AECC1FCF910247EAC12581E20042A0B4/%24File/2060.pdf>, 18. 3. 2023).

Druk nr 2261 (2022). 10. 5. 2022 (<https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/o/3743A1931AB10684C12588400056B25F/%24File/2261.pdf>, 19. 3. 2023).

Druk nr 36 (2019). 22. 11. 2019 (<https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/o/BCD189DEECEDC8ECC12584BA0040FA02/%24File/36.pdf>, 18. 3. 2023).

Dz. U. 1993 Nr 17 poz. 78. U S T AWA z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. (<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19930170078/U/D19930078Lj.pdf>, 16. 3. 2023).

Dz.U. 1956 nr 12 poz. 61. Ustawa z dnia 27 kwietnia 1956 r. o warunkach dopuszczalności przerywania ciąży. (<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu19560120061>, 16. 3. 2023).

Dz.U. 1997 nr 88 poz. 553. USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (<https://www.infor.pl/akt-prawny/DZU.1997.088.0000553,ustawa-kodeks-karny.html>, 16. 3. 2023).

Dz.U. 2018 poz. 369 USTAWA z dnia 26 stycznia 2018 r. o zmianie ustawy o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, ustawy o muzeach oraz ustawy o odpowiedzialności podmiotów zbiorowych za czyny zabronione pod groźbą (kary<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000369/T/D20180369L.pdf>, 6. 4. 2023).

Eisend, M. (2008). A meta-analysis of humor in advertising. *Journal of the Academy of Marketing Science* 37(2), 191–203.

Eur-Lex (2020). Situation of Fundamental Rights in the European Union – Annual Report for the years 2018 – 2019 (2019/2199(INI)) Resolution. *Official Journal of the European Union*, C 425/107, P9_TA(2020)0328. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020IP0328&qid=164764438832526>, 6. 6. 2023).

European Commission (2023). Gender equality mainstreaming, 7. 6. 2023 (https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/performance-and-reporting/horizontal-priorities/gender-equality-mainstreaming_en 16. 7. 2023).

European Parliament (2013). European Parliament resolution of 10 December 2013 on Sexual and Reproductive Health and Rights (2013/2040(INI)) (https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2013-0548_EN.html 19. 6. 2021).

European Parliament (2019). Backlash in Women's Rights and Gender Equality in the EU (No. 2018/2684(RSP)). 13. 2. 2019, *European*

Parliament *Think* *Tank.*

(<https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/summary.do?id=1573613&t=e&l=en> 26. 6. 2023).

European Parliament. (2021). The EU Strategy for Gender Equality (2019/2169(INI)) Resolution. *Official Journal of the European Union*, C 456/19, P9_TA(2021)0025. (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021IP0025> 26. 6. 2023).

Federacja na rzecz Kobiet i Planowania Rodziny (2018). STANOWISKO FEDERACJI NA RZECZ KOBIET I PLANOWANIA RODZINY 8. 1. 2018 (https://federa.org.pl/wp-content/uploads/2018/01/Stanowisko_Federa_Ratujmy_Kobiety_2017-1.pdf, 18. 3. 2023).

Fidesz (2020). Szájer József lemondása. 29. 11. 2020 (<https://fidesz-eu.hu/hu/szajer-jozsef-lemondasa/>, 21. 2. 2023).

Fórum antikoncepcie (2019). Memorandum Fóra antikoncepcie 3. 10. 2019 (forumantikoncepcie.cz/files/uploads/0012_ForumAntikoncepcie_Memorandum_A4_VO3.pdf 2. 7. 2023).

Fórum života (nedatováno a). Ciele (<https://forumzivota.sk/ciele/>, 2. 3. 2023).

Fórum života (nedatováno b). Advokácia (<https://forumzivota.sk/advokacia/>, 2. 3. 2023).

Front line defenders (nedatováno). Abortion Dream Team (<https://www.frontlinedefenders.org/en/organization/abortion-dream-team>, 1. 4. 2023).

Fundacja „Nasze Dzieci” (nedatováno). O Fundacji (<https://www.fundacjakornice.pl/pl/o-fundacji> 31. 3. 2023).

FUNDACJA NA RZECZ KOBIET I PLANOWANIA RODZINY (2021). NIE JESTEŚ SAMA! FEDERA I POSELSKA SIEĆ RATUNKOWA

POMOŻE W PRZYPADKU ZAGROŻENIA ZDROWIA LUB ŻYCIA W CIAŻY 4. 11. 2021 (<https://federa.org.pl/poselska-siec-ratunkowa/>, 31. 3. 2023).

Fundacja Pro (2023). Szukamy chętnych do zamontowania u siebie banerów antyaborcyjnych! 22. 3. 2023 (<https://stronazycia.pl/szukamy-chetnych-do-zamontowania-u-siebie-banerow-antyaborcyjnych/>, 1. 4. 2023).

Glazkova_art (2020 a). (https://www.instagram.com/p/CIp6EXesgQc/?utm_source=ig_embed&ig_rid=680e09fe-4cdc-4346-b7e7-7a169f5f4311, 31. 3. 2023).

Glazkova_art (2020 b). 15. 12. 2020 (https://www.instagram.com/glazkova_art/?utm_source=ig_embed&ig_rid=eecda98f-38c5-4bcb-9b41-fbf4deff5455, 31. 3. 2023).

Glenza, J. (2022). How Americans lost their right to abortions: a victory for conservatives, 50 years in the making. *The Guardian*, 24. 6. 2022 (<https://www.theguardian.com/us-news/2022/jun/24/how-americans-lost-federal-abortion-rights>, 24. 10. 2022).

Głosowanie nr 6 na 73. posiedzeniu Sejmu (2023). 7. 3. 2023 (<https://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nrcadencji=9&nrcposiedzenia=73&nrglosowania=6>, 18. 3. 2023).

Goldfarb, J. (1992). *After the Fall: The Pursuit of Democracy in Central Europe* (Basic Books).

Gólyahír (nedatováno). Rólunk – Rólunk szól (https://www.golyahiregyesulet.hu/cikkek.php?CIKK_ID=190, 19. 3. 2023).

Graff A., Korolczuk E. (2022). *Anti-Gender Politics in the Populist Moment*. Routledge: New York.

Graff, A. (2003). Lost between the W Lost between the Waves? The P es? The Paradoxes of F es of Feminist Chr eminist Chronology onology

and Activism in Contemporary Poland. *Journal of International Women's Studies* 4 (2).

Greenberg, J. (2015). Says crime statistics show blacks kill 81 percent of white homicide victims. *Politifact.com* 23. 11. 2015 (https://www.politifact.com/factchecks/2015/nov/23/donald-trump/trump-tweet-blacks-white-homicide-victims/?fbclid=IwAR1v2BDcmFlkB_x-MiClROX73zXV2SB6SX9NzhowvrDURWr6nRhpmTqmu3c, 7. 4. 2023).

Guasti, P., Bušíková, L. (2023). Varieties of Illiberal Backlash in Central Europe, *Problems of Post-Communism*

Guieu A. (2015). *Stanovisko Výboru SPR k nedávno medializovanej „kauze“ o údajnom obchodovaní s orgánmi ľudských zárodkov v rámci organizácie Planned Parenthood Federation of America, členskej organizácie IPPF v USA* 29. 7. 2015 (https://rodicovstvo.files.wordpress.com/2015/08/ppfa_ippfen2015c-orr4aug-doc.pdf 7. 7. 2023).

H/1184 (2018). (<https://www.parlament.hu/irom41/01184/01184.pdf>, 18. 3. 2023)

Hartman, A. (2018). The Culture Wars are Dead: Long live the culture wars! *The Baffler*, 39, 48–55.

Havlická, K. (2020). Orbánův europoslanec šel na gay orgie. Před policií prchal oknem, *iDnes.cz* 1. 12. 2020 (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/madarsko-europoslanec-rezignace-prchal-ze-zakazane-gay-party-brusel-belgie.A201201_194151_zahranicni_kha, 21. 2. 2023).

Hayes, A. (2022). The Counterculture Hippie Movement of the 1960s and 1970s. *The Collector*. 15. 9. 2022 (<https://www.thecollector.com/hippie-counterculture-movement->

1960s1970s/?fbclid=IwAR09HlasXBAMHoYpjnNrQ2mO_d9YWE_q2gUuLkNTfTBDAOyRC2NiX677-cE, 7. 2. 2023).

Heczko, B. (2009). Praha: Pochod pro život, *Provincie Řádu minoritů v ČR* 29. 3. 2009 (<https://provincie.minorite.cz/praha-pochod-pro-zivot/>, 25. 2. 2023).

Heins, M. (2014). The Brave New World of Social Media Censorship. *Harvard Law Review Forum* (2013-2014), 325-330.

Hesová Z. (2021). Three Types of Culture Wars and the Populist Strategies in Central Europe. *Politologický časopis*, 2021(2), 130–150.

Hnutí Pro život ČR (2017). Jana Jochová, předsedkyně Aliance pro rodinu, zve na Národní pochod (video) 31. 3. 2017 (<https://www.facebook.com/watch/?v=1274629689239542>, 25. 2. 2023).

Hovorková, E. (2022). Za střelbou u gaybaru je nenávisť kvůli sexuální orientaci, míní policie, *iDnes.cz* 14. 10. 2022 (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/slovensko-strelba-bar-lgbt-sebevrazda.A221014_125511_zahranicni_hovo, 19. 2. 2023).

HPŽ ČR (2018). Spot Miláčku, já jsem těhotnej v České televizi a Českém rozhlase, 12. 11. 2018 (<https://hnutiprozivot.cz/clanky/2756-spot-milacku-ja-jsem-tehotnej-v-ceske-televizi-a-ceskem-rozhlase>, 25. 2. 2023).

HPŽ ČR (nedatováno). Nesoudíme. Pomáháme (<https://hnutiprozivot.cz/nesoudime-pomahame> 25. 2. 2023).

Hříšný tanec (1987). Režie: Emile Ardolino, USA.

Humpálová J., (2022). „Sláva hrdinkám.“ Ke znásilněným ženám na Ukrajině putuje pomoc z Česka *Seznam Zprávy*, 8. 4. 2022 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-slava-hrdinkam-ke-znasilnenym-zenam-na-ukrajine-putuje-pomoc-z-ceska-197558>, 24. 10. 2022).

Hunter, J. D. (1991). *Culture Wars: The Struggle To Define America* (HarperCollins Publishers: New York).

Index.hu (2021). Szájer József több tiszteletet akar a botrány után, a belgák nem indítottak eljárást ellene, 24. 3. 2021 (<https://index.hu/kulfold/2021/03/24/szajer-jozsef-orgia-nyomozas/>, 21. 2. 2023).

Ingle K. (2019). Pro-life in Hungary: One Couple's Mission to Turn Back the Tide of Abortion, *Pregnancy Help News*, 13. 5. 2019 (<https://pregnancyhelpnews.com/pro-life-in-hungary-one-couple-s-mission-to-turn-back-the-tide-of-abortion> 8. 7. 2023).

InTYMYta (nedatováno). *O nás*. (<https://www.intymyta.sk/o-nas/> 7. 7. 2023).

IPPF (nedatováno). How can the European Union deliver on reproductive freedom? (<https://en.europe.ippf.org/how-can-the-european-union-deliver-on-reproductive-freedom/> 16. 7. 2023).

Ipsos (2021). GLOBAL VIEWS ON ABORTION IN 2021 (<https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-09/Global-views-on-abortion-report-2021.pdf>, 12. 3. 2023).

iRozhlas (2022 a). Orbán má buď děravý plot, nebo pouští běžence na Slovensko záměrně, 4. 10. 2022 (https://www.irozhlas.cz/komentare/madarsko-slovensko-bezenci-orban-komentar-palata_2210041841_cen, 19. 2. 2023).

iRozhlas.cz (2022 b). Turecko předloží návrh konzervativní změny ústavy. Cílem je ochránit rodinu před ‚perverzními trendy‘. *iRozhlas.cz*, 2. 11. 2022 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/turecko-erdogan-rodina-ustavni-zmena-zakryvani-mensiny-prava-omezeni_2211021623_pat, 5. 2. 2023).

Jacobs, J. (2020) The ‘Black Lives Matter’ Street Art That Contains Multitudes, *The New York Times*, 4. 8. 2020

(<https://www.nytimes.com/2020/07/16/arts/design/black-lives-matter-murals-new-york.html>, 31. 1. 2023).

Jones, D. (2023). Instagram Might Finally Be About To Free The Nipple. What Took So Long? *British Vogue* 29. 1. 2023 (<https://www.vogue.co.uk/arts-and-lifestyle/article/nipples-instagram-facebook>, 8. 2. 2023).

Julieevlorentzen (2022). *please reach out if you need us!* (video) 25. 6. 2022

(https://www.tiktok.com/@julieevlorentzen/video/7112986390043888902?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7074236086377973254, 24. 10. 2022).

Kaasik-Krogerus S., Čeginskas V., Säaskilahti N. (2020) Politics of memory and oblivion. An introduction to the special issue, *European Politics and Society* 21(3) 271-276

Kalmar, I. (2018). “The battlefield is in Brussels”: Islamophobia in the Visegrád Four in its global context. *Patterns of Prejudice* 1–14.

Kancelaria Senatu (2011). Zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1997–2011 w świetle projektów ustaw oraz uchwalonych nowelizacji.

(<https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatopracowania/22/plik/ot-605.pdf>, 17. 3. 2023).

Katolícka cirkev na Slovensku (2019). Pastierské listy KBS 8. 9. 2019 (<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/pastierske-listy-konferencie-biskupov-slovenska/c/pastiersky-list-k-narodnemu-pochodu-za-zivot-2019>, 10. 3. 2023).

Katolícka cirkev na Slovensku (nedatováno). Dokumenty vatikánských uradov (<https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a->

vyhlásenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/vakcina-s-rovnym-pristupom-pre-vsetkych, 10. 3. 2023).

Kazimierczuk, A. (2022). Prezes PiS o osobach LGBT: Ja bym to badał, *rp.pl* 25. 6. 2022 (<https://www.rp.pl/polityka/art36575521-prezes-pis-o-osobach-lgbt-ja-bym-to-badal>, 18. 2. 2023).

Kiálts az Életért (nedatováno). (<https://www.kialtasazeletert.org/> 8. 7. 2023).

Komitet Inicjatywy Ustawodawczej Ratujmy kobiety - ustawa o prawach kobiet i świadomym rodzicielstwie (2016). (https://obserwatoriumdemokracji.pl/wp-content/uploads/2016/07/ustawa_aborcja_projekt.pdf, 18. 3. 2023).

Konkordát mezi Apoštolským stolcem a Polskou republikou (1998). (<http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/konkorda.htm>, 16. 3. 2023).

Konsent.cz (2021). O nás. (<https://konsent.cz/o-nas/>, 10. 4. 2023).

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (1997). Tekst uchwalony w dniu 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe (<https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>, 16. 3. 2023).

Kováts, E. (2017). The Emergence of Powerful Anti-Gender Movements in Europe and the Crisis of Liberal Democracy. In: Köttig, M., Bitzan, R., Petö, A. (eds) *Gender and Far Right Politics in Europe. Gender and Politics* (Palgrave Macmillan, Cham).

Kozinsky, Z. (2006). A művi terhességmegszakítások számának elemzése hazánkban, *Magyar Nőorvosok Lapja* 69(6) 501-514.

Krejčík, V., Krejčíková, M. (2022). JOGA – len cvičenie? *Slovenský dohovor za rodinu* 16. 11. 2022 (<https://slovenskydohovorzarodinu.sk/clanky/joga-len-cvicenie/>, 19. 2. 2023).

Kromer, O. (2020). Jej pracę wykorzystali antyaborcjonści. Odpowiedziała grafiką z błyskawicą Strajku Kobiet, *Wyborcza.pl* 16. 12. 2020

(<https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26614746,strajk-kobiet-jekaterina-glazkowa-autorka-grafiki-wykorzystanej.html?disableRedirects=true>, 31. 3. 2021).

Křížová, M. (2021). Iniciativa Ciocia Czesia už rok pomáhá Polkám s interrupcemi v Česku, *A2larm* 5. 11. 2021 (<https://a2larm.cz/2021/11/iniciativa-ciocia-czesia-uz-rok-pomaha-polkam-s-interrupcemi-v-cesku/>, 10. 3. 2023).

KSH (nedatováno). 22.1.1.13. Magzati veszteségek száma és aránya (https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0013.html, 12. 3. 2023).

Kurkó, G. (2020). Szájer József lemondott az európai parlamenti képviselői posztjáról, *Index* 29. 11. 2020 (https://index.hu/belfold/2020/11/29/szajer_jozsef_lemondott_euro_pai_parlamenti_kepviseloi_fidesz/, 21. 2. 2020).

Kysel', T. (2021). ESNS šíri blud o bunkách z potratených detí vo vakcínach. Bolo to na internete, tvrdí strana; *Aktuality.sk* 26. 11. 2021 (<https://www.aktuality.sk/clanok/gsyroe6/lSNS-siri-blud-o-bunkach-z-potratenych-deti-vo-vakcinach-bolo-to-na-internete-tvrdi-strana/>, 10. 3. 2023).

Łapniewska, Z. (2018). Transconceptualisation of Gender Budgeting Ideas in the Polish Context. In Klatzer, E., O'Hagan, A., Mader, K. (Eds.), *A Brief Overview of Gender Budgeting in Europe* (247-271). Cham: Palgrave Macmillan.

Lauder, S. (2022). Vyjasnění podmínek interrupcí pro polky se opět odkládá, *Respekt.cz* 20. 4. 2022 (<https://www.respekt.cz/agenda/vyjasneni-podminek-interrupci-pro-polky-se-opet-odklada>, 24. 2. 2023).

Lékárnici pro život (nedatováno). Hormonální antikoncepce (<http://lekarniciprozivot.cz/>, 10. 3. 2023).

Lekárnici za život (nedatováno). (<https://lzz.sk/>, 10. 3. 2023).

Lidovky.cz (2017). EU přitvrzuje ve sporu o uprchlíky. Východní členové narazili u komise i soudu, 26. 7. 2017 (https://www.lidovky.cz/svet/eu-pritvrzuje-ve-sporu-o-uprchliky-vychodni-clenove-narazili-u-komise-i-soudu.A170726_193551_ln_zahranici_mpr, 19. 2. 2023).

Linton, P. B. (1989). Roe v. Wade and the History of Abortion Regulation. *American Journal of Law & Medicine* 15(2-3) 227–233.

Ludová strana Naše Slovensko (2023). R. Schlosár: Tvrdíte, že ste humanisti, ale odopierate to najzákladnejšie právo – právo na život! (video) 16. 2. 2023 (<https://www.youtube.com/watch?v=JbNIS5sMQfs&t=58s>, 10. 3. 2023).

MAGYAR KÖZLÖNY 147. szám (2022). *A Kormány tagjainak rendeletei*, 12. 9. 2022 (<https://magyarkozlony.hu/dokumentumok/82ee8709b7c3f6fba3d8644ef9e6eaf35056edde/megtekintes>, 13. 3. 2023).

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2022). Spolupráce MPSV s neziskovým sektorem – tisková zpráva, 13. 5. 2022 (https://www.mpsv.cz/documents/20142/2786931/TZ_pripominkova_mista_13052022.pdf/70e2bff5-1535-9d02-c310-563104267f67, 25. 2. 2023).

Možnosť volby (2022). Nové usmernenie Svetovej zdravotníckej organizácie k interrupčnej starostlivosti zdôrazňuje nevyhnutnosť jej dostupnosti. Slovensko tieto štandardy nespĺňa, 19. 12. 2022 ([http://moznostvolby.sk/nove-usmernenie-svetovej-zdravotnickej-](http://moznostvolby.sk/nove-usmernenie-svetovej-zdravotnickej)

organizacie-k-interrupcnej-starostlivosti-slovensko-tieto-standardy-nesplna/, 10. 3. 2023).

MPSV (2020). Základní informace o Visegrádské skupině, *mpsv.cz* 26. 8. 2020 (<https://www.mpsv.cz/zakladni-informace-o-visegradske-skupine>, 18. 2. 2023).

MVCR (2019). Visegrádská čtyřka 28. 8. 2019 (<https://www.mvcr.cz/clanek/mezinarodni-organizace-a-vs-visegradska-ctyrka.aspx>, 18. 2. 2023).

NRSR (2020 a). Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Tomáša TARABU, Štefana KUFFU, Filipa KUFFU a Jána PODMANICKÉHO na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, 17. 6. 2020 (<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=7827>, 26. 2. 2023).

NRSR (2020 b). Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Mariana KOTLEBU, Rastislava SCHLOSÁRA, Magdalény SULANOVEJ, Miroslava URBANA a Eduarda KOČIŠA na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva v znení neskorších predpisov, 17. 6. 2020 (<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=7830>, 26. 2. 2023).

NRSR (2020 c). Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Mariana KOTLEBU, Rastislava SCHLOSÁRA, Magdalény SULANOVEJ, Miroslava URBANA a Eduarda KOČIŠA na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva v znení neskorších predpisov, 17. 6. 2020

(<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=7831>, 26. 2. 2023).

NRSR (2022). Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona o pomoci tehotným ženám (Navrhovatelia požiadali listom z 19. októbra 2022 o preloženie ich návrhu zákona na riadnu schôdzu Národnej rady Slovenskej republiky, ktorá sa začne 29. novembra 2022.) (Navrhovatelia požiadali listom z 29. novembra 2022 o preloženie ich návrhu zákona na prvú riadnu schôdzu Národnej rady Slovenskej republiky v roku 2023.) 30. 9. 2022 (<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=8939>, 26. 2. 2023).

NRSR (2023). Návrh poslanca Národnej rady Slovenskej republiky Martina ČEPČEKA na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, 13. 1. 2023 (<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=9058>, 26. 2. 2023).

Ocilková, R. (2022). Ocilková: Hrozí na Slovensku odoberanie detí? *Slovenský dohovor za rodinu* 11. 11. 2022 (<https://slovenskydohovorzarodinu.sk/clanky/ocilkova-hrozi-na-slovensku-odoberanie-deti/>, 19. 2. 2023).

OĽaNO (nedatováno). MUDr. Anna Záborská (<https://www.obycajniludia.sk/ludia/anna-zaborska/>, 2. 3. 2023).

Ordo Iuris (2020). Extreme demands of the LGBT movement in EU Strategy – the critical position of Ordo Iuris, 31. 8. 2020 (<https://en.ordoiuris.pl/family-and-marriage/extreme-demands-lgbt-movement-eu-strategy-critical-position-ordo-iuris>, 18. 2. 2023).

Ordo Iuris (2023). Justyna Wydrzyńska skazana za pomocnictwo w aborcji farmakologicznej, 14. 3. 2023 (<https://ordoiuris.pl/ochrona->

zycia/justyna-wydrzynska-skazana-za-pomocnictwo-w-aborcji-farmakologicznej, 1. 4. 2023).

Ordo Iuris (nedatováno a). Why Ordo Iuris? (<https://en.ordoiuris.pl/who-we-are>, 18. 2. 2023)

Ordo Iuris (nedatováno b). Who we are (<https://en.ordoiuris.pl/who-we-are>, 28. 3. 2023).

Ordo Iuris (nedatováno c). CZY POLSKA ZAPEWNI RÓWNAŃ WOBEC PRAWA OCHRONĘ ŻYCIA I ZDROWIA KAŻDEGO DZIECKA, ZARÓWNO PRZED JAK I PO URODZENIU? (<https://en.ordoiuris.pl/czy-polska-zapewni-rowna-wobec-prawa-ochrone-zycia-i-zdrowia-kazdego-dziecka-zarowno-przed-jak-i-o>, 28. 3. 2023).

Otevřený dopis MPSV k ukončení spolupráce s Hnutím pro život (2022). 21. 4. 2022 (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScvFjUyRA7KF1wwHzoWvWLZWFLbt1uCCvLyhvYIciW5xrUYQw/viewform?fbclid=IwAR2d_lgNAXKKWzd1jojxk3dpa8nkaZXAaBWrsWqoaFZTWL40HAhv2kixwCA, 25. 2. 2023).

Packer, J. C. (2013). How Much Jail Time? Returning Women to the Abortion Debate. *Argumentation and Advocacy* 50(2) 89–103.

Paolicelli, A. (2020). Black Lives Matter Mural Unveiled on Bed-Stuy Street. *Spectrum News*, 15. 6. 2020 (<https://www.ny1.com/nyc/all-boroughs/news/2020/06/14/black-lives-matter-mural-unveiled-in-brooklyn>, 31. 1. 2023).

Pastor bonus (2008). O nás (<http://pastorbonus.sk/o-nas/>, 3. 3. 2023).

Patent (nedatováno). Reproductive rights. (<http://www.patent.org.hu/en/reproductive-rights>, 19. 3. 2023).

Pew Research Center (2018). Eastern and Western Europeans Differ on Importance of Religion: Views of Minorities, and Key Social Issues. (<http://www.pewforum.org/wp-content/uploads/>, 7. 4. 2023).

Planned Parenthood (2015). Planned Parenthood: Cecile Richards' Official Video Response (video). 16. 7. 2015 (<https://www.youtube.com/watch?v=dZUjU4e4fUI&feature=youtu.be&app=desktop> 7. 7. 2023).

Podlešák, V. (2023). Slovenský parlament schválil změnu ústavy pro předčasné volby. *ČT 24*, 25. 1. 2023 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3560177-slovensky-parlament-schvalil-zmenu-ustavy-pro-predcasne-volby>, 5. 2. 2023).

Poptown.eu (2020). Muminki zakazaly Kai Godek Uzywania slowa Muminki 27. 10. 2020 (<https://poptown.eu/muminki-zakazaly-kai-godek-uzywania-slowa-muminki/>, 31. 3. 2023).

Population Council (1995). Pope John Paul II on Abortion, Contraception, and Euthanasia. *Population and Development Review* 21(3) 689–696.

Postránecká, B. (2022). Soudíme a manipulujeme. Jak Hnutí pro život změnilo strategii, aby se vklínilo mezi české ateisty, *heroine* 12. 4. 2022 (<https://www.heroine.cz/zena-a-svet/7953-soudime-a-manipulujeme-jak-hnuti-pro-zivot-zmenilo-strategii-aby-se-vklinilo-mezi-ceske-ateisty>, 25. 2. 2023).

Prime Minister's Office, 10 Downing Street (2020). Prime Minister message on Black Lives Matter. 8. 6. 2020 (<https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-message-on-black-lives-matter?fbclid=IwAR3gdPVgqlu3bfvP2OFhrqXqRHVDy99SE7o1wUa5HYZyRx1KDkNErEAXSCI>, 7. 4. 2023).

Projekt Ustawa z dnia (nedatováno).
(https://orka.sejm.gov.pl/proc5.nsf/projekty/993_p.htm, 7. 4. 2023).

Pryborska, K. (2022). 25 stycznia umarła Agnieszka – kolejna ofiara zakazu aborcji, *KrytykaPolityczna.pl* 26. 1. 2022
(<https://krytykapolityczna.pl/kraj/przyborska-biejat-25-stycznia-umarla-agnieszka-%E2%88%92-kolejna-ofiara-zakazu-aborcji/>, 31. 3. 2023).

Przyborska K., Szafranski J. (2021). „Ani jednej więcej!” Po śmierci Izy odbyły się demonstracje w całej Polsce. Dla córek, sióstr, żon, *KrytykaPolityczna.pl* 7. 11. 2021
(<https://krytykapolityczna.pl/kraj/przyborska-biejat-ani-jednej-wiecej-pod-tym-haslem-w-calej-polsce-odbyly-sie-demonstracje-po-smierci-izy/>, 31. 3. 2023).

Railsback, C. C. (1982). PRO-Life, PRO-Choice: Different Conceptions of Value. *Women's Studies in Communication*, 5(1), 16–28.

Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice* (Harvard University Press).

Realashleymartin (2022). WE DID IT!!!! (video) 25. 6. 2022
(https://www.tiktok.com/@realashleymartin/video/7112951515513589038?is_from_webapp=1&sender_device=pc&web_id=7074236086377973254, 24. 10. 2022).

Ronald Reagan Presidential Library and Museum (nedatováno). *The Reagan Presidency* (<https://www.reaganlibrary.gov/reagans/reagan-administration/reagan-presidency>, 8. 2. 2023).

Sandel, M. (2009). *Justice: What's the Right Thing to Do?* (Farrar, Straus and Giroux).

Sbírka zákonů republiky Československé (1950). 86. *Trestní zákon – 87. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)*., 18. 7. 1950.

Sbírka zákonů republiky Československé (1957). 68. *Zákon o umělém přerušení těhotenství*., 30. 12. 1957.

Sčítání 2021 (2021). Náboženská víra (<https://www.czso.cz/csu/scitani2021/nabozenska-vira>, 21. 2. 2023).

Sekerák, M. (2019). Towards conservatism? Party politics in Slovakia at the end of the 2010s, *European View* 18(2) 233–241.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU (2011). Kapitola II: Oblasti odpovědnosti členských států v souvislosti s přeshraniční zdravotní péčí, Článek 4, 9. 3. 2011

Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu (2022). 30. kongres k sexuální výchově. (<https://planovanirodiny.cz/akce/144-30-kongres-k-sv> 2. 7. 2023).

Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu (nedatováno). O nás. (<https://planovanirodiny.cz/o-nas> 2. 7. 2023).

Stelmach, W. (2023). Sejm odrzucił obywatelski projekt ustawy w sprawie przerywania ciąży. *RMF24* 7. 3. 2023 (https://www.rmf24.pl/fakty/polska/news-sejm-odrzucil-obywatelski-projekt-ustawy-w-sprawie-przerywan,nId,6640532#crp_state=1, 31. 3. 2023).

Stop genocidě (nedatováno). *Proč jde o genocidu* (<http://www.stop-genocide.cz/proc-jde-o-genocidu>, 25. 2. 2023).

Sun, J., Wang, X. (2010). Value differences between generations in China: a study in Shanghai. *Journal of Youth Studies* 13(1) 65–81.

Szalai J. (1998). Abortion in Hungary, *Feminist Review* 29 98-100.

Šafhauser, R. (2020). Sochu Koněva v Praze 6 sundal jeřáb, Rusko mluví o vandalském činu, *iDnes.cz* 3. 4. 2020 (https://www.idnes.cz/praha/zpravy/konev-praha-6-marsal-konev-interbrigady-odstraneni.A200403_083311_praha-zpravy_rsr, 4. 4. 2023).

Štatistická ročenka Slovenskej republiky (2020). (https://slovak.statistics.sk/wps/portal/21a6265a-cfed-41e1-ba1b-1a34907b1838/!ut/p/z1/rVJNU8IwEPotHHpss2kKbboFcPgQDsggkIuTlkBjP1LaoMq_NzgedEYUZ8whk928t_s2L4ihDWIFb-SBa6kKnpl4y3rPC38S9PuYAvjdIUymq-FitAwxeICeEEMsLnSpE7RVUcoTu07t8hRZYLZMpjyWwoKmFjo9f864mPfcXpfb8V7sbA8LbEccRzbxAvBj3BAGkvtMpY7tLoJvf5NLDPXcGVRMHZ2DhmM6NjzZwDBbNSFCR2vHsMFIUDJB-CHGlujwb-q4cFF6oaKFqoKVeXmfZd_HHEMaIqYjHKnjXMHHOwGfs9zsReELjHni2Hy5Xhk1LiiCi1eNdr8uy2miVvNB_ODoc51Ystir9DmViotIhIYaiX2ohKVc6rMPouoLus7Cyxo29Y5KHXIhBOr3ILvKImqzVxfkajM84Cc7XQ_vycei84ka2aUdjpvJrWnQA!/dz/d5/L2dBISEvZoFBIS9nQSEh/, 10. 3. 2023).

Štatistický úrad Slovenskej republiky (2018). Hlavné trendy populačného vývoja v SR v roku 2017, (https://slovak.statistics.sk/wps/wcm/connect/oaf9ef47-685a-4ded-8853-5e5a9aed5c01/STATISTIKA_V_SUVISLOSTIACH_Hlavne_trendy_populacneho_vyvoja_v_SR_v_roku_2017.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-oaf9ef47-685a-4ded-8853-5e5a9aed5c01-mkTnD-t, 26. 2. 2023).

TASZ (nedatováno). TERHESSÉGMEGSZAKÍTÁS TÁJÉKOZTATÓ (<https://tasz.hu/terhessegmegszakitas>, 13. 3. 2023).

Tlakový hrniec, n. o. (2020). Neviditeľný človek (video) 6. 5. 2020 (https://vimeo.com/415435955?embedded=true&source=vimeo_logo&owner=108711906, 2. 3. 2023).

Today in Focus (2020). Three women on their fight for abortion rights in Poland, *The Guardian*. 3. 12. 2020 (<https://www.theguardian.com/news/audio/2020/dec/03/three->

women-on-their-fight-for-abortion-rights-in-poland-podcast, 31. 3. 2023).

Tomio Okamura (2017). Tomio Okamura: Byznys s uprchlíky (video) 9. 5. 2017 (<https://www.youtube.com/watch?v=beX-UU6AEyE>, 19. 2. 2023).

Trybunał Konstytucyjny (2020). Wyrok z dnia 22 października 2020 r. sygn. akt K 1/20 22. 10. 2020 (<https://ipo.trybunal.gov.pl/ipo/view/sprawa.xhtml?&pokaz=dokumenty&sygnatura=K%201/20>, 18. 3. 2023).

TVN24 (2016). Całkowity zakaz aborcji do kosza. Sejm ostatecznie odrzucił projekt 6. 10. 2016 (<https://tvn24.pl/polska/sejm-odrzucil-projekt-ws-calkowitego-zakazu-aborcji-ra681648-3195405>, 18. 3. 2023).

TVN24 (2018). "Ratujmy Kobiety" z głosem Kaczyńskiego, zabrakło głosów opozycji. "Posłowie wyjęli karty" 11. 1. 2018 (https://tvn24.pl/polska/projekt-ratujmy-kobiety-odrzuciony-jak-glosowali-poslowie-ra805346-2356823?fbclid=IwAR3rAVAutt44twvX28QWyw_gAOuwLekbADskuS9Nc-1YRflxqcLzWJP-8tk, 19. 3. 2023).

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí (2011). Rada Evropy – Edice Smluv č. 210 (<https://rm.coe.int/1680462471>, 18. 2. 2023).

United Nations Human Rights Council (2023). UN experts urge Poland to acquit woman human rights defender Justyna Wydrzyńska, 15. 3. 2023 (<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/03/un-experts-urge-poland-acquit-woman-human-rights-defender-justyna-wydrzynska>, 1. 4. 2023).

Ustawa o zmianie ustawy z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania

ciąży oraz ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (2016). (<http://orka.sejm.gov.pl/Druki8ka.nsf/o/CDB8B631C2EFE830C1258014002A4E47/%24File/784.pdf>, 18. 3. 2023).

ÚZIS ČR (2020). *Potraty 2019* (<https://www.uzis.cz/res/f/008355/potraty2019.pdf> 25. 2. 2023).

Vargovčíková, J. (2022). Kolaps #58: Jana Vargovčíková – Ve střední Evropě jsou pro kulturní války ideální podmínky (podcast), *Alarm* 2. 2. 2022

(<https://open.spotify.com/episode/2d99qiCCmiilwp56aDaWY5?si=A B2JTpPhT2mDn9rfvyG4JA>, 18. 2. 2023).

Vlasy (1979). Režie: Miloš Forman, USA.

Von Dohlen, R. F. (1997). *Culture War and Ethical Theory*. (University Press of America).

Vyhláška č. 75/1986 Sb. (1986). Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky, kterou se provádí zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství.

Výzva 60 mimovládnych organizácií a iniciatív (2021). 14. 10. 2021 (https://www.amnesty.sk/wp-content/uploads/2021/10/FIN_List-MVO-k-OLANO-navrhu-665.pdf, 10. 3. 2023).

Weber, J. (2017). Discovering the Millennials' Personal Values Orientation: A Comparison to Two Managerial Populations. *Journal of Business Ethics* 143(3) 517–529.

Winklerová, K. (2022). V Bratislave sa zišli davy ľudí: Pochodom odsúdili násilie na LGBTI ľuďoch a uctili si obeť +FOTO, *Dnes 24 Bratislava* 14. 10. 2022 (<https://bratislava.dnes24.sk/v-bratislave-sa-zisli-davy-ludi-pochodom-odsudili-nasilie-na-lgbti-ludoch-a-uctili-si-obeť-foto-423556>, 19. 2. 2023).

Witcher, M. M. (2019). *Getting Right with Reagan: The Struggle for True Conservatism, 1980-2016* (University Press of Kansas).

Woźniak M. (2022). Proces o pomoc w aborcji. Kobieta, która o nią prosiła, i jej mąż unikają sądu, *Wyborcza.pl* 14. 10. 2022 ([https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,29022503,proces-justyny-](https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,29022503,proces-justyny-wydrzynskiej.html?_gl=1*7f7yhz*_gcl_aw*RoNMLjE2NzQ3NDEoMTUuQ2p3SoNBaUE1c2llQmhCbkVpdofSOW9oMnRocHc2MUtIXoNEbm5nRmpZcGc5XoZ4WDc1NG1sdmVfVnFpb3MtcXRSUjQ1a3F3bHNlbzdSboNxOGtRQXZEXoJ3RQ.&_ga=2.208889306.972765467.1678220190-800631356.1673870332#S.TD-K.C-B.2-L.1.duzy)

[wydrzynskiej.html?_gl=1*7f7yhz*_gcl_aw*RoNMLjE2NzQ3NDEoMTUuQ2p3SoNBaUE1c2llQmhCbkVpdofSOW9oMnRocHc2MUtIXoNEbm5nRmpZcGc5XoZ4WDc1NG1sdmVfVnFpb3MtcXRSUjQ1a3F3bHNlbzdSboNxOGtRQXZEXoJ3RQ.&_ga=2.208889306.972765467.1678220190-800631356.1673870332#S.TD-K.C-B.2-L.1.duzy](https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,29022503,proces-justyny-wydrzynskiej.html?_gl=1*7f7yhz*_gcl_aw*RoNMLjE2NzQ3NDEoMTUuQ2p3SoNBaUE1c2llQmhCbkVpdofSOW9oMnRocHc2MUtIXoNEbm5nRmpZcGc5XoZ4WDc1NG1sdmVfVnFpb3MtcXRSUjQ1a3F3bHNlbzdSboNxOGtRQXZEXoJ3RQ.&_ga=2.208889306.972765467.1678220190-800631356.1673870332#S.TD-K.C-B.2-L.1.duzy), 1. 4. 2023).

Zachránme životy (2007). O projekte, 6. 11. 2007 (<https://www.zachranmezivoty.sk/o-projekte/>, 3. 3. 2023).

Základná zmluva medzi Svätou stolicou a Slovenskou republikou (2000). 24. 11. 2000 (<http://spcp.prf.cuni.cz/dokument/kon-sr.htm>, 10. 3. 2023).

Zákon České národní rady (1986). *Zákon o umělém přerušení těhotenství*, 20. 10. 1986

Zbierka zákonov Slovenskej republiky (2004). Zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, 21. 10. 2004 (https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2004/576/ZZ_2004_576_20230101.pdf, 26. 2. 2023).

Zbierka zákonov Slovenskej republiky (2021). Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, ktorou sa mení vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej socialistickej republiky č. 74/1986 Zb., ktorou sa vykonáva zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva v znení neskorších predpisov, 4. 2. 2021 (https://www.slov-lex.sk/static/pdf/2021/63/ZZ_2021_63_20210301.pdf, 26. 2. 2023).

Zemplényi L. (2022). The Number of Terminated Pregnancies Decreased Without a Change in the Hungarian Abortion Law, *Hungarian Conservative*, 12. 7. 2022 (<https://www.hungarianconservative.com/articles/current/the-number-of-terminated-pregnancies-decreased-without-a-change-in-the-hungarian-abortion-law/> 8. 7. 2023).

Ziegler, M. (2009). The Framing of a Right to Choose: Roe v. Wade and the Changing Debate on Abortion Law. *Law and History Review*, 27(2), 281-330.

8. Resumé

The title of this master's thesis is "Politics of Morality as a Subject of Cultural Wars in the V4 Countries." It provides a summary of current trends and situations in Central European states regarding cultural conflicts surrounding reproductive rights and policies. The main purpose of this thesis is to evaluate the legal frameworks and activities of pro-life and pro-choice actors in the Czech Republic, Slovakia, Hungary, and Poland.

The first section of the text contextualizes the problematic nature of culture wars and their most common topics throughout history and space, with a focus on the USA and Eastern Europe. The principles and theories of culture wars are introduced through the ideas of various authors, such as John Rawls, Michael Sandel and David Campbell.

In the second part of the text, an opinion clash between the liberal and conservative approaches to gender and reproductive rights is highlighted, along with its impact on the member states of the European Union. The second part also presents a case study of four countries, providing a summary of the latest law changes pertaining to reproductive rights and the role of non-governmental organizations and other actors in the debate on legal abortion. The situation in the four countries is summarized in a table showcasing the current legislative landscape, activities of the actors initiating legislative changes, activities of actors promoting the status quo, and the probability of change reflecting their impact.

9. Přílohy

Obrázek č. 1.: Heczko, B. (2009). Praha: Pochod pro život, Provincie Řádu minoritů v ČR 29. 3. 2009 (<https://provincie.minorite.cz/praha-pochod-pro-zivot/>, 25. 2. 2023).

Obrázek č. 2.: Tomáš Zdechovský (2018). (příspěvek na Twitteru) 12. 11. 2018

(<https://mobile.twitter.com/TomasZdechovsky/status/1062018441194938368>, 25. 2. 2023).

Tomáš Zdechovský @TomasZdechovsky · 12. 11. 2018

Spot Miláčku, já jsem těhotnej v České televizi a Českém rozhlasě Díky @CRozhlas a @CzechTV, že jste podpořili kampaň @HnutiProzivotCR, která pomáhá pomáhat #nesoudímepomahame

[hnutiprozivot.cz](https://www.hnutiprozivot.cz)
Spot Miláčku, já jsem těhotnej v České televizi a ...
Videospot „Miláčku, já jsem těhotnej“ běží od 12. do 18. listopadu v České televizi a je součástí ...

2 3 5

TM @znouza · 12. 11. 2018

Odpověď uživatelům @TomasZdechovsky @CRozhlas a 2 dalším uživatelům

To je TO hnutí "pro život", co strasí malé děti krvavými obrázkami po potratu a potratům říká zabít? Aha.

3

Tomáš Zdechovský @TomasZdechovsky

Odpověď uživatelům @znouza @CRozhlas a 2 dalším uživatelům

Už ne. Uplně změnili způsob diskuse o potratech. A klesající počty potratů ukazují, že se jim to daří. Opravdu ve 21. století chodit na potrat je mimo.

5:25 odp. · 12. 11. 2018 z Luxembourg

Obrázek č. 3.: HPŽ ČR (nedatováno) Nesoudíme. Pomáháme (https://hnutiprozivot.cz/nesoudime-pomahame, 25. 2. 2023).

Obrázek č. 4.: HPŽ ČR (2019). Národní pochod pro život a rodinu 2019 ve fotografiích, 27. 4. 2019 (<https://hnutiprozivot.cz/clanky/2786-narodni-pochod-pro-zivot-a-rodinu-2019-ve-fotografiich>, 25. 2. 2023).

Obrázek č. 5.: Stop genocidě (nedatováno). Proč jde o genocidu (<http://www.stop-genocide.cz/proc-jde-o-genocidu>, 25. 2. 2023).

STOP GENOCIDĚ Stop genocidě Napsali jste nám Proč jde o genocidu (drastické) Realizované akce On-line petice O nás

 Fotomateriály

Jsmo někdy kritizováni, že zobrazujeme drastické fotografie. Co je však opravdu špatné? Mlčet ke sterilnímu a profesionálnímu zabíjení, nebo toto zlo ukázat na veřejnosti, aby si většina uvědomila, co se děje často několik kroků od jejich domovů? Jak lze mluvit „pozitivně“ o zlu a krutém násilí?

[Načíst další](#)

 Fakta o umělých potratech

Následující údaje se týkají pouze chirurgických umělých potratů, protože statistiky a jakékoli odhady zabíjení počatých dětí chemickou cestou (hormonální antikoncepce, nitroděložní tělíška a tzv. „pilulky po“) nejsou možné.

SVĚT

Počet umělých potratů za rok: cca 43.8 miliónů
Počet umělých potratů za den: cca 120 tisíc
Pokles počtu potratů je větší v rozvinutých zemích. Je ovšem ovlivněn masivním rozšířením hormonální (abortivní) antikoncepce.

www.stop-genocide.cz

Obrázek č. 6.: 40 dní za život (nedatováno b). Modlitebná kampaň
(<https://www.40dnizazivot.sk/modlitebna-kampan>, 3. 3. 2023).

40 DNÍ ZA ŽIVOT

Modlitba kampane

Pane, Ty si darca života od počatia. Ešte prv, než sme boli v matkinom lone, Ty si mal s nami svoj konkrétny plán. Vryl si si nás do svojich dlaní a nesieš nás v nich po celý náš život. Hoci sa niekedy cítíme sami a celkom opustení, Ty na nás nezabúdaš...

Chceme Ti dnes ďakovať za život. Dostali sme tento veľký dar celkom zadarmo, no mnohokrát nám chýba túžba ho chrániť.

Preto sa dnes chceme prihovárať za celú našu spoločnosť, aby sme vedeli vo svojom konaní presadzovať úctu k životu už od počatia.

Pane, odprosujeme Ťa za tisíce ľudských životov, ktoré nemohli uzrieť svetlo sveta. Prosíme o Tvoje svetlo pre tých, ktorí čakajú neplánované dieťa. Daj, aby mali odvahu povedať "áno" životu a dokázali svoje dieťaťko prijať s láskou. Zároveň Ťa prosíme aj za všetky ženy, ktoré podstúpili umelý potrat; naplň ich srdcia nádejou a svojím odpustením.

Panna Mária, Ty, ktorá si počala z Ducha Svätého, buď ochrankyňou a pomocnicou všetkých rodičov. Nech každý svojím postojom povie rozhodné "áno" životu tak, ako si Ty sama privolila anjelovi: "Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa Tvojho slova." Zachovaj nás v spoločenstve s Ježišom, ktorý je Cestou, Pravdou a Životom na veky vekov. Amen.

Viac na www.40dnizazivot.sk

Staňte sa aj Vy súčasťou hnutia, ktoré mení životy!

Obrázek č. 7.: 40 dní za život (nedatováno b). Pokojná přítomnost
(<https://www.40dnizazivot.sk/pokojna-vigilia> 3. 3. 2023)

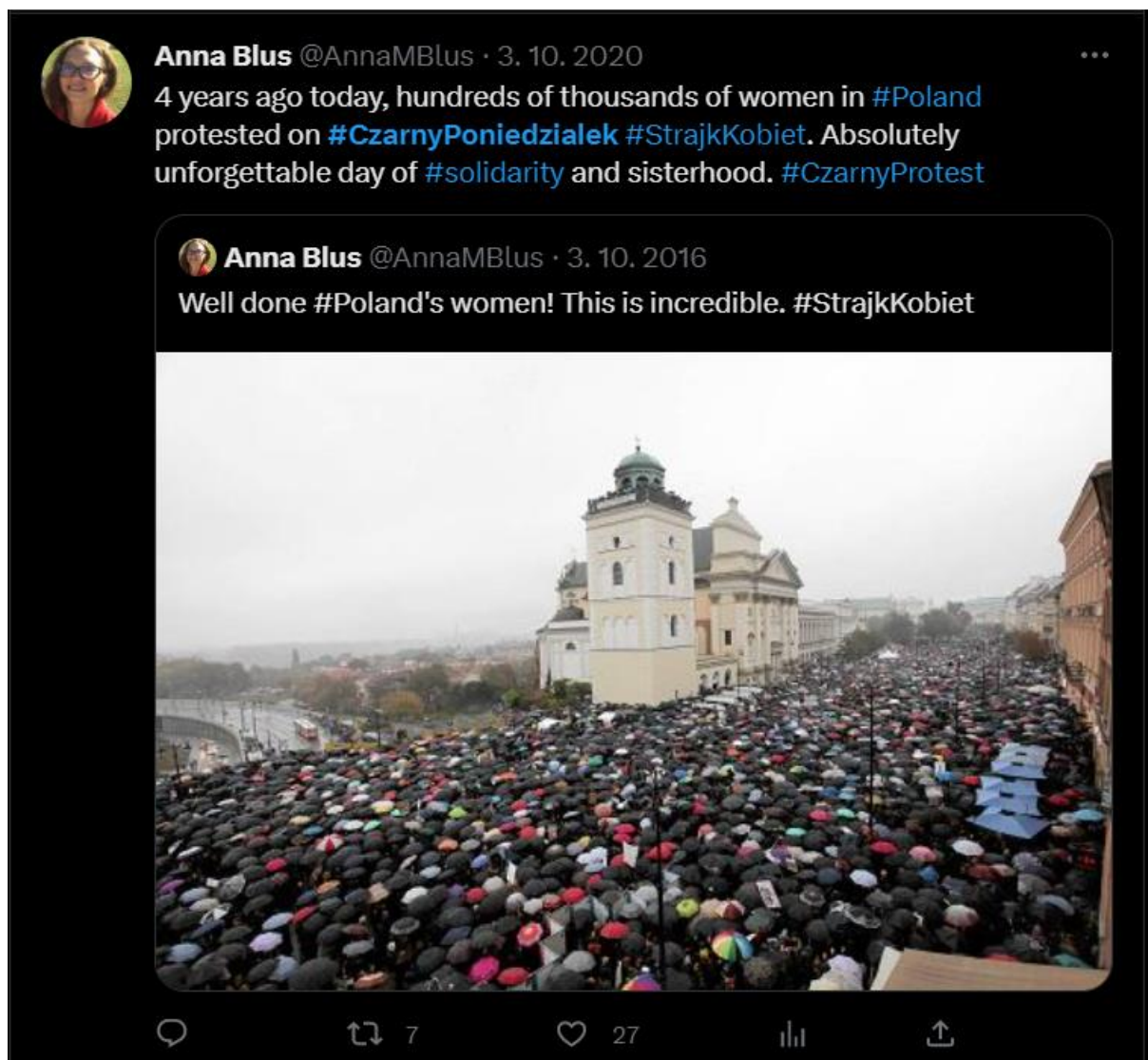
Príďte pred vstup do areálu nemocnice. Modlíme sa pri horných lavičkách.

Obrázek č. 8.: Kysel', T. (2021). SNS šíri blud o bunkách z potratených detí vo vakcínach. Bolo to na internete, tvrdí strana; Aktuality.sk 26. 11. 2021 (<https://www.aktuality.sk/clanok/gsyroe6/lSNS-siri-blud-o-bunkach-z-potratenych-deti-vo-vakcinach-bolo-to-na-internete-tvr-di-strana/>, 10. 3. 2023).

Obrázek č. 9.: Anna Blus (2020). (příspěvek na Twitteru) 3. 10. 2020
(<https://twitter.com/AnnaMBlus/status/1312345435835715589?s=20>,
30. 3. 2023).

Obrázek č. 10.: Fundacja „Nasze Dzieci” (nedatováno). O Fundacji (https://www.fundajakornice.pl/pl/o-fundacji, 31. 3. 2023).

To inicjatywa charytatywna, bazująca na trzech filarach: Edukacja – Wiara – Zdrowie. Jej celem jest wspieranie rodzin, jako naturalnego i najważniejszego środowiska wychowawczego dla człowieka.

Jesteśmy po to, żeby pomagać - to myśl przewodnia naszych działań. Każdego dnia rozwiązujemy trudności osób, które wychodzą z założenia, że ich problem nie jest możliwy do rozwiązania. Do każdej Waszej trudności podchodzimy indywidualnie i w pełnej dyskrekcji.

Masz problem, z którym nie potrafisz sobie poradzić? Nasi specjaliści są do Twojej dyspozycji:

- Małgorzata Siwochowicz - profilaktyka i zdrowie;
- Magdalena Kleczyńska - terapeuta par, doradca

Obrázek č. 11.: Fundacja Pro (2023). Szukamy chętnych do zamontowania u siebie banerów antyaborcyjnych! 22. 3. 2023 (<https://stronazycia.pl/szukamy-chetnych-do-zamontowania-u-siebie-banerow-antyaborcyjnych/>, 1. 4. 2023).

AKTUALNOŚCI ▾ PUBLIKACJE ▾ ŚWIADECTWA WIDEO BAZA WIEDZY FUNDACJA ▾ KONTAKT ▾

Szukamy chętnych do zamontowania u siebie banerów antyaborcyjnych!